

Η ανάπτυξη του Αθλητικού Τουρισμού στο περιβάλλον ενός μαζικού τουριστικού προορισμού: Η περίπτωση της Ρόδου

Συρμπόπουλος Ιωάννης

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία που υποβάλλεται στο καθηγητικό σώμα για τη μερική εκπλήρωση των υποχρεώσεων απόκτησης του μεταπτυχιακού τίτλου του Μεταπτυχιακού Προγράμματος «Διοίκηση Αθλητικών Οργανισμών και Επιχειρήσεων» του Τμήματος Οργάνωσης και Διαχείρισης Αθλητισμού του Παν/μίου Πελοποννήσου στην κατεύθυνση «Οργάνωση & Διοίκηση Αθλητικών Οργανισμών & Επιχειρήσεων»

**Σπάρτη
(2022)**

Εγκεκριμένο από το Καθηγητικό σώμα:

1ος Επιβλέπων: Βρόντου Ουρανία, Αναπλ. Καθηγήτρια

2ος Επιβλέπων: Δημητρόπουλος Παναγιώτης, ΕΕΠ

3ος Επιβλέπων: Αντωνοπούλου Παναγιώτα, Αναπλ. Καθηγήτρια

Υπεύθυνη Δήλωση

Με ατομική μου ευθύνη και γνωρίζοντας τις κυρώσεις που προβλέπονται από τις διατάξεις του άρθρου 14 της παραγράφου 2 (Διαγραφές Μεταπτυχιακών Φοιτητών) του Κανονισμού Λειτουργίας Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών, δηλώνω υπεύθυνα ότι για τη συγγραφή της Μεταπτυχιακής Διπλωματικής μου Εργασίας (ΜΔΕ) δεν χρησιμοποίησα ολόκληρο ή μέρος έργου άλλου δημιουργού ή τις ιδέες και αντιλήψεις άλλου δημιουργού χωρίς να γίνεται αναφορά στην πηγή προέλευσης (βιβλίο, άρθρο από εφημερίδα ή περιοδικό, ιστοσελίδα κλπ.).

Ημερομηνία:13/02/202

Ο Δηλών

Συρμπόπουλος Ιωάννης

Copyright © Συρμπόπουλος Ιωάννης, 2022

Με επιφύλαξη κάθε δικαιώματος. All rights reserved.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Οι απόψεις και τα συμπεράσματα που περιέχονται σε αυτό το έγγραφο εκφράζουν τον συγγραφέα και δεν πρέπει να ερμηνευθεί ότι αντιπροσωπεύουν τις επίσημες θέσεις του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου του Τμήματος Οργάνωσης και Διαχείρισης Αθλητισμού.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Συρμπόπουλος Ιωάννης: Η ανάπτυξη του Αθλητικού Τουρισμού στο περιβάλλον ενός μαζικού τουριστικού προορισμού: Η περίπτωση της Ρόδου

(Με την επίβλεψη της Βρόντου Ουρανίας, Αναπλ. Καθηγήτριας)

Η συνάφεια της μελέτης της ταξιδιωτικής συμπεριφοράς, των αναγκών και των κινήτρων έχει δηλωθεί με σαφήνεια στον κλάδο του τουρισμού και της φιλοξενίας. Η γνώση των αναγκών και των κινήτρων των τουριστών μπορεί να βοηθήσει στην κατάτμηση της ταξιδιωτικής βιομηχανίας και στην απόκτηση πιστών και ικανοποιημένων επισκεπτών. Τα κίνητρα ορίζονται ως λόγοι για τους ανθρώπους να ενεργούν με έναν συγκεκριμένο τρόπο και να επιθυμούν ορισμένα πράγματα. Οι ανάγκες των ανθρώπων από την άλλη αφορούν περισσότερο τις ανάγκες για μια υγιή και ευτυχισμένη ζωή. Μαζί με τα χαρακτηριστικά (που ορίζονται ως οι ιδιότητες και τα στοιχεία που διακρίνουν ή προσδιορίζουν ένα άτομο), οι ανάγκες και τα κίνητρα μπορούν να εξηγήσουν πολύ καλά τη συμπεριφορά ενός ατόμου και έτσι να εξηγήσουν τις αποφάσεις που παίρνει ένα συγκεκριμένο άτομο. Οι διαφορές στις ανάγκες και τα κίνητρα των ανθρώπων συχνά συνδέονται και με τα χαρακτηριστικά ενός ατόμου. Λαμβάνοντας υπόψη αυτή τη σχέση μεταξύ των κινήτρων και των αναγκών ενός ατόμου και των χαρακτηριστικών του, η διερεύνηση των χαρακτηριστικών ενός ατόμου μπορεί επίσης να είναι σημαντική για την εξήγηση της συμπεριφοράς του και της διαδικασίας λήψης αποφάσεων. Η συγκεκριμένη εργασία μελετά το πλαίσιο της ανάπτυξης του αθλητικού τουρισμού στο περιβάλλον ενός μαζικού τουριστικού προορισμού, ιδιαίτερα όσον αφορά την περίπτωση της Ρόδου. Στόχος της συγκεκριμένης διπλωματικής εργασίας αποτελεί η ανάδειξη της συμβολής του αθλητικού τουρισμού σε κάθε κλάδο της κοινωνίας, κάνοντας αυτή την ευρύτερη έννοια της κοινωνίας πιο συγκεκριμένη με τη μελέτη περίπτωσης της Ρόδου.

Λέξεις κλειδιά: *αθλητικός τουρισμός, τουρισμός, ταξίδι, Ρόδος*

ABSTRACT

Syrbopoulos Ioannis: The development of Sports Tourism in the environment of a mass tourist destination: The case of Rhodes

(With the supervision of Vrontou Ourania, Ass. Professor)

The materiality of the study of journey behavior, needs and motivations has been clearly stated in the tourism and hospitality industry. Knowing the needs and motivations of sightseers can help split the travel industry and earn loyal and satisfied visitors. Motivation is described as the reason people act in a certain way and desire certain things. The requirements of people on the other hand are more about the need for a beneficial and comfortable life. Along with the elements (defined as the qualities and elements that distinguish or identify a person), needs and motivations can very well describe a individual's behavior and thus justify the determinations that a particular individual makes. Distinctions in people's necessities and motivations are often related to a individual's characteristics. Given this relationship between a individual's motivations and necessities and features, exploring a person's characteristics can also be significant in describing his or her behavior and decision-making process. This paper studies the context of the development of sports tourism in the environment of a mass tourist destination, especially in the case of Rhodes. The aim of this dissertation is to highlight the contribution of sports tourism in every sector of society, making this broader concept of society more specific with the case study of Rhodes.

Keywords: *sports tourism, tourism, travel, Rhodes*

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	4
ABSTRACT.....	5
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	10
Θεωρητικές Εκτιμήσεις.....	10
<i>Η Έννοια του Αθλητικού Τουρισμού.....</i>	12
<i>Ταξινόμηση Αθλητικού Τουρισμού.....</i>	13
<i>Προοπτικές αθλητικού τουρισμού.....</i>	18
<i>Προσδιορισμός και οριοθέτηση του προβλήματος.....</i>	20
ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ.....	23
<i>Διαδικασία Λήψης Αποφάσεων Καταναλωτή.....</i>	23
<i>Η Σημασία των Προσωπικών Χαρακτηριστικών.....</i>	24
<i>Κίνητρα Ταξιδιωτών Ενεργού Αθλητικού Τουρισμού.....</i>	26
<i>Ο Αθλητικός Τουρισμός στη Διεθνή Βιβλιογραφία.....</i>	28
<i>Αθλητικός Τουρισμός και Ανάπτυξη Παράκτιων Τουριστικών Περιοχών.....</i>	36
<i>Παγκόσμια προοπτική για την αειφόρο ανάπτυξη του αθλητικού τουρισμού.....</i>	38
<i>Οικονομική Διάσταση Ανάπτυξης Αθλητικού Τουρισμού.....</i>	41
<i>Περιβαλλοντική Διάσταση Αθλητικού Τουρισμού.....</i>	42
<i>Κοινωνικοπολιτισμική Διάσταση Ανάπτυξης Αθλητικού Τουρισμού.....</i>	43
<i>Τεχνολογική Διάσταση Ανάπτυξη Αθλητικού Τουρισμού.....</i>	44
<i>Πολιτική Διάσταση Αθλητικού Τουρισμού.....</i>	45
<i>Μελέτη Ανάπτυξης Αθλητικού Τουρισμού στην Κρήτη.....</i>	46
ΜΕΘΟΔΟΣ.....	49
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ.....	51
<i>Η Ρόδος ως Τουριστικός Προορισμός.....</i>	51
<i>Ενδεικτικά Στοιχεία για τον Τουρισμό στη Ρόδο.....</i>	53
<i>Ανάλυση επιπτώσεων του Μαζικού Τουρισμού στη Ρόδο.....</i>	58
<i>Αποτύπωση υφιστάμενης κατάστασης αθλητικού τουρισμού στο νησί της Ρόδου.....</i>	60
<i>Ανάλυση Υφιστάμενης κατάστασης- διεξαγωγή ανάλυσης SWOT.....</i>	64
<i>Η επιλογή του Αθλητικού Τουρισμού.....</i>	65

ΣΥΖΗΤΗΣΗ/ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ & ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ.....	67
ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ.....	67
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	72

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1. Δρόμοι καινοτομίας και ανάπτυξης αθλητικού τουρισμού. Πηγή: Παγκόσμια Ταξιδιωτική Αγορά (2015).....	22
--	----

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Διάγραμμα 1 Δαπάνες τουριστών ανάλογα με την εθνικότητά τους. Πηγή: UNWTO.....	55
Διάγραμμα 1 Δαπάνες των τουριστών της Ρόδου ανά είδος. Πηγή UNWTO.....	58
Διάγραμμα 2 Δαπάνες βάσει του λόγου επίσκεψης της Ρόδου. Πηγή UNWTO.....	58
Διάγραμμα 4 Η κατανομή της τουριστικής κίνησης ανά μήνα (2011) Πηγή: UNWTO.....	59

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παγκόσμια αποδοχή του φαινομένου του τουρισμού ως μια δυναμική αγορά που έχει τη δύναμη να επηρεάσει, να διαμορφώσει και να καθορίσει τις μεγάλες τάσεις και ταυτόχρονα να διαμορφώσει μια πολιτική βιώσιμης ανάπτυξης του τουριστικού προϊόντος, καταδεικνύει τον σημαντικό ρόλο που παίζει ο τουρισμός στην οικονομία οποιασδήποτε χώρας. Οι κοινωνικές ανατροπές, οι πολιτικές, περιβαλλοντικές και τεχνολογικές αλλαγές που συμβαίνουν καθημερινά σε παγκόσμια κλίμακα αποκαλύπτουν την ικανότητα του τουρισμού να προσαρμόζεται αλλά και τη δυναμική για ανάπτυξη που έχει αυτό το «φαινόμενο» προκειμένου να ανοίξει νέες αγορές και να δημιουργήσει νέες τάσεις. Η δημιουργία νέων προϊόντων, όπως ο αθλητικός τουρισμός για την αναβάθμιση της τουριστικής προσφοράς, πολλοί παραδοσιακοί προορισμοί χρειάζονται μια αποτελεσματική εθνική τουριστική πολιτική που θα καθοδηγήσει την ανάπτυξη στα αρχικά στάδια του σχηματισμού καθώς και θα ρυθμίσει τη λειτουργία μακροπρόθεσμα.

Θεωρητικές Εκτιμήσεις

Ο υποστηρικτικός ρόλος του τουρισμού στους τομείς της ανταγωνιστικότητας, της καινοτομίας και της ανάπτυξης είναι υψίστης σημασίας για την αποτελεσματικότητα της κρατικής οικονομίας, μέσω της επιχειρηματικότητας, της απασχόλησης και τέλος, της εσωτερικής κατανάλωσης. Η ανοδική τάση της τουριστικής αγοράς γίνεται όλο και πιο αντιληπτή και ο οικονομικός τομέας στην Ελλάδα παρουσιάζει ανάπτυξη με μέσο όρο 4,2% του ΑΕΠ, 6,9% αύξηση της απασχόλησης και 21,7% στον τομέα των υπηρεσιών σε χώρες του ΟΟΣΑ το 2018. Το ερώτημα, λοιπόν, είναι πώς αυτές οι δυναμικές επιπτώσεις από τις αναδυόμενες τάσεις μπορούν να διαμορφώσουν το μέλλον του τουρισμού και την ανάγκη να προχωρήσουν περαιτέρω οι επενδύσεις και η οικονομία προς μια βιώσιμη ανάπτυξη του τουρισμού.

Οι οικονομίες των χωρών αυξάνουν τα κοινωνικοπολιτικά οφέλη, αλλά και ενισχύουν την οικονομία τους από τις δυνατότητες του τουριστικού τομέα και την ανάπτυξη της παγκόσμιας αγοράς, γεγονός που αποδεικνύει πόσο ισχυρός είναι πραγματικά ο μηχανισμός της ζήτησης και της προώθησης. Αυτή η ζήτηση βασίζεται σε ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων, ξεχωριστού προϊόντος και συγκεκριμένων προορισμών. Ωστόσο, υπάρχει και η άλλη πλευρά της αγοράς με μια αναδυόμενη τάση κορεσμού, ένας σχεδόν κύκλος ζωής του προϊόντος με μονομερή ανάπτυξη μέσω του μαζικού μοντέλου (Butler 1988; Glyptis 1982; Hall 1992b). Αυτές οι επιπτώσεις φαίνονται πολύ πιθανές να ασκούν πίεση στις κυβερνήσεις για νέες πολιτικές,

ενσωματωμένες στρατηγικές, λειτουργίες και μηχανισμούς, αλλά όχι μέσω μονομερούς σχεδιασμού από τον κρατικό τομέα, όπως συνέβαινε στο παρελθόν, αλλά συμπεριλαμβανομένου του ιδιωτικού τομέα καθώς και όλων των «ενδιαφερόμενων» παικτών στον τουρισμό. Πολλές χώρες, βλέποντας την άλλη πλευρά της τουριστικής ανάπτυξης, στοχεύουν στη χάραξη πολιτικής από μακροπρόθεσμο επίπεδο και οι προτεραιότητες της νέας πολιτικής να εστιάζουν στην αύξηση της ανταγωνιστικότητας, της βιωσιμότητας, της συμμετοχής και της διαφοροποίησης προκειμένου να αντιμετωπιστεί η εποχική ζήτηση μαζί με μια αύξηση σε ποιοτικές και ειδικές προσφορές. Οι κυβερνήσεις, αναγνωρίζοντας την «εγωκεντρική» εικόνα της υπάρχουσας πολιτικής, αναλαμβάνουν δράση, όπως αναφέρουν οι Gaitanakis, Vrontou, και Leivadi (2019.) να τροποποιήσουν το νέο μοντέλο πολιτικής ώστε να συμπεριλάβει τόσο την περιφέρεια όσο και την τοπική αυτοδιοίκηση με επίκεντρο την προώθηση και την ανάδειξη των ειδικών χαρακτηριστικών των τοπικών προορισμών μέσω ενός συγκεκριμένου σχεδίου ενίσχυσης της οικονομίας (Henry 1993; Houlichan 1991; Bull & Weed, 2004). Πολλές χώρες προσπαθούν επίσης να διαφοροποιήσουν τον προορισμό τους με βάση νέες ευκαιρίες και εμπειρίες προσπαθώντας να εστιάσουν στα φυσικά και πολιτιστικά χαρακτηριστικά της περιοχής και αναζητώντας ευκαιρίες για όλο το χρόνο, καθώς και εστιάζοντας στον τουρισμό υγείας και ευεξίας, αθλητικό τουρισμό και επιχειρηματικό και συνεδριακό τουρισμό.

Η Vrontou (1999) υπενθυμίζει ότι η Κρήτη είναι ένας από τους πιο επιτυχημένους προορισμούς στη Μεσόγειο, συνδυάζοντας πληθώρα πολιτιστικών, ιστορικών και φυσικών χαρακτηριστικών. Η τουριστική βιομηχανία ακολούθησε το παραδοσιακό μοντέλο ανάπτυξης στη δεκαετία του 1970 στους περισσότερους μεσογειακούς προορισμούς, αναπτύσσοντας χαρακτηριστικά πανομοιότυπα με άλλους ανταγωνιστικούς προορισμούς (Weed 1999a; Jackson & Glyptis 1992). Την ίδια δεκαετία, η Κρήτη δεν διαφοροποιεί το τουριστικό της μοντέλο. Το νησί ακολουθεί το μεσογειακό τουριστικό μοντέλο, το οποίο μαζί με άλλους ελληνικούς προορισμούς δέχεται μαζική εισροή τουριστών για συγκεκριμένους μήνες φέρνοντας τεράστια κέρδη και ανάπτυξη χωρίς, ωστόσο, συγκεκριμένη τουριστική μακροπρόθεσμη αναπτυξιακή πολιτική (Weed & Bull 2004; Glyptis 1992). Η σημασία του τουρισμού για την περιοχή της Κρήτης αναφέρεται από τη Vrontou (1999) και οι επιπτώσεις των εποχιακών διακυμάνσεων έχουν αναγνωριστεί από όλους τους φορείς του τουρισμού, δείχνοντας αυξημένη ευαισθησία στην προστασία και ανάπτυξη του τουριστικού προϊόντος. Οι καινοτόμες μορφές, και πιο συγκεκριμένα η «ενεργή» μορφή αθλητικού τουρισμού, αναγνωρίζονται ως κατάλληλες για να

συμβάλουν σε μια νέα κατεύθυνση που εστιάζει στην ποιότητα, προσφέροντας νέα προϊόντα που βασίζονται σε ιδιαίτερα τοπικά χαρακτηριστικά (Standeven & DeKnop 1999; Weed 2000). Ο «ενεργός» αθλητικός τουρισμός μπορεί να είναι το επίκεντρο μιας νέας τουριστικής πολιτικής στην περιοχή της Κρήτης, ως η καταλληλότερη δραστηριότητα μέσω της επέκτασης της τουριστικής περιόδου, της βιωσιμότητας και της προσπάθειας απομάκρυνσης από το κλασικό και εξευτελιστικό μοντέλο μάζας «ήλιος και θάλασσα».

Η Έννοια του Αθλητικού Τουρισμού

Αναθεωρώντας τη βιβλιογραφία που γράφτηκε για τον κλάδο του ενεργού αθλητικού τουρισμού, γίνεται σαφές ότι αυτή η τουριστική αγορά είναι μέρος της γενικότερης κυρίαρχης βιομηχανίας του αθλητικού τουρισμού (Gibson, 1998a). Είναι ενδιαφέρον ότι αυτή η βιομηχανία αθλητικού τουρισμού δεν είναι καθόλου καινούρια, συμπέρασμα στο οποίο καταλήγει κανείς λόγω του γεγονότος ότι οι πρώτοι Ολυμπιακοί Αγώνες χρονολογούνται ήδη στο 776 πριν από τον Χριστό. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου άτομα ταξίδευαν ήδη για να μπορέσουν να συμμετάσχουν ή να παρακολουθήσουν τους αθλητικούς αγώνες. Το ταξίδι έγινε εφικτό μέσω της Ολυμπιακής Εκεχειρίας («εκεχειρία» που σημαίνει: «κατάθεση όπλων»), διασφαλίζοντας ότι οι αθλητές και οι θεατές θα μπορούσαν να ταξιδέψουν με ασφάλεια στη συγκεκριμένη πόλη υποδοχής (Gibson, 2010).

Από τα μέσα της δεκαετίας του 1990, το ενδιαφέρον και οι ευκαιρίες στην αγορά του αθλητικού τουρισμού αυξήθηκαν και διαφοροποιήθηκαν (Gibson, 2004). Επίσης, περισσότεροι ερευνητές έστρεψαν το ενδιαφέρον τους στη μελέτη του αθλητικού τουρισμού και για να μπορέσουν να μελετήσουν καλά την αγορά χρειάστηκε πρώτα ένας σαφής ορισμός. Έγιναν πολλές προσπάθειες για τον καθορισμό και την κατηγοριοποίηση του αθλητικού τουρισμού και πολλοί ερευνητές έχουν συζητήσει για πολλά χρόνια για να καταλήξουν σε ένα είδος συναίνεσης (Vrondou, et al., 2018).

Στην μελέτη της Ijspeert (2017) χρησιμοποιείται ο πιο πρόσφατος ορισμός των Gibson και Fairley (2011) για την κυρίαρχη βιομηχανία του αθλητικού τουρισμού: «Τα ταξίδια αναψυχής που οδηγούν άτομα προσωρινά εκτός της κοινότητάς τους για να συμμετάσχουν σε φυσικές δραστηριότητες, να παρακολουθήσουν φυσικές δραστηριότητες ή να απολαύσουν τα αξιοθέατα που σχετίζονται με φυσικές δραστηριότητες» (Gibson & Fairley, 2011, σ.171). Δίπλα σε αυτόν τον γενικό ορισμό, θα δοθεί ωστόσο μια περαιτέρω ματιά στην κατηγοριοποίηση του

αθλητικού τουρισμού στην προσπάθεια να δοθεί μια σαφέστερη εικόνα της έννοιας. Οι διαφορετικές κατηγοριοποιήσεις μπορούν να είναι χρήσιμες για να διευκρινιστεί μια πιο συγκεκριμένη κατεύθυνση μελέτης.

Ωστόσο, η κατηγοριοποίηση του αθλητικού τουρισμού έχει γίνει επίσης με διάφορους τρόπους στη βιβλιογραφία (Gibson, 1998a), πράγμα που μπορεί να μην προκαλεί έκπληξη μετά τους πολλούς ορισμούς που αναφέρθηκαν παραπάνω. Η πιο δημοφιλής υποδιαίρεση του αθλητικού τουρισμού που εμφανίζεται στη βιβλιογραφία είναι η διαίρεση που ξεκίνησε η Gibson (1998a), σε τρεις υποομάδες: τον αθλητικό τουρισμό εκδηλώσεων, τον ενεργό αθλητικό τουρισμό και τον αθλητικό τουρισμό νοσταλγίας (Gibson, 1998a; Huggins, 2013). Ωστόσο, η διαίρεση που ξεκίνησε από τους Gammon και Robinson (1997) παρατηρείται πιο συχνά και θα εξηγηθεί στην επόμενη ενότητα.

Ταξινόμηση Αθλητικού Τουρισμού

Ξεκινώντας με την ταξινόμηση των Gammon και Robinson (1997) (Σχ. 1), προτάθηκε μια κατηγοριοποίηση του αθλητικού τουρισμού σε τέσσερις ομάδες. Στο πλαίσιο τους, έγινε μια πρώτη διαίρεση μεταξύ των «αθλητικών τουριστών» και του «τουριστικού αθλητισμού», διαχωρίζοντας τους τουρίστες με τον αθλητισμό ως τον κύριο λόγο ταξιδιού τους από τους τουρίστες που χρησιμοποιούν τον αθλητισμό ως δευτερεύουσα ενίσχυση του ταξιδιού. Οι Αθλητικοί τουρίστες θεωρούνται εκείνοι που ταξιδεύουν κυρίως για ένα συγκεκριμένο άθλημα. Οι ταξιδιώτες μπορούν είτε να συμμετέχουν ενεργά σε ένα συγκεκριμένο άθλημα είτε να παρακολουθούν παθητικά το άθλημα, αρκεί αυτό να είναι ο κύριος λόγος ταξιδιού (Vrondou & Katsoni, 2018). Ο Τουριστικός αθλητισμός αποτελείται από τους ταξιδιώτες που ταξιδεύουν για άλλο λόγο και όχι για τον αθλητισμό, ωστόσο χρησιμοποιούν δραστηριότητες που σχετίζονται με τον αθλητισμό ως δευτερεύουσες ενισχύσεις του ταξιδιού τους. Οι δραστηριότητες που σχετίζονται με τον αθλητισμό μπορούν και πάλι να περιλαμβάνουν ενεργή και παθητική συμμετοχή, αρκεί οι δραστηριότητες που σχετίζονται με το άθλημα να θεωρούνται δευτερεύοντας σκοπός του ταξιδιού τους (Gammon & Robison, 1997).

Μετά τον πρώτο διαχωρισμό έγινε μια δεύτερη υποδιαίρεση, χωρίζοντας τόσο τους αθλητικούς τουρίστες όσο και τους τουριστική αθλητική ομάδα σε μια «σκληρή» και μια «χαλαρή» ομάδα. Ο σκληρός ορισμός αναφέρεται εδώ στις πιο ανταγωνιστικές δραστηριότητες, δραστηριότητες που θεωρούνται υψηλότερου κινδύνου και για τις οποίες απαιτούνται πιο

προηγμένες δεξιότητες. Ο σκληρός ορισμός χρησιμοποιείται επίσης μερικές φορές όταν γίνεται αναφορά σε έναν υψηλότερο βαθμό δέσμευσης σε ένα συγκεκριμένο άθλημα. Ο χαλαρός ορισμός από την άλλη αναφέρεται σε δραστηριότητες με χαμηλότερους κινδύνους, κατά τις οποίες απαιτούνται λιγότερο προηγμένες δεξιότητες και χαμηλότερο επίπεδο δέσμευσης. Ο χαλαρός ορισμός εξετάζει εδώ περισσότερες ψυχαγωγικές ανησυχίες αντί για ανταγωνιστικές (Patterson & Pan, 2007). Ένα παράδειγμα σκληρού και χαλαρού τουρίστα μπορεί να είναι ένας αθλητής έναντι ενός αναπαυόμενου ή ένας τεράστιος οπαδός μιας συγκεκριμένης ομάδας ποδοσφαίρου που παρακολουθεί το Παγκόσμιο Κύπελλο έναντι ενός θεατή ενός παιδικού τουρνουά.

Ένα μειονέκτημα της χρήσης του συστήματος ταξινόμησης των Gammon και Robinson (1997) είναι ότι μπορεί να εμφανιστεί κάποια σύγχυση μεταξύ των όρων αθλητισμός, τουρισμός και αθλητικός τουρισμός. Αυτό μπορεί να οφείλεται στο γεγονός ότι οι τουριστικές δραστηριότητες σε αυτούς τους ορισμούς ορίζονται από την άποψη του αθλητισμού (με τον όρο αθλητικός τουρισμός) ή των αθλητικών δραστηριοτήτων από την άποψη του τουρισμού (εντός του όρου τουριστικός αθλητισμός), όπου ένας δευτερεύων ρόλος δημιουργείται για οποιοδήποτε από τα δύο (Weed, 2006).

Το δεύτερο και πιο συνηθισμένο παράδειγμα διαίρεσης του αθλητικού τουρισμού ήταν αυτό της Gibson (1998a). Χώρισε τον αθλητικό τουρισμό σε τρεις κατηγορίες: 1) Τουρισμός Αθλητικών εκδηλώσεων, 2) Ενεργός Αθλητικός Τουρισμός και 3) Αθλητικός τουρισμός Νοσταλγίας (Σχ. 2).

Η πρώτη κατηγορία του τουρισμού αθλητικών εκδηλώσεων αναφέρεται εδώ στους ταξιδιώτες που ταξιδεύουν έξω από τις κοινότητές τους για να παρακολουθήσουν ένα συγκεκριμένο αθλητικό γεγονός. Γενικά, οι εκδηλώσεις ήταν πάντα σημαντικά κίνητρα για τους ταξιδιώτες και συχνά χρησιμοποιήθηκαν για την προώθηση ενός συγκεκριμένου προορισμού (Huggins, 2013). Υπάρχουν πολλά επίπεδα εκδηλώσεων: οι χαμηλότερες σε απαιτήσεις και τουριστική αξία είναι οι τοπικές εκδηλώσεις που μπορεί να είναι περιοδικές ή συμβαίνουν μια φορά. Επιστρέφοντας στον ορισμό των Gammon και Robinson (1997), αυτές οι εκδηλώσεις χρησιμοποιούνται συχνά ως δευτερεύουσα ενίσχυση ενός ταξιδιού, ώστε να γίνει ταξίδι «τουριστικού αθλητισμού». Μετά τις τοπικές εκδηλώσεις, υπάρχουν οι περιφερειακές εκδηλώσεις που μπορούν επίσης να είναι περιοδικές ή της μιας φοράς και μεσαίες σε τουριστική ζήτηση. Τέλος, υπάρχουν οι περιστασιακές μεγάλες εκδηλώσεις και τακτικές περιστασιακές

εκδηλώσεις, που έχουν υψηλή τουριστική αξία και απαιτήσεις για τον συγκεκριμένο προορισμό (Getz, 2008).

Παραδείγματα ορισμένων μεγάλων εκδηλώσεων που προσελκύουν πολλούς τουρίστες και επομένως γίνονται επενδύσεις και διερευνώνται, είναι οι Ολυμπιακοί Αγώνες, τα πρωταθλήματα ποδοσφαίρου Παγκοσμίου Κυπέλλου και το Wimbledon (Weed, 2014). Ωστόσο, ο ερασιτεχνικός αθλητικός τουρισμός εκδηλώσεων δεν πρέπει να αγνοηθεί, δεδομένου ότι πολλοί ταξιδεύουν για να παρακολουθήσουν ερασιτεχνικά αθλητικά γεγονότα, όπως πρωταθλήματα και τουρνουά για παιδιά (Gibson, 1998b). Μεγάλο μέρος της έρευνας για τον τουρισμό αθλητικών εκδηλώσεων έχει επικεντρωθεί στις οικονομικές αξίες των μεγάλων αθλητικών γεγονότων (Solberg, & Preuss, 2007), λαμβάνοντας υπόψη τα πρότυπα δαπανών των επισκεπτών από τη μία πλευρά και τον οικονομικό αντίκτυπο συγκεκριμένων εκδηλώσεων για την τοπική κοινότητα από την άλλη (Gibson, 1998a). Έχουν δοθεί πολλές προειδοποιήσεις για τον άμεσο και έμμεσο αντίκτυπο του να φιλοξενείς ένα μεγάλο αθλητικό γεγονός όπως οι Ολυμπιακοί Αγώνες, λέγοντας ότι πολλά προβλήματα, όπως τα άδεια ξενοδοχεία και η ανεργία μπορούν εύκολα να συμβούν μετά το τέλος τα εκδήλωσης (Preuss, 2004).

Όσον αφορά τα χαρακτηριστικά και τα κίνητρα των ταξιδιωτών αθλητικών εκδηλώσεων, έχει αναφερθεί ότι υπάρχουν πολλοί τύποι οπαδών, λαμβάνοντας υπόψη τον τεράστιο αριθμό διαφορετικών ειδών αθλημάτων, τις διαφορετικές τοποθεσίες των εκδηλώσεων και τα διαφορετικά μεγέθη των εκδηλώσεων (Vrontou, et al., 2017). Ειδικά για τις μεγάλες εκδηλώσεις, οι ταξιδιώτες αθλητικών εκδηλώσεων έχουν αναφερθεί ως πραγματικά «εθισμένοι στον αθλητισμό», που έχουν εστίαση στις δραστηριότητες αθλητικών εκδηλώσεων και συχνά δεν συμμετέχουν πολύ σε άλλες δραστηριότητες εκτός των εκδηλώσεων (Gibson, 2004).

Η δεύτερη κατηγορία της Gibson (1998a) είναι η ομάδα ενεργού αθλητικού τουρισμού. Σε αντίθεση με τους τουρίστες αθλητικών εκδηλώσεων, οι οποίοι έρχονται μόνο για να παρακολουθήσουν, οι ενεργητικοί αθλητικοί τουρίστες είναι τα άτομα που ταξιδεύουν για να συμμετάσχουν πραγματικά σε αθλήματα. Σε μεταγενέστερη χρονική στιγμή, αυτοί οι ενεργοί συμμετέχοντες έχουν ωστόσο υποδιαιρεθεί ξανά σε δύο διαφορετικούς τρόπους.

Μια υποδιαίρεση των ενεργών αθλητικών τουριστών είναι οι "μη συμμετέχοντες σε εκδηλώσεις" ή "χομπίστες" έναντι των συμμετεχόντων "εκδήλωσης" ή "δραστηριότητας" (Karlanidou & Gibson, 2010). Οι συμμετέχοντες στη δραστηριότητα ή την εκδήλωση είναι εδώ οι ερασιτέχνες συμμετέχοντες που ταξιδεύουν για να λάβουν μέρος σε τουρνουά, εκδηλώσεις ή

άλλους τύπους αγώνων του αθλήματος που έχουν επιλέξει, όπως τουρνουά ποδοσφαίρου, χόκεϊ και τένις, μαραθώνιων ή τριάθλων. Οι χομπίστες ή οι συμμετέχοντες που απέχουν από εκδηλώσεις από την άλλη είναι άτομα που έχουν κάποιο συγκεκριμένο άθλημα ως γενικό σκοπό του ταξιδιού τους χωρίς να υπάρχει κανένας ανταγωνισμός-παραδείγματα τέτοιων αθλημάτων είναι πεζοπορία, σκι, σνόουμπορντ, καταδύσεις, ράφτινγκ, σέρφινγκ, γκολφ και δραστηριότητες επιβίωσης (αναρρίχηση σε βουνό, καταρρίχηση, κανό) (Naidoo et al. 2015).

Ο δεύτερος τρόπος διαίρεσης των ενεργών αθλητικών τουριστών χρησιμοποιεί τους όρους «χαλαρός» και «σκληρός» που χρησιμοποιήθηκαν επίσης από τους Gammon και Robinson (1997) που αναφέρθηκαν προηγουμένως. Παρόλο που οι Gammon και Robinson (1997) χρησιμοποιούν αυτούς τους όρους, σε αυτήν την περίπτωση οι όροι «χαλαρός» και «σκληρός» δεν αφορούν το να είναι ανταγωνιστικοί ή ψυχαγωγικοί, αλλά καθαρά το πόσο μεγάλη είναι η πρόκληση και ο κίνδυνος που αναλαμβάνει όπως και η προσπάθεια που καταβάλει ο συμμετέχων. Η πεζοπορία και το γκολφ, είναι εδώ δύο παραδείγματα των «χαλαρών» ενεργών αθλητικών δραστηριοτήτων και η ποδηλασία βουνού ή για παράδειγμα το σερφινγκ με χαρταετό από την άλλη πλευρά είναι παραδείγματα των «σκληρών» ενεργών αθλητικών δραστηριοτήτων (Naidoo et al., 2015).

Είναι σημαντικό να ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι υπάρχει μεγάλη αλληλοεπικάλυψη της αγοράς ενεργού αθλητικού τουρισμού με μια άλλη τουριστική αγορά, δηλαδή την αγορά τουριστικής περιπέτειας (Pomfret & Bramwell, 2016). Ο πίνακας 2 παρέχει μια επισκόπηση περιπετειωδών ταξιδιωτικών δραστηριοτήτων, σύμφωνα με τις οποίες οι αγορές ενεργού αθλητικού τουρισμού γίνονται κίτρινες για να φανεί η επικάλυψη (Adventure travel trade union and the George Washington University, 2013).

Ακριβώς όπως η βιομηχανία ενεργού αθλητικού τουρισμού, η βιομηχανία του τουρισμού περιπέτειας περιέχει επίσης πολλές απαιτητικές δραστηριότητες, ωστόσο περιλαμβάνει επίσης πολλές βραχυπρόθεσμες δραστηριότητες όπως το μπάντζι τζάμπινγκ και η ελεύθερη πτώση που δεν αποτελούν μέρος της βιομηχανίας ενεργού αθλητικού τουρισμού (Pomfret & Bramwell, 2016). Δίπλα στις μικρές διαφορές σε ορισμένες δραστηριότητες, ο τουρισμός περιπέτειας ως γενικός κανόνας πρέπει να περιλαμβάνει ένα ορισμένο ρίσκο και συνεπώς αύξηση της αδρεναλίνης, κάτι που δεν είναι απαραίτητο για την ενεργό αγορά αθλητικού τουρισμού (Giddy & Webb, 2016). Κατά τη διερεύνηση του ενεργού αθλητικού τουρισμού μπορεί ωστόσο να είναι σημαντικό να εξεταστούν μελέτες που διερευνούν την αγορά του τουρισμού περιπέτειας,

λαμβάνοντας υπόψη ότι αποτελείται εν μέρει από τις ίδιες δραστηριότητες σερφινγκ ή ποδηλασία σε βουνό για παράδειγμα (Ijspeert, 2017).

Όσον αφορά τα χαρακτηριστικά και τα κίνητρα των ταξιδιωτών ενεργού αθλητισμού, όπως φαίνεται από τις υποδιαιρέσεις που αναφέρθηκαν παραπάνω, η ομάδα του ενεργού αθλητικού τουρισμού συνεπάγεται και πάλι ένα ευρύ φάσμα τουριστών. Ωστόσο, ορισμένα αθλήματα ήταν πάντα πιο δημοφιλή από άλλα. Για τους Ευρωπαίους, οι πιο δημοφιλείς φυσικές δραστηριότητες που αναφέρονται ήταν πάντα η πεζοπορία, η ποδηλασία, το σκι και το γκολφ (Weed, 2014). Αν και υπάρχει αυτή η κλασική δημοτικότητα, νέα αθλήματα όπως το σερφινγκ με χαρταετό και το σνούμπορντ έχουν γίνει πιο δημοφιλή και έχουν δείξει σημαντική ανάπτυξη τα τελευταία χρόνια (Holt & McCole, 2012).

Περιγράφοντας τα χαρακτηριστικά των ταξιδιωτών ενεργού τουρισμού, ο Schreiber (1976) ήταν ένας από τους πρώτους ερευνητές, που ερεύνησαν παίκτες γκολφ, τενίστες και σκιέρ. Τα χαρακτηριστικά που ανέφερε ο Schreiber (1976) ήταν κυρίως άνδρες, εύποροι, καλά μορφωμένοι και γενικά πιο δραστήριοι και αργότερα επιβεβαιώθηκαν επίσης από την Gibson (1998b). Ωστόσο, τα χαρακτηριστικά έχουν αλλάξει τα τελευταία χρόνια, λαμβάνοντας υπόψη ότι αργότερα, διαφορετικές οικονομικές τάξεις και διαφορετικές φυλές ενδιαφέρθηκαν περισσότερο για ταξίδια ενεργού αθλητικού τουρισμού (Gibson, 2004) και ως τελευταία τάση ενδιαφέρθηκαν και περισσότερες γυναίκες. Όσον αφορά το φύλο, στις μέρες μας παρατηρείται μια πιο ίση διαίρεση 57 % αρσενικών έναντι 43 % γυναικών (ATTA, 2013). Ένας από τους λόγους που αναφέρθηκαν για την τελευταία τάση των γυναικών ταξιδιωτών που δραστηριοποιούνται στον αθλητισμό είναι η αύξηση της προσφοράς διακοπών περιπέτειας μόνο για γυναίκες (Pomfret & Bramwell, 2016).

Ως τελευταία κατηγορία η Gibson (1998a) εντόπισε τη αγορά αθλητικού τουρισμού νοσταλγίας. Ο αθλητικός τουρισμός νοσταλγίας είναι το λιγότερο ερευνημένο πεδίο του αθλητικού τουρισμού από τα τρία (Ramshaw, 2011). Σε γενικές γραμμές νοσταλγία είναι η επιθυμία να επιστρέψουμε ή να αναβιώσουμε ορισμένα γεγονότα ή μια χρονική περίοδο. Η νοσταλγία επισημαίνεται ως σημαντική σε ένα μεγάλο εύρος κλάδων, όπως μεταξύ άλλων στην ψυχολογία, την κοινωνιολογία, την ανθρωπολογία και την ιστορία. Όταν εξετάζουμε τις επιλογές των καταναλωτών, η νοσταλγία θεωρείται σημαντική στρατηγική μάρκετινγκ και πωλήσεων, χρησιμοποιώντας νοσταλγικές διαφημίσεις για να δημιουργήσει μια συναισθηματική

αξία σε ένα προϊόν ή υπηρεσία. Στην πώληση αθλητικών ειδών, προϊόντα για παράδειγμα συνδέονται και προωθούνται από μια συγκεκριμένη ομάδα και δημοφιλή παίκτη.

Οι αθλητικοί τουρίστες νοσταλγίας ορίζονται ως εκείνοι οι άνθρωποι που ταξιδεύουν σε μέρη με ιστορική σημασία και πολιτιστικές αξίες που σχετίζονται με τον αθλητισμό, για παράδειγμα αθλητικά μουσεία, αθλητικές αίθουσες, στάδια όπως τα παλιά Ολυμπιακά Στάδια, ορισμένες τοποθεσίες κληρονομιάς όπως τα βραχώδη όρη και ορισμένα γεγονότα αθλητικής κληρονομιάς (Fairley, 2003). Η εστίαση του αθλητικού τουρισμού νοσταλγίας γίνεται ως επί το πλείστον στις φυσικές οντότητες που σχετίζονται με τον αθλητισμό και προσφέρουν μία ή περισσότερες ειδικές έννοιες στην κοινωνία (Gibson, 1998a). Δεν υπάρχουν πολλές πληροφορίες για τα κίνητρα του αθλητικού τουρισμού νοσταλγίας. Αυτό που είναι γνωστό όμως είναι ότι οι ταξιδιώτες αθλητικής νοσταλγίας αναζητούν και θέλουν να ανακαλύψουν μια συγκεκριμένη κληρονομιά. Θέλουν να ξαναζήσουν ένα συγκεκριμένο γεγονός ή συμβάν επειδή συνδέονται κατά κάποιο τρόπο με αυτό και το ταξίδι τους συχνά προορίζεται να αποκτήσει ιστορικό, πολιτιστικό ή/και πνευματικό υπόβαθρο (Gibson, 1998a).

Παρόλο που ο τομέας του αθλητικού τουρισμού νοσταλγίας είναι ο λιγότερο ερευνημένος τομέας από τους τρεις, μπορεί ακόμα να προσφέρει σαφείς πολιτιστικές και οικονομικές αξίες (Ramshaw, 2011). Έχουν γίνει προτάσεις ότι ο αθλητικός τουρισμός της νοσταλγίας συνδέεται άμεσα με τις άλλες δύο υποδιαίρεσεις του αθλητικού τουρισμού, λέγοντας ότι η ενεργός ή παθητική συμμετοχή σε μια συγκεκριμένη αθλητική εκδήλωση μπορεί να γεννήσει αναμνήσεις που από μόνες τους μπορούν να γίνουν πολύ σημαντικές. Οι αναμνήσεις μπορούν να μετατραπούν σε κίνητρα για να επιστρέψουν σε ένα συγκεκριμένο μέρος προσφέροντας ορισμένα νοσταλγικά αθλητικά αξιοθέατα, αναβιώνοντας τις κοινωνικές εμπειρίες των προηγούμενων ταξιδιών ή εκδηλώσεων (Fairley, 2003)

Προοπτικές αθλητικού τουρισμού

Η σύγκλιση των συμφερόντων στη συμβολή του αθλητισμού στον τουρισμό (και αντίστροφα) αναγνωρίστηκε για πρώτη φορά και εκφράστηκε από τη Sue Glyptis (1991, σελ. 165) η οποία δήλωσε ότι «Όσον αφορά τη λαϊκή συμμετοχή, και σε ορισμένες πρακτικές πτυχές, (ο αθλητισμός και ο τουρισμός) είναι άρρηκτα συνδεδεμένοι ... και υπάρχουν βάσιμοι λόγοι για να ενισχυθούν αυτοί οι δεσμοί». Αυτοί οι δεσμοί έχουν πράγματι ενισχυθεί τα επόμενα χρόνια, αρχικά καθοδηγούμενοι από το ενδιαφέρον για τα χαρακτηριστικά και παγκόσμια μεγάλα

αθλητικά γεγονότα (Hall, 1992a). Τα παγκόσμια μεγάλα αθλητικά γεγονότα, κυρίως οι Ολυμπιακοί Αγώνες και το Παγκόσμιο Κύπελλο FIFA, και τα τοπικά μοναδικά επαναλαμβανόμενα χαρακτηριστικά γεγονότα όπως το Wimbledon, όπου η τοπική και αθλητική δραστηριότητα είναι αδιαίρετες και αδιαχώριστες, αποτέλεσαν τον κύριο στόχο της ακαδημαϊκής έρευνας για τον τουρισμό σε αυτόν τον τομέα (Vrontou & Kriemadis, 2009). Αυτό που ακολούθησε ήταν όλο και πιο κρίσιμες και με μικρή διαφορά γνώσεις για την ευρύτερη συμβολή του αθλητισμού στις μελέτες για τον τουρισμό, συμπεριλαμβανομένης της ενεργού συμμετοχής σε αθλήματα περιπέτειας (Hall, 1992b), της ανάπτυξης επαγγελματικών αθλητικών πρωταθλημάτων (Mason & Duquette, 2008) και της ανάπτυξη αθλητικών τρόπων ζωής (Wheaton, 2014). Οι αθλητικές και τουριστικές μελέτες έχουν αναπτυχθεί και ωριμάσει για την αντιμετώπιση των αθλητικών οπαδών (Giulianotti, 1995), της αυθεντικότητας (Hinch & Higham, 2005), του τόπου και της ταυτότητας (Ramshaw και Hinch, 2006) και της αθλητικής κληρονομιάς (Ramshaw, 2019), μεταξύ πολλών άλλων σημαντικών θεμάτων. Αυτά τα μονοπάτια ανάπτυξης ανοίγουν πλούσιους δρόμους καινοτομίας στην παροχή τουριστικών εμπειριών που σχετίζονται με τον αθλητισμό (Πίνακας 1).

Πίνακας 1. Δρόμοι καινοτομίας και ανάπτυξης αθλητικού τουρισμού. Πηγή: Παγκόσμια Ταξιδιωτική Αγορά (2015)	
Συνεργασία	Συνεργασία ιδιωτικού, δημοσίου και τρίτου τομέα
Καινοτομία	Καινοτομία και Δημιουργικότητα στην Παραγωγή Εκδηλώσεων
Διανομή	Νέοι χώροι σε τοποθεσίες υποδοχής διευρύνοντας το εύρος της δυνατότητας φιλοξενίας
Εμπειρία	Δημιουργία ενισχυμένης εμπειρίας για θεατές και συμμετέχοντες
Τοπικός Πολιτισμός	Έκθεση και ενσωμάτωση με την κοινότητα και την πολιτισμική δραστηριότητα.
Εθελοντές	Πόρος τοπικών ομάδων διοργανωτών και πρεσβευτών για την προσέλκυση μελλοντικών εκδηλώσεων
Διοίκηση	Συμμετοχή της Κεντρικής και Τοπικής Αυτοδιοίκησης
Ανταγωνισμός	Συνεχώς αναδυόμενοι προορισμοί που επενδύουν σε εκδηλώσεις και εγκαταστάσεις
Ψηφιακά Μέσα	Έκθεση θεατών και συμμετεχόντων σε βέλτιστες πρακτικές παγκόσμιων εκδηλώσεων παγκοσμίως
Κληρονομιά	Περισσότερη εστίαση στην παραγωγή κοινωνικών αξιών και στον προγραμματισμό της κληρονομιάς από την αρχή

Οι λειτουργίες του αθλητισμού στην κοινωνία αυξήθηκαν και διαφοροποιήθηκαν με την πάροδο του χρόνου. Πράγματι, η Διεθνής Ολυμπιακή Επιτροπή (International Olympic Committee-IOC) ισχυρίζεται τώρα ότι ο αθλητισμός είναι ανθρώπινο δικαίωμα και τα Ηνωμένα

Έθνη θεωρούν ότι ο αθλητισμός είναι εργαλείο ανθρωπισμού και ανθρώπινης ανάπτυξης (United Nations, 2017). Σήμερα και κατά τη διάρκεια των επόμενων 75 ετών, οι αθλητικές πρακτικές και οι σημασίες, οι ταυτότητες και ο τρόπος ζωής που σχετίζονται με τον αθλητισμό θα συνεχίσουν να προσφέρουν μοναδικές και ποικίλες αντανάκλασεις των συνεχώς εξελισσόμενων κοινωνιών (Higham & Hinch, 2018). Είναι σημαντικό να αναλογιστούμε τις συνεχιζόμενες αλλαγές σε διαφορετικές κοινωνίες και πώς αυτές οι αλλαγές αντικατοπτρίζονται στις εξελισσόμενες αθλητικές πρακτικές. Η άρση των εμποδίων στην ενασχόληση με τον αθλητισμό και τον αθλητικό τουρισμό γίνεται εμφανής με την αυξανόμενη αναγνώριση της σημασίας των αθλητικών εκδηλώσεων για άτομα με αναπηρία (Dickson et al., 2016). Επίσης, σημαντικά ερωτήματα ανακύπτουν σχετικά με την ηθική και τις ανισότητες της νεοαποικιοκρατίας στις αναπτυσσόμενες χώρες, όπου αθλήματα όπως το σέρφινγκ υπόκεινται στο ενδιαφέρον και την εμπορική προώθηση παγκόσμιων αθλητικών οργανισμών και πολυεθνικών ομίλων (Doering, 2018).

Σε γενικές γραμμές, οι Higham και Hinch (2018) σημειώνουν την ανάπτυξη της «σοβαρής αναψυχής» σε ανταγωνιστικά αθλήματα, όπου η μέτρηση της προσωπικής απόδοσης είναι αυτοαναφερόμενη και όχι εστιασμένη στο αποτέλεσμα. Από το τέλος της χιλιετίας, παρατηρείται η ανάπτυξη και η αυξανόμενη διαφοροποίηση των εξατομικευμένων, αδόμητων, ελεύθερων αθλημάτων (Coakley, 2017). Τα αθλήματα νέας γενιάς συνδέονται με ισχυρές υποκουλτούρες μέσω των οποίων οι συμμετέχοντες είναι σε θέση να δημιουργήσουν μια αίσθηση προσωπικής και/ή συλλογικής ταυτότητας (Hagen & Boyes, 2016). Αυτά είναι αθλήματα στα οποία η απόδοση μπορεί να μετρηθεί όχι από τα αποτελέσματα, αλλά μάλλον από την αισθητική, το ύφος και το νόημα (Falcous, 2017).

Προσδιορισμός και οριοθέτηση του προβλήματος

Αυτές οι δυναμικές του αθλητισμού αντικατοπτρίζουν τις ατομικές ταυτότητες που έχουν γίνει περίπλοκες και τις εθνικές ταυτότητες που έχουν διαβρωθεί από τις δυνάμεις της παγκοσμιοποίησης (Higham & Hinch, 2009). Η ανάπτυξη των διαδικτυακών παιχνιδιών και των εικονικών αθλημάτων και η ανάπτυξη και υβριδοποίηση των αθλημάτων είναι δρόμοι συνεχούς εξέλιξης. Οι Spector και Higham (2019) εικάζουν ότι στα επόμενα 75 χρόνια η αύξηση της πρόσβασης στο διάστημα θα δημιουργήσει μια νέα γενιά αθλημάτων, μερικά από τα οποία είναι

ήδη σε εξέλιξη, όπως η σεληνιακή ιστιοπλοΐα και επαναστατικοί νέοι χώροι για αθλήματα χωρίς βαρύτητα.

Είναι πλέον αναγνωρισμένο ότι ο αθλητισμός και ο τουρισμός πρέπει να βασίζονται στις αρχές της ευκαιρίας και της ένταξης. Τα Ηνωμένα Έθνη (2017) αναγνωρίζουν τη φυσική δραστηριότητα ως κεντρική για την ανθρώπινη υγεία, ενώ ο τουρισμός αντιμετωπίζεται όλο και περισσότερο σε σχέση με την ποιότητα ζωής και την υποκειμενική ευημερία (McCabe, 2009), καθώς και σε σχέση με το κοινωνικό και οικογενειακό κεφάλαιο (Minnaert et al., 2009). Ωστόσο, η συμμετοχή σε πολλά αθλήματα, ψυχαγωγικές δραστηριότητες και στον τουρισμό παραμένει άνισα κατανομημένη (Hall, 2004). Η συμμετοχή σε σωματικές δραστηριότητες ταλανίζεται με ανησυχίες σχετικά με τους όλο και περισσότερο καθιστικούς και ανθυγιεινούς τρόπους ζωής και την παχυσαρκία που εντοπίζονται σε ορισμένες κοινωνίες (Coakley, 2017). Ο αποκλεισμός εξακολουθεί να είναι χαρακτηριστικό πολλών σύγχρονων αθλημάτων. Η ανισότητα των φύλων είναι βαθιά εδραιωμένη σε διάφορα επίπεδα ανταγωνιστικών και μη, αθλημάτων, τόσο από πλευράς συμμετοχής όσο και διοίκησης. Τα παιδιά παραμένουν ευάλωτα στην εκμετάλλευση από τα εθνικά αθλητικά καθεστώτα (Coakley, 2017).

Όπως και στον αθλητισμό, ο τουρισμός εξακολουθεί να χρησιμοποιείται για τη διάκριση και τη διαφοροποίηση μεταξύ των κοινωνικών στρωμάτων και των παγιωμένων κοινωνικών σχέσεων (Cohen, 1984). Έχει αναγνωριστεί ευρέως ότι η υψηλή προσωπική κινητικότητα (Hall, 2004) και το αυξανόμενο ενδιαφέρον τόσο για παθητική όσο και για ενεργή ενασχόληση σε φυσικές δραστηριότητες (Glyptis, 1991) είναι δύο καθοριστικά χαρακτηριστικά των κοινωνιών στα τέλη του 20ου αιώνα και τις αρχές του 21ου αιώνα. Παρόλα αυτά, σε πολλές κοινωνίες η προσωπική κινητικότητα και οι ελευθερίες στο ταξίδι είναι περιορισμένες (Hall, 2004). Το μέλλον της έρευνας για τον αθλητισμό και τον τουρισμό πρέπει να αφορά τις εθνικές και περιφερειακές πολιτικές που ευθυγραμμίζονται με τους στόχους των Ηνωμένων Εθνών για βιώσιμη ανάπτυξη (Sustainable Development Goals- SDGs) για το 2015-2030. Η αντιμετώπιση της κοινωνικής ένταξης στον αθλητισμό και τον τουρισμό σχετίζεται άμεσα με τους SDGs 3 (καλή υγεία και ευεξία), 5 (ισότητα των φύλων), 10 (μειωμένες ανισότητες), 12 (υπεύθυνη κατανάλωση και παραγωγή), 16 (προώθηση δίκαιων, ειρηνικών και χωρίς αποκλεισμούς κοινωνιών) και 17 (συνεργασίες για βιώσιμη ανάπτυξη) (Dickson et al., 2016). Όπως αναφέρει ο Higham (2019), στο επερχόμενο 75 χρόνια, θα αντιμετωπίσουμε σημαντικές προκλήσεις που σχετίζονται με τη βιώσιμη ανάπτυξη, συμπεριλαμβανομένων των αυξανόμενων ανισοτήτων, των

παγκόσμιων απειλών για την υγεία, της υπανάπτυξης του περιβάλλοντος, των μειωμένων φυσικών πόρων και της κλιματικής αλλαγής. Οι κοινωνικο-πολιτισμικές, οικονομικές και πολιτικές δυνάμεις που διαμορφώνουν τις αθλητικές και τουριστικές πρακτικές έχουν να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στη μετατροπή των κοινωνιών μας ώστε να αντιμετωπίσουν αυτές τις προκλήσεις.

Στόχος της συγκεκριμένης διπλωματικής εργασίας αποτελεί η ανάδειξη της συμβολής του αθλητικού τουρισμού σε κάθε κλάδο της κοινωνίας, κάνοντας αυτή την ευρύτερη έννοια της κοινωνίας πιο συγκεκριμένη με τη μελέτη περίπτωσης της Ρόδου. Έτσι, η σημαντικότητα της συγκεκριμένης έρευνας έγκειται στην ανάδειξη ενός πεδίου για το οποίο δεν έχει υπάρξει προς το παρόν τόσο ενεργή και πρόσφατη βιβλιογραφία, ειδικά όσον αφορά το πεδίο του ελληνικού αθλητικού τουρισμού.

ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

Διαδικασία Λήψης Αποφάσεων Καταναλωτή

Η συνάφεια της μελέτης της ταξιδιωτικής συμπεριφοράς, των αναγκών και των κινήτρων έχει δηλωθεί με σαφήνεια στον κλάδο του τουρισμού και της φιλοξενίας. Η γνώση των αναγκών και των κινήτρων των τουριστών μπορεί να βοηθήσει στην κατάτμηση της ταξιδιωτικής βιομηχανίας και στην απόκτηση πιστών και ικανοποιημένων επισκεπτών (Pizam, & Mansfeld, 1999). Τα κίνητρα ορίζονται ως λόγοι για τους ανθρώπους να ενεργούν με έναν συγκεκριμένο τρόπο και να επιθυμούν ορισμένα πράγματα. Οι ανάγκες των ανθρώπων από την άλλη αφορούν περισσότερο τις ανάγκες για μια υγιή και ευτυχισμένη ζωή (Boon, & Hendrickx, 2015). Μαζί με τα χαρακτηριστικά (που ορίζονται ως οι ιδιότητες και τα στοιχεία που διακρίνουν ή προσδιορίζουν ένα άτομο) (Boon, & Hendrickx, 2015), οι ανάγκες και τα κίνητρα μπορούν να εξηγήσουν πολύ καλά τη συμπεριφορά ενός ατόμου και έτσι να εξηγήσουν τις αποφάσεις που παίρνει ένα συγκεκριμένο άτομο (Gibson, 2004).

Στις επόμενες ενότητες περιγράφεται περαιτέρω η σημασία των κινήτρων και των αναγκών. Πολλές θεωρίες θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν εδώ, ωστόσο δύο από τις πιο συχνά χρησιμοποιούμενες θεωρίες στις μελέτες αναψυχής, αθλητισμού και τουρισμού είναι: 1) Η Ιεραρχική Θεωρία των Αναγκών του Maslow (1943) και 2) η έννοια του βέλτιστου επιπέδου διέγερσης που περιγράφεται από τον Berlyne's (1960) (Gibson, 2004).

Μετά τις ανάγκες και τα κίνητρα, υπάρχει επίσης μια ενότητα σχετικά με τα χαρακτηριστικά ενός ατόμου, καθώς αναφέρεται επίσης ότι είναι σημαντικά για τη διαδικασία λήψης αποφάσεων του καταναλωτή. Ξεκινώντας από την Ιεραρχική Θεωρία των Αναγκών του Maslow (1943), για να μπορέσουμε να κατανοήσουμε τη διαδικασία λήψης αποφάσεων του πελάτη, πρέπει πρώτα να εξετάσουμε τις γενικές ανάγκες ενός συγκεκριμένου ατόμου. Αυτή η θεωρία οπτικοποιείται χρησιμοποιώντας την πυραμίδα όπως απεικονίζεται στο σχήμα 3. Στην πυραμίδα αυτή φαίνεται ότι η πιο βασικές ανάγκες βρίσκονται στο κάτω μέρος και μερικές λιγότερο επείγουσες ανάγκες στην κορυφή. Η θεωρία λέει ότι οι ανάγκες ενός ατόμου θα αυξηθούν όταν ικανοποιηθούν οι πιο βασικές ανάγκες. Ένα άτομο θα ανέβει στην πυραμίδα και θα αρχίσει να καλύπτει τις άλλες ανάγκες μόνο όταν οι βασικές του ανάγκες είναι 100% εξασφαλισμένες. Ανεβαίνοντας την πυραμίδα, η διαδικασία λέγεται επίσης ότι θα γίνει

ευκολότερη, εξηγώντας ότι οι προηγούμενες ανάγκες (εκτός από τις βασικές ανάγκες) δεν χρειάζεται να ικανοποιηθούν συνολικά 100% για να προχωρήσει πιο πάνω στην πυραμίδα (Maslow, et al., 1970). Η θεωρία πίσω από αυτήν την πυραμίδα λέει ότι η ανθρώπινη συμπεριφορά καθορίζεται από κάποιες βασικές φυσιολογικές και κοινωνικο-ψυχολογικές απαιτήσεις και επιθυμίες των ανθρώπων. Ο τρόπος με τον οποίο ενεργούν και σκέφτονται οι άνθρωποι θα καθοριστεί από τον τρόπο με τον οποίο οργανώνονται οι ανάγκες για το κάθε άτομο (Gibson, 2004).

Χρησιμοποιώντας την Ιεραρχική Θεωρία των Αναγκών του Maslow (1943) στην τουριστική βιομηχανία, έχει σημειωθεί μια διαφοροποίηση μεταξύ ταξιδιωτών με θετική και αρνητική εμπειρία. Οι ταξιδιώτες με θετική εμπειρία μίλησαν για την εκπλήρωση των αναγκών που αναφέρονται στα τρία πρώτα επίπεδα, ενώ οι ταξιδιώτες με αρνητική εμπειρία από την άλλη πλευρά δήλωσαν μια αρνητική εμπειρία σχετικά με την ανάγκη της ασφάλειας (Pearce & Caltabiano, 1983). Δίπλα στις διαφορές που αναφέρονται στους ταξιδιώτες με θετική και αρνητική εμπειρία, ο Pearce (2012) διαχώρισε επίσης τους έμπειρους ταξιδιώτες και τους ταξιδιώτες χωρίς εμπειρία, με τους έμπειρους ταξιδιώτες να καλύπτουν τις περισσότερες φορές υψηλότερες ανάγκες από τους ταξιδιώτες χωρίς εμπειρία. Η εκπλήρωση διαφορετικών αναγκών θα επηρέαζε επίσης τη διαδικασία λήψης αποφάσεων σχετικά με τον ταξιδιωτικό προορισμό και τις επιλεγμένες δραστηριότητες (Pearce, 2012). Ως τελευταία διαφοροποίηση, άτομα διαφορετικών ηλικιών (με διαφορετικό στάδιο ζωής), φύλου, κοινωνικών τάξεων, φυλών, εθνοτήτων κ.λπ. μπορεί όλοι να έχουν διαφορετικές ανάγκες δημιουργώντας διαφορετικά κίνητρα. Για παράδειγμα, για τους μεγαλύτερους σε ηλικία ανθρώπους, η ανάγκη τους να αγαπηθούν και να νιώθουν ότι ανήκουν κάπου λέγεται ότι γίνεται όλο και πιο σημαντική, αποτελώντας στο τέλος την πιο σημαντική ανάγκη από όλες τις άλλες (Pinto, 2000).

Η Σημασία των Προσωπικών Χαρακτηριστικών

Οι διαφορές στις ανάγκες και τα κίνητρα των ανθρώπων συχνά συνδέονται και με τα χαρακτηριστικά ενός ατόμου. Λαμβάνοντας υπόψη αυτή τη σχέση μεταξύ των κινήτρων και των αναγκών ενός ατόμου και των χαρακτηριστικών του, η διερεύνηση των χαρακτηριστικών ενός ατόμου μπορεί επίσης να είναι σημαντική για την εξήγηση της συμπεριφοράς του και της διαδικασίας λήψης αποφάσεων.

Παρατηρώντας τη σχέση μεταξύ αναγκών και χαρακτηριστικών, δίπλα στην Ιεραρχική Θεωρία των Αναγκών του Maslow (1943) χρησιμοποιείται συχνά μια άλλη θεωρία σχετικά με τις ανάγκες στις μελέτες αναψυχής, αθλητισμού και τουρισμού: Η Θεωρία των Αναγκών της Προσωπικότητας του Murray (1938). Αυτή η θεωρία λέει ότι υπάρχει ένας ορισμένος αριθμός καθολικών αναγκών στον κόσμο και ότι ο χαρακτήρας ενός ατόμου καθορίζεται από τον τρόπο οργάνωσης του συνδυασμού των καθολικών αναγκών για ένα συγκεκριμένο άτομο. Με απλά λόγια, ορισμένες ανάγκες θα είναι πιο σημαντικές από άλλες για ένα συγκεκριμένο άτομο σε μια συγκεκριμένη χρονική στιγμή και αυτό θα καθορίσει τα χαρακτηριστικά του ατόμου αυτού. Για το λόγο αυτό, τα χαρακτηριστικά ενός ατόμου αλλάζουν επίσης με την πάροδο του χρόνου όταν αλλάζουν οι ανάγκες του ατόμου αυτού. Σύμφωνα με τον Murray, η προσωπικότητα καθορίζεται από τον ρόλο ενός ατόμου στη ζωή, την ιδιότητα μέλους του, τις συγκεκριμένες περιστάσεις της ζωής του και τα γονίδια του (Flett, 2014).

Η σχέση μεταξύ αναγκών, κινήτρων και προσωπικότητας μπορεί ωστόσο να εξεταστεί και από την άλλη πλευρά, λέγοντας δηλαδή ότι διαφορετικά άτομα με διαφορετικά χαρακτηριστικά στοχεύουν γενικά σε άλλες ανάγκες (Gibson, 2004). Ο Allen (1982) για παράδειγμα όρισε τέσσερις χρήσιμους τύπους προσωπικότητας που μπορούν να εξηγήσουν διαφορετικές ανάγκες και κίνητρα διαφορετικών ταξιδιωτών αθλητικού τουρισμού: 1) «Ο κυρίαρχος αθλητής»: για αυτόν τον τύπο οι σωματικές απαιτήσεις είναι πιο σημαντικές από τις ψυχικές διεγέρσεις και τον ανταγωνισμό, οι προκλήσεις, οι ανταμοιβές και το κύρος είναι πολύτιμα. 2) «Το συνειδητοποιημένο, ανεξάρτητο άτομο»: σε αυτό το άτομο αρέσει να κάνει πράγματα μόνο του και με τον δικό του τρόπο. 3) «Το προσεκτικό άτομο»: το άτομο αυτό τείνει να ενδιαφέρεται λιγότερο για την αναψυχή γενικά και αποφεύγει νέες και άγνωστες δραστηριότητες και 4) «Το καλά μορφωμένο, κινητοποιημένο και με αυτοπεποίθηση άτομο»: για όσους η κοινωνική, πολιτιστική και η ψυχική διέγερση είναι πολύ σημαντική (Allen, 1982).

Για να διευκρινιστεί και να καθοριστεί η δυναμική αλληλεπίδραση μεταξύ των προσωπικών χαρακτηριστικών και των περιβαλλοντικών παραγόντων και για να είναι σε θέση να χρησιμοποιηθούν σε ερωτηματολόγια σχετικά με τα προσωπικά χαρακτηριστικά, έχουν αναπτυχθεί στη βιβλιογραφία κοινωνικοοικονομικά μοντέλα (Bronfenbrenner & Evans, 2000). Στα κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά περιλαμβάνονται συχνότερα δημογραφικά στοιχεία όπως η ηλικία, το φύλο, η καταγωγή, το επίπεδο κατάρτισης, το εισόδημα, η οικογενειακή

κατάσταση και η κατάσταση υγείας/φυσικής κατάστασης και λέγεται ότι είναι καθοριστικοί παράγοντες για τις διαφορετικές επιλογές που κάνει ένα άτομο (Horner & Swarbrooke, 2016).

Εξετάζοντας σε βάθος τα κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά και τις ταξιδιωτικές αποφάσεις που λαμβάνουν οι άνθρωποι, οι λόγοι που ταξιδεύουν οι τουρίστες μπορεί για παράδειγμα να εξαρτώνται από την ηλικία του ταξιδιώτη. Διαφορετικά ηλικιακά τμήματα όπως έφηβοι, μαθητές, γονείς, ηλικιωμένοι κ.λπ. έχουν συχνά διαφορετικές εκτιμήσεις και διαφορετικά κίνητρα όταν πηγαίνουν διακοπές. Η οικογενειακή κατάσταση ενός ατόμου συνδέεται συχνά με την ηλικία ενός ατόμου (Mahika, 2011). Δίπλα στην ηλικία και την οικογενειακή κατάσταση, αναφέρονται επίσης διαφορές στο φύλο, με τις γυναίκες ταξιδιώτες να δίνουν για παράδειγμα μεγαλύτερη έμφαση στη συναισθηματική χαλάρωση σε ένα ταξίδι (Horner & Swarbrooke, 2016). Ως τέταρτο κοινωνικοοικονομικό χαρακτηριστικό, το μορφωτικό επίπεδο ενός ατόμου φαίνεται σημαντικό, σύμφωνα με το οποίο οι ταξιδιώτες με υψηλή μόρφωση δείχνουν ότι ενδιαφέρονται περισσότερο για τις διακοπές που βασίζονται στη φύση και τις πολιτιστικές δραστηριότητες και οι ταξιδιώτες με χαμηλή μόρφωση προτιμούν περισσότερες νέες και άγνωστες δραστηριότητες που διαφέρουν από τις καθημερινές τους δραστηριότητες (Horner & Swarbrooke, 2016). Το πέμπτο χαρακτηριστικό, το επίπεδο εισοδήματος, θεωρείται σημαντικό, σύμφωνα με το οποίο οι ταξιδιώτες χαμηλότερου εισοδήματος θέλουν να ξεφύγουν από την καθημερινή τους μονοτονία και θέλουν να κάνουν δραστηριότητες που αυξάνουν την αυτοεκτίμησή τους, ενώ ταξιδιώτες υψηλότερου εισοδήματος από την άλλη θέλουν να διεγερθούν διανοητικά, να αυξήσουν τις γνώσεις τους και να έχουν έναν ορισμένο βαθμό ενθουσιασμού (Horner & Swarbrooke, 2016). Τέλος, ορισμένες πολιτισμικές και εθνικές διαφορές επηρεάζουν τις επιλογές που κάνουν οι τουρίστες όσον αφορά τις διακοπές τους. Διαφορετικές θρησκευτικές συνήθειες και διαφορετικά κλίματα κάνουν τους ανθρώπους από διαφορετικούς πολιτισμούς και εθνικότητες να προτιμούν διαφορετικές τοποθεσίες για τις διακοπές τους (Mahika, 2011).

Κίνητρα Ταξιδιωτών Ενεργού Αθλητικού Τουρισμού

Πριν εξεταστούν τα κίνητρα των ενεργών αθλητικών τουριστών, μπορεί να είναι χρήσιμο να δηλωθεί ότι τα κίνητρα που σχετίζονται με τον αθλητισμό γενικά συνδέονται συχνά με το κύρος και συγκεκριμένες ανταμοιβές, με την αναγνώριση, με την προσωρινή απόδραση ή/και με το συναίσθημα ή την επιθυμία συμμετοχής (Kurtzman & Zauhar, 2005). Ωστόσο, όταν

εξετάζονται τα κίνητρα του αθλητικού τουρισμού, έχει ειπωθεί ότι δεν πρέπει να ελέγχονται μόνο τα κίνητρα που σχετίζονται με το άθλημα ή τα ταξίδια, δεδομένου ότι ο αθλητικός τουρισμός μπορεί να περιλαμβάνει και να συνδυάζει πολλά περισσότερα ή άλλα κίνητρα που είναι σημαντικά πέρα από τα αθλητικά ή τα ταξιδιωτικά κίνητρα μόνο. Το να συμμετέχει κάποιος σε αθλήματα όταν είναι μακριά από το σπίτι του σημαίνει κάτι διαφορετικό από το να συμμετέχει σε αθλήματα στο σπίτι, και το να ταξιδεύει γενικά μπορεί να μην είναι συγκρίσιμο με τους αθλητικούς ταξιδιώτες, λαμβάνοντας υπόψη μερικά από τα κίνητρα (Hungenberg et al., 2016).

Εξετάζοντας τα συγκεκριμένα κίνητρα των ενεργών ταξιδιωτών αθλητισμού, παρατηρείται ότι δεν έχει πραγματοποιηθεί μεγάλη έρευνα μέχρι στιγμής, ωστόσο, όταν παρατηρείται η αλληλεπικαλυπτόμενη αγορά τουρισμού περιπέτειας, έχουν διεξαχθεί πολύ περισσότερες έρευνες. Η πρόσφατη ανασκόπηση του Buckley (2012) έδειξε 14 κίνητρα που αποδείχθηκαν σημαντικά σε προηγούμενες μελέτες, τα οποία αφορούσαν την έξαψη, την αίσθηση, τον φόβο, τον έλεγχο, τις δεξιότητες, επίτευξη, την φυσική κατάσταση, τον κίνδυνο, την φύση, την τέχνη, το πνεύμα, τους φίλους, την εικόνα, την διαφυγή και τον ανταγωνισμό. Ωστόσο, τα κίνητρα σχετικά με τον κίνδυνο και τον ανταγωνισμό συζητήθηκαν σύμφωνα με τον Buckley (2012).

Μια μελέτη υπέρ του κινήτρου του κινδύνου είναι η μελέτη των Pizam et al. (2004). Οι Pizam et al. (2004) εξέτασαν συγκεκριμένα τη σχέση μεταξύ των αποτελεσμάτων της ανάληψης κινδύνου και της αναζήτησης θριάμβου και των τουριστικών δραστηριοτήτων περιπέτειας. Καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι μερικοί άνθρωποι αναλαμβάνουν περισσότερο κίνδυνο από άλλους γενικά, απολαμβάνοντας κυρίως την αδρεναλίνη που τον συνοδεύει (Pizam et al. 2004). Όσον αφορά τα περιπετειώδη αθλήματα επίσης συχνά περιέχουν έναν ορισμένο κίνδυνο και θρίαμβο, αυξάνοντας την αδρεναλίνη ενός ατόμου (Giddy & Webb, 2016), αυτές ήταν οι τουριστικές δραστηριότητες που επιλέγονταν συχνότερα από τα άτομα που είχαν υψηλότερη βαθμολογία στη μελέτη των Pizam και συν.. (2004). Η μελέτη των Pizam et al. (2004) μπορεί να προτείνει ότι η ανάληψη κινδύνου και η αναζήτηση θριάμβου μπορούν να αποτελέσουν σημαντικό κίνητρο για τους νέους ταξιδιώτες ώστε να συμμετάσχουν στον περιπετειώδη αθλητικό τουρισμό. Ωστόσο, η μελέτη πρέπει να επικυρωθεί και πρέπει να δοκιμαστούν πιο ψυχολογικά χαρακτηριστικά για να δοθεί ένα πιο ολοκληρωμένο συμπέρασμα σχετικά με τα ψυχολογικά χαρακτηριστικά των ενεργών και περιπετειωδών αθλητών τουριστών.

Αντίθετα από τους νεαρούς ταξιδιώτες, ορισμένες μελέτες εξέτασαν συγκεκριμένα τους περιπετειώδεις αθλητικούς τουρίστες της γενιάς των «μπούμερ» (boomer). Οι Naidoo συν., (2015) παραθέτουν ότι τα συγκεκριμένα κίνητρα που αναφέρθηκαν για τους περιπετειώδεις αθλητικούς τουρίστες της γενιάς των boomer ήταν η διασκέδαση και η απόλαυση, η ανακούφιση από το άγχος και την ένταση, η φυγή, η χαλάρωση, η αλλαγή, η καινοτομία, η ελκυστικότητα του φυσικού περιβάλλοντος και η βελτίωση της υγείας.

Συγκρίνοντας τους boomer και των «μιλένιαλ» (millennial) ενεργούς αθλητικούς τουρίστες σε ένα ταξίδι με καγιάκ, διαπιστώθηκαν διαφορές μεταξύ των δύο ομάδων σχετικά με την επίτευξη και την τόνωση. Οι νεότεροι συμμετέχοντες πήγαιναν πιο συχνά ταξίδι με καγιάκ για να επιτύχουν συγκεκριμένους στόχους και να τονώσουν τον εαυτό τους σε σύγκριση με τους μεγαλύτερους συμμετέχοντες (O'Connell, 2010). Δίπλα στα κίνητρα επίτευξης και τόνωσης, ο O'Connell (2010) έδειξε επίσης ότι η διαφυγή προσωπικών και κοινωνικών πιέσεων και η απαλλαγή από το άγχος και την ένταση ήταν διαφορετικές μεταξύ των δύο ομάδων, και πάλι με υψηλότερες βαθμολογίες για τους νεότερους συμμετέχοντες.

Ο Αθλητικός Τουρισμός στη Διεθνή Βιβλιογραφία

Ο ορισμός του αθλητικού τουρισμού αποτελεί ένα ζήτημα καθ' όλη τη σύντομη ιστορία αυτού του τομέα και εξακολουθεί να προκαλεί ζωντανές συζητήσεις μεταξύ ακαδημαϊκών και επαγγελματιών. Η πρώτη ακαδημαϊκή δημοσίευση για τον αθλητικό τουρισμό εμφανίστηκε το 1966 χάρη στο Βρετανικό Κεντρικό Συμβούλιο Φυσικής Αναψυχής (Anthony, 1966). Το 1970, οι Williams και Zelinsky μελέτησαν το δυναμικό δημιουργίας των μεγάλων αθλητικών γεγονότων. Κατά τη δεκαετία του 1980, οι ακαδημαϊκοί επικεντρώθηκαν στα οικονομικά οφέλη αυτού του είδους αθλητικών εκδηλώσεων. Από τη δεκαετία του '90, ο τομέας έχει αυξήσει και διαφοροποιήσει το ενδιαφέρον του, αν και ο ορισμός αυτού του πεδίου εξακολουθεί να είναι κάπως μπερδεμένος και, όπως προέβλεψε η Gibson το 1998, έχει αναπτυχθεί με αποσπασματικό τρόπο, τόσο ως ακαδημαϊκό πεδίο σπουδών όσο και ως ξεχωριστό συστατικό του τουριστικού κλάδου.

Ο αθλητικός τουρισμός θεωρήθηκε κυρίως ότι σχετίζεται μόνο με ταξίδια που έχουν ως σκοπό την παρακολούθηση αθλητικών γεγονότων. Ο Redmond (1990-1991) επεσήμανε ότι οι θεατές ήταν μόνο ένας τύπος αθλητικών τουριστών και περιέγραψε τους αθλητές και τους επισκέπτες των αθλητικών αξιοθέατων (δηλ. διάσημων σταδίων και πανθέων), επίσης, ως

παράγοντες του αθλητικού τουρισμού. Ο Hall (1992) χώρισε τον αθλητικό τουρισμό σε δύο μεγάλες κατηγορίες συμπεριφορών: στα ταξίδια για θέαση αθλημάτων και στα ταξίδια για συμμετοχή σε αθλήματα. Ακολουθώντας αυτούς τους ορισμούς, οι Londoño et al. (2021) προτείνουν τρεις διαφορετικούς τύπους προορισμών: αυτούς που φιλοξενούν μια αθλητική διοργάνωση, εκείνους που προσφέρουν τη δυνατότητα συμμετοχής σε μια συγκεκριμένη αθλητική δραστηριότητα και εκείνους που προσφέρουν κάποιο αξιοθέατο που σχετίζεται με τον αθλητισμό.

Ωστόσο, στα τέλη της δεκαετίας του '90 του περασμένου αιώνα επιβεβαιώθηκε ότι το τουριστικό άθλημα ήταν ήδη σε μια φάση καθορισμού της ταυτότητάς του. Αλλά συνέβη αργά, και μόνο σε ορισμένες χώρες. Για παράδειγμα, στην περίπτωση της Ισπανίας και όσον αφορά τον τομέα της κοινωνικής ανθρωπολογίας, στη δεκαετία του 1990, τα παιχνίδια και ο αθλητισμός ήταν από τις πιο εξέχουσες κατηγορίες μελέτης της δεκαετίας. Ωστόσο, μέσα σε αυτήν, η υποκατηγορία που συνδέει τον αθλητισμό και τον τουρισμό δεν υπάρχει (Medina & Sánchez, 2002, 2006). Συγγραφείς όπως οι Standeven και De Knop (1999) επεσήμαναν την αυξανόμενη συμβιωτική σχέση μεταξύ των δύο φαινομένων (αθλητισμός και τουρισμός), των οποίων οι διαδικασίες μαζικοποίησης, πολυπλοκότητας και διαφοροποίησης είναι χρονικά παράλληλες και ανατροφοδοτούνται από την ίδια δυναμική παρά από την ίδια την κοινωνία. Ένα ενδιαφέρον παράδειγμα αυτού του φαινομένου μπορεί να είναι αυτό των δημοφιλών αθλητικών εκδηλώσεων (αγώνες πόλης, μαραθώνιοι ή ημιμαραθώνιοι, αγώνες αλληλεγγύης κ.λπ.), οι οποίοι αποτελούν σήμερα σημαντικό πόλο έλξης για τους ταξιδιώτες που οργανώνουν την αναψυχή τους γύρω από αυτές τις εκδηλώσεις (Abadia et al., 2016; 2019).

Το 1998, η Gibson έδωσε ίσως τον πιο ακριβή και περιεκτικό ορισμό του αθλητικού τουρισμού, ως ένα «ταξίδι που εστιάζει στην ευεξία και την διασκέδαση και οδηγεί τα άτομα προσωρινά εκτός της κοινότητάς τους για να πάρουν μέρος σε φυσικές δραστηριότητες, να παρακολουθούν φυσικές δραστηριότητες ή να απολαμβάνουν τα μνημεία ή τα ορόσημα που απεικονίζουν και εστιάζουν στις φυσικές δραστηριότητες» (Gibson, 1998, σελ. 49).

Με αυτόν τον ορισμό, η Gibson ενοποιεί τα προαναφερθέντα και υποδεικνύει τρεις διαφορετικές υποκατηγορίες αθλητικού τουρισμού: ο Ενεργός Αθλητικός Τουρισμός, ο Τουρισμός Αθλητικών Εκδηλώσεων και ο Αθλητικός Τουρισμός Νοσταλγίας. Συνεπώς, αυτός ο ορισμός μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να προκύψουν τρεις ιδανικοί τύποι προορισμών. Το 2002, η Gibson επέμεινε σε αυτήν την ιδέα, περιγράφοντας τον αθλητικό τουρισμό ως ένα ταξίδι με

σκοπό α) την συμμετοχή, β) την παρακολούθηση ή γ) την απόλαυση ή τον εορτασμό του αθλητισμού (2002, σελ. 115). Με αυτόν τον τρόπο, ο αθλητικός τουρισμός αποκαλύπτεται ως «ένας μοναδικός τομέας μελέτης που προέρχεται από την αλληλεπίδραση της δραστηριότητας, των ανθρώπων και του τόπου [...] μιας αυτόνομης δραστηριότητας, που σχετίζεται, αλλά δεν εξαρτάται από τον αθλητισμό και τον τουρισμό» (Weed & Bull, 2004: 15). Επιπλέον, επισημαίνεται ότι ο αθλητικός τουρισμός πρέπει να νοηθεί ως μια έννοια δύο διαστάσεων: ο αθλητισμός, μια πολιτιστική εμπειρία σωματικής δραστηριότητας και ο τουρισμός, μια πολιτιστική εμπειρία του χώρου.

Οι Van Rheenen, και συν. (2016) υπογραμμίζουν πέντε κυρίαρχες υποκείμενες διαστάσεις στους ορισμούς του αθλητικού τουρισμού: ο χρόνος (η διάρκεια απουσίας από το σπίτι), ο χώρος (περιλαμβάνοντας ταξίδια μακριά από το σπίτι), ο αθλητισμός ως κίνητρο για ταξίδια (τύπος, επίπεδο και έκταση αθλητικής δραστηριότητας), η συμμετοχή στην εμπειρία του αθλητικού τουρισμού και τα οικονομικά κίνητρα. Η κυρίαρχη διάσταση μεταξύ των ορισμών που αναλύθηκαν ήταν αυτή του αθλητισμού ως κίνητρο για ταξίδια.

Υπάρχουν, ωστόσο, πολλοί τρόποι κατηγοριοποίησης του αθλητικού τουρισμού. Οι Lisbona και συν. (2008), διαφοροποιούν τον αθλητισμό κατά τη διάρκεια των διακοπών, που περιλαμβάνει αθλητικές δραστηριότητες που πραγματοποιούνται σε τουριστικό ταξίδι, κάτι που μπορεί να εμπλουτίσει όσα έχει να προσφέρει ένας συγκεκριμένος προορισμός, αλλά δεν αποτελεί το κεντρικό αξιοθέατο, και τις αθλητικές διακοπές, δηλαδή αυτές που έχουν τον αθλητισμό ως κύριο στόχο του ταξιδιού. Αυτό το είδος τουρισμού είναι σχετικά πρόσφατο και εξακολουθεί να αντιπροσωπεύει μια ευκαιρία για τους νέους, τελματωμένους και εξασθενημένους προορισμούς. Επιπλέον, αυτοί οι συγγραφείς (2008: 166) επισημαίνουν ότι ο σκοπός του τελευταίου τύπου θα μπορούσε να διακριθεί μεταξύ αγωνιστικού αθλητισμού και αθλητισμού αναψυχής. Ωστόσο, παραδέχονται ότι πάνω από όλες τις διαφοροποιήσεις, ο αθλητικός τουρισμός περιλαμβάνει κάθε μία από τις σύγχρονες πτυχές της αναψυχής, όπως ψυχαγωγικές, περιβαλλοντολογικές, δημιουργικές, εορταστικές, εθελοντικές κ.λπ.

Σήμερα, οι περισσότεροι ακαδημαϊκοί συμφωνούν ότι υπάρχουν κυρίως τρεις διαφορετικοί τύποι αθλητικής τουριστικής συμπεριφοράς: 1) η ενεργός συμμετοχή (Ενεργός Αθλητικός Τουρισμός), 2) η παρακολούθηση (Τουρισμός Αθλητικών Εκδηλώσεων), και 3) η επίσκεψη και, ίσως, η απότιση φόρου τιμής (Αθλητικός Τουρισμός Νοσταλγίας) (Gibson, 1998b).

Σύμφωνα με αυτό, ο De Knop (1990) διέκρινε τις ενεργές αθλητικές διακοπές σε τρεις κατηγορίες: 1) τις διακοπές που έχουν καθαρά αθλητικό χαρακτήρα (όπως ένα ταξίδι για σκι), 2) την αξιοποίηση των αθλητικών εγκαταστάσεων σε έναν προορισμό διακοπών, παρόλο που ο αθλητισμός δεν είναι το κυριότερο αντικείμενο-στόχος του ταξιδιού, 3) τις ιδιωτικές αθλητικές διακοπές, όπου οι τουρίστες παίρνουν μέρος σε μη οργανωμένες αθλητικές δραστηριότητες (όπως βόλεϊ στην άμμο ή κρίκετ παραλίας).

Είναι πολύ ενδιαφέρον να τονίσουμε, όπως έκανε ο Weed (2009), πώς για πολύ καιρό ο ακαδημαϊκός κόσμος επικεντρώθηκε στον αθλητισμό και τις διακοπές που υποβάθμιζαν τις προοπτικές και άφηναν απαρατήρητες τις σχέσεις μεταξύ τουρισμού και αθλητισμού. Πολλοί συγγραφείς έχουν αναρωτηθεί εάν ο αθλητικός τουρισμός μπορεί να λειτουργήσει ως καταλύτης για άλλους πόρους. Εάν δηλαδή είναι απαραίτητο να υπάρχει μια ευρύτερη προσφορά ως συμπλήρωμα ή εάν μια αθλητική προσφορά είναι αρκετή για να κάνει έναν προορισμό ενδιαφέρον (Fernández & Gutiérrez, 2014). Άλλοι συγγραφείς δήλωσαν ότι ο αθλητικός τουρισμός μπορεί να λειτουργήσει ως ένα εργαλείο κατά της εποχικότητας ή να βελτιώσει και να διαφοροποιήσει προορισμούς βελτιώνοντας την ανταγωνιστικότητα (Kenelly & Toohey, 2014). Παράλληλα, η διοργάνωση αθλητικών δραστηριοτήτων σε διαφορετικά μέρη μιας περιοχής μπορεί να βελτιώσει τη διανομή της προσφοράς ή να βοηθήσει στην αποσυμφόρηση ενός υπερπλήρους προορισμού, ενισχύοντας παράλληλα την ανάπτυξη εναλλακτικών επιλογών τουρισμού (Medina & Sánchez, 2005).

Τέτοια προβλήματα αποδεικνύουν ότι υπάρχει πραγματική ανάγκη συνεργασίας των δημοσίων και ιδιωτικών φορέων στον τομέα του αθλητικού τουρισμού για την αποφυγή ανεπανόρθωτων συνεπειών και την εξασφάλιση δίκαιης κατανομής του κόστους και των οφελών (Weed, 2009). Όπως επισημαίνουν επίσης οι Hinch και Higham (2011: 63): «Η επίτευξη ενός βιώσιμου αθλητικού τουρισμού απαιτεί ισορροπία μεταξύ κοινωνικών, οικονομικών και περιβαλλοντικών στόχων», μια προσέγγιση γνωστή ως «τριπλό αποτέλεσμα» (triple bottom line).

Νέες δραστηριότητες μπορεί να προκύψουν από εκπληκτικούς συνασπισμούς στους τομείς του αθλητικού τουρισμού και της πολιτιστικής κληρονομιάς σε ορισμένους προορισμούς. Παρ' όλα αυτά, ο αθλητισμός είναι ένα πολιτιστικό δημιούργημα και μπορεί να είναι ταυτόχρονα ένα στοιχείο τοπικής ταυτότητας και ένα τουριστικό αξιοθέατο. Αυτή είναι η περίπτωση των εθνοτικών και παραδοσιακών αθλημάτων, όπως η Βασκική πελότα (González-

Abrisketa, 2005) ή η πάλη των Καναριών (Alonso & Medina, 2019). Και τα δύο έχουν αναγνωριστεί ως σημεία πολιτιστικής αναφοράς και σημαντικά τουριστικά αξιοθέατα, έχοντας παρουσιαστεί ως μοναδικά και αποκλειστικά, και εντέλει έχουν αναγνωριστεί ως πολιτιστική κληρονομιά με σκοπό να τα χρησιμοποιήσουν ως τουριστικά αξιοθέατα. Η αναγνώριση αυτών των παραδοσιακών αθλημάτων ως πολιτιστική κληρονομιά μπορεί να βελτιώσει την προσφορά πολλών προορισμών και μπορεί να αποτελέσει προσόν για περιφερειακές και περιθωριοποιημένες περιοχές, αλλά όπως σε κάθε διαδικασία κληρονομιάς, μπορεί να προκαλέσει ανεπιθύμητες συνέπειες, όπως η παραβίαση της συνέχειας στην πολιτιστική παραγωγή σημασιών (Nogués-Pedregal et al., 2017).

Οι ακαδημαϊκοί ανησυχούν εδώ και καιρό για τις επιπτώσεις της φιλοξενίας διαφορετικών ειδών αθλητικών εκδηλώσεων για μια συγκεκριμένη κοινότητα, μαζί με τον ανταγωνισμό μεταξύ πόλεων για την προσέλκυση των πιο προσοδοφόρων αθλητικών εκδηλώσεων (Yildiz & Çekici, 2015). Οι ερευνητές στον αθλητικό τουρισμό συμφωνούν συνήθως ότι οι τοπικές εκδηλώσεις μικρής κλίμακας έχουν μεγαλύτερο αντίκτυπο, τόσο στο οικονομικό εισόδημα όσο και στην ψυχική ευημερία των κατοίκων (Higham, 1999: 87). Όταν μιλούν για εκδηλώσεις μικρής κλίμακας, οι ντόπιοι είναι πιο πιθανό να συνεργαστούν στην οργάνωση και με το συνακόλουθο νέο αίσθημα υπερηφάνειας στην κοινότητα. Επιπλέον, αυτό το είδος εκδήλωσης τείνει να βελτιώσει τη γενική έλξη του προορισμού, να ενισχύσει την ανταγωνιστικότητά του και να προωθήσει τον τουρισμό πέρα από το ίδιο την εκδήλωση. Με αυτόν τον τρόπο, οι άνθρωποι μπορούν να επιστρέψουν σε ένα συγκεκριμένο μέρος για διακοπές αφού παρευρεθούν (ή παρακολουθήσουν στην τηλεόραση) μια αθλητική εκδήλωση εκεί (Higham, 1999: 87). Στενά συνδεδεμένες με εκδηλώσεις μικρής κλίμακας, κοινοτικές αθλητικές εκδηλώσεις μαζικής συμμετοχής, όπως το τρέξιμο (Zhou & Kaplanidou, 2018) ή εκδηλώσεις MBT (αγώνες με Mountain Bikes) (Nogueira et al., 2021) τείνουν να δημιουργούν μια πιο θετική αντίληψη για τις επιπτώσεις και τα κληροδοτήματα μεταξύ των κοινοτήτων υποδοχής. Επιπλέον, έχουν τη δυνατότητα να δημιουργήσουν ένα κοινωνικό και συνδετικό κεφάλαιο μεταξύ των συμμετεχόντων, των διοργανωτών και άλλων κοινωνικών παραγόντων και ως εκ τούτου «να συμβάλουν στην ανάπτυξη και την ευημερία της κοινότητας» (Zhou & Kaplanidou, 2018: 491).

Οι ακαδημαϊκοί συνήθως περιγράφουν εκδηλώσεις μικρής κλίμακας ως εκείνες που πραγματοποιούνται κατά την συνηθισμένη περίοδο αθλητικών αγώνων, κλασικών διεθνών

αγώνων, τοπικών ή περιφερειακών αγώνων, διαγωνισμών για άτομα με ειδικές ανάγκες κ.λπ. Αυτό το είδος εκδηλώσεων δεν απαιτεί μεγάλες επενδύσεις, καθώς οι διοργανωτές τείνουν να χρησιμοποιούν προηγούμενες υποδομές και είναι εύκολο να τις διαχειριστούν, όσον αφορά τους επισκέπτες, και βοηθούν στην αντιμετώπιση της εποχικότητας (Higham, 1999: 87). Αντίθετα, όταν μιλάμε για μεγάλα γεγονότα, οι θετικές επιπτώσεις στους κατοίκους της περιοχής είναι πολύ πιο συζητήσιμες. Συνήθως αυτό το είδος εκδήλωσης διαρκεί μόνο για ένα σύντομο χρονικό διάστημα και μπορεί να δημιουργήσει ένα σημαντικό ποσό χρέους για τον τοπικό προϋπολογισμό. Μπορεί επίσης να προκαλέσει διαδικασίες διαφθοράς και εκτοπισμού για ορισμένα μέλη της κοινότητας ως αποτέλεσμα της ανάπτυξης νέων υποδομών. (Walo et al., 1996).

Η επιτυχία ενός αθλητικού γεγονότος και οι τουριστικές του συνέπειες θα σχετίζονται αναλογικά με το πώς συντονίζονται οι διοργανωτές και η τοπική κοινωνική δομή (Wäsche, 2015). Ειδικά στις μέρες μας όταν η κοινωνική συμμετοχή, ακόμη και τα δημόσια δημοψηφίσματα (Scheu & Preuss, 2018) θα μπορούσαν να είναι νομική απαίτηση ή τουλάχιστον θεσμική σύσταση, όπως μπορούμε να δούμε στην Ολυμπιακή Ατζέντα 2020 (IOC, 2018). Σύμφωνα με τον Wäsche (2015), η πιο αποδοτική και μακροχρόνια σχέση θα είναι αυτή μεταξύ φορέων παρόμοιου μεγέθους, παρόμοιας οργανωτικής κουλτούρας και του ίδιου στόχου - προσοδοφόρου ή μη. Από την άποψη αυτή, οι Hinch και Higham (2011) επισημαίνουν ότι «οι συνεργασίες αθλητικού τουρισμού πρέπει να δημιουργηθούν και να λειτουργήσουν με τρόπο αμοιβαία επωφελή». Αυτές οι συμμαχίες πρέπει να βασίζονται στο αμοιβαίο όφελος και όλοι οι παράγοντες πρέπει να συμμετέχουν στα έργα για το καλό τους ,χωρίς κανένα αίσθημα υποτέλειας (Kenelly & Toohey, 2014). Σε αυτό το πλαίσιο, η Fredline (2005) υποστηρίζει ότι οι εμπειρίες και οι αντιλήψεις των κατοίκων πρέπει να ενσωματωθούν στη διαδικασία στρατηγικού σχεδιασμού, και επιμένει στη σημασία της διαβούλευσης με τον τοπικό πληθυσμό για τις επιπτώσεις των εξελίξεων του αθλητικού τουρισμού.

Εάν συμβούν όλα αυτά, η δημόσια εικόνα του προορισμού πιθανότατα θα βιώσει μια σημαντική βελτίωση (Kim et al., 2015). Από την άλλη πλευρά, οι επιπτώσεις και τα κληροδοτήματα των μεγάλων αθλητικών γεγονότων τείνουν να εκλαμβάνονται ως κοινωνικά προβληματικά (Mair et al., 2021). Όχι μόνο η αντίληψη για τα αρνητικά κληροδοτήματα συνήθως υπερτερεί των θετικών (Scheu & Preuss, 2018: 378) αλλά τα συμφέροντα των πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων συνήθως παραμερίζονται, ακόμη και όταν αυτά έχουν κεντρικό

ρόλο στη νομιμοποίηση των γεγονότων (Kirby et al., 2018: 917). Είναι πολύ σημαντικό ότι οι Ολυμπιακοί Αγώνες είχαν γίνει ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα αρνητικών κοινωνικοοικονομικών και αστικών επιπτώσεων στην κοινότητα υποδοχής (McGillivray et al., 2019). Ωστόσο, υπάρχουν αντιπαράδειγματα που δείχνουν υψηλό βαθμό θετικών κοινωνικοοικονομικών επιπτώσεων (Cabanilla et al., 2021), αν και αυτές οι περιπτώσεις σχετίζονται με μειονοτικά αθλήματα ή με τοπικού/ εθνικού επιπέδου εκδηλώσεις.

Σε συνδυασμό με άλλα είδη τουρισμού, οι αθλητικές δραστηριότητες μπορούν να αποτελέσουν εργαλείο σε ευρύτερα έργα τοπικής ανάπτυξης. Ένα παράδειγμα αυτού είναι η χρήση αθλητικών δραστηριοτήτων περιπέτειας ως μέσου εκσυγχρονισμού και ανάπτυξης σε αγροτικές ή περιφερειακές περιοχές (Lisbona et al., 2008). Σε αυτές τις περιπτώσεις, η συνεργασία ιδιωτικού-δημοσίου μαζί με μια σωστή εφαρμογή δράσεων, σχεδίων και στρατηγικών τοπικής ανάπτυξης, θα μπορούσε να είναι απαραίτητη για να εξασφαλίσει την επιτυχία (Medina & Sánchez, 2005). Αυτή η συνεργασία μπορεί να είναι κρίσιμη όσον αφορά τις υποδομές σε περιφερειακούς προορισμούς (Fernández & Gutiérrez, 2014). Αυτή η σχέση την δημόσιων και ιδιωτικών ενδιαφερομένων τονίστηκε από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού (UNTWO, 1999) μέσω του Παγκόσμιου Κώδικα Δεοντολογίας για τον Τουρισμό, θεωρώντας ότι αυτή η γνήσια συνεργασία μεταξύ παραγόντων ήταν απαραίτητη για την ανάπτυξη του τουρισμού.

Μια μετα-ανάλυση της υπάρχουσας βιβλιογραφίας για τον αθλητικό τουρισμό, η οποία πραγματοποιήθηκε επίσης από τον Weed (2009), επιβεβαίωσε την επικράτηση άρθρων για αθλητικά γεγονότα, μια αλλαγή προσέγγισης στην εστίαση της έρευνας από τη μόχλευση των επιπτώσεων και των ανησυχιών για την ποιότητα της συμπεριφορικής έρευνας σε αυτόν τον τομέα. Αυτός ο συγγραφέας κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η έρευνα στον τομέα του αθλητικού τουρισμού άρχισε να δείχνει σημάδια ωριμότητας. Δεδομένου ότι οι περισσότερες από τις έρευνες φανερώνουν μια μεθοδολογική ομοιογένεια, είναι απαραίτητο να διευρυνθούν οι μέθοδοι για την επίτευξη καλύτερων αποτελεσμάτων. Για το σκοπό αυτό, ο Weed (2006) προτείνει την ενίσχυση του πεδίου του αθλητικού τουρισμού με μεγαλύτερη επιστημολογική και μεθοδολογική ετερογένεια. Με αυτόν τον τρόπο, η χρήση του ερμηνευτικού παραδείγματος θα μπορούσε να βελτιώσει την κατανόηση της διαδικασίας και των σχετιζόμενων συμπεριφορών.

Μια δεκαετία μετά την Gibson, ο Weed (2009) επεσήμανε την επιμονή ενός μεγάλου αριθμού προβλημάτων στον τομέα του αθλητικού τουρισμού, όπως:

«Η έλλειψη συνοχής στην έρευνα σχετικά με τον αθλητικό τουρισμό, η διαφωνία σχετικά με τις θεμελιώδεις έννοιες και υποθέσεις σχετικά με τη φύση της σχέσης μεταξύ αθλητισμού και τουρισμού, το φάσμα των προοπτικών των κριτικών, οι σκοποί και οι στόχοι των αναθεωρήσεων και η φύση των διαδικασιών ανασκόπησης και/ή σύνθεσης της ίδιας της έρευνας »(Weed, 2009: 615).

Επί του παρόντος, όπως υποστηρίζουν οι Kenelly και Toohey (2014), είναι αρκετά συχνό να διαπιστώνεται έλλειψη σχέσεων μεταξύ των διαφόρων τομέων του τουρισμού και του αθλητισμού. Πράγματι, το 2001 ο ίδιος ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού και η Διεθνής Ολυμπιακή Επιτροπή πραγματοποίησαν κοινή διάσκεψη για να συζητήσουν τη σχέση μεταξύ αθλητισμού και τουρισμού και η εισαγωγική έκθεση (Keller et al., 2002) δεν ανέφερε κανένα από τα προηγούμενα και πρόσφατα ερευνητικά στοιχεία που βρέθηκαν από τους Gibson (1998) και Weed (1999).

Επιπλέον, υπάρχει ανάγκη μελέτης των καταναλωτικών προτύπων σχετικά με τον αθλητικό τουρισμό και μια ευρύτερη κατανόηση των επιπτώσεων των αθλητικών γεγονότων στις κοινότητες υποδοχής (Jiménez-Naranjo et al., 2016). Επιπλέον, από τον ακαδημαϊκό χώρο, πρέπει να καθοριστούν οι μεταβλητές (εσωτερικές και εξωτερικές) που μπορούν να εξηγήσουν τα μεγαλύτερα έξοδα όσων ασκούν αθλητικό τουρισμό (Jiménez-Naranjo, et al., 2016). Με αυτόν τον τρόπο, θα μπορούσαν να ανοίξουν νέες και αποδοτικές γραμμές έρευνας, όπως: 1) η ανάπτυξη συγκριτικών μελετών μεταξύ διαφορετικών ειδών αθλητικών γεγονότων με τις κοινωνικοοικονομικές επιπτώσεις τους, 2) η ανάπτυξη συγκριτικών μελετών μεταξύ των κοινωνικοοικονομικών επιπτώσεων των αθλητικών γεγονότων σε διαφορετικές πόλεις υποδοχής (Jiménez-Naranjo, et al., 2016). Με μια άλλη προοπτική, οι Weed και Bull προτείνουν ότι «ένα πλαίσιο που λαμβάνει υπόψη τις επιπτώσεις μπορεί να είναι λίγο ξεπερασμένο» και ότι η έννοια της μόχλευσης μπορεί να λειτουργήσει ως γέφυρα μεταξύ της έρευνας πάνω σε συμπεριφορές, επιπτώσεις, πολιτικές και παροχές «και για αυτόν τον λόγο φαίνεται ότι τέτοιες προσεγγίσεις μόχλευσης θα παίζουν κεντρικό ρόλο όσον αφορά την έρευνα αθλητικού τουρισμού στο μέλλον» (2004: 43).

Αυτό που δεν μπορούμε να ξεχάσουμε είναι ότι ο αθλητικός τουρισμός γίνεται παγκόσμια τάση. Επομένως, οι μεγαλύτερες ευκαιρίες προέρχονται από την προσέλκυση νέων στόχων. Οι γυναίκες και τα άτομα με ειδικές ανάγκες είναι ίσως οι σημαντικότεροι μελλοντικοί στόχοι για τον αθλητικό τουρισμό (Londoño et al., 2021).

Παρόλο που ο αθλητισμός και οι δραστηριότητες του αθλητικού τουρισμού είναι ανδροκρατούμενο πεδίο εδώ και πολλά χρόνια (Humberstone, 2000), το γεγονός είναι ότι ο αριθμός των γυναικών που ενδιαφέρονται να παρακολουθήσουν και να συμμετάσχουν στον αθλητισμό αυξάνεται συνεχώς τις τελευταίες δύο δεκαετίες, μαζί με τον αριθμό των νέων ενηλίκων που ασχολούνται με τον αθλητικό τουρισμό. Η ένταξη αυτών των αντικειμενικών στόχων είναι ένα σημαντικό μέρος της τουριστικής επιχείρησης στις μέρες μας.

Τα άτομα με ειδικές ανάγκες έχουν γίνει επίσης ένας νέος στόχος για τον τουρισμό γενικά -αν και ο ακαδημαϊκός κόσμος δεν έχει δώσει μεγάλη προσοχή σε αυτό το φαινόμενο (Crucis, 2016) και ειδικότερα στον αθλητικό τουρισμό. Προκειμένου να βελτιώσουμε την κατανόησή μας για τον αθλητικό τουρισμό και την αναπηρία, είναι εξαιρετικά σημαντικό να μελετήσουμε τις ανάγκες αυτού του είδους τουριστών, ειδικά όλα όσα σχετίζονται με την εμπειρία του προορισμού και την κατάλληλη διαμονή (Darey & Dickson, 2009). Σε αυτόν τον τομέα, η πλειοψηφία της έρευνας σχετίζεται με τη συμμετοχή ατόμων με ειδικές ανάγκες σε ταξίδια αναψυχής, τη στάση και την εκπαίδευση σχετικά με τον ελεύθερο χρόνο των ατόμων με αναπηρία και την εικόνα που έχουν τα άτομα με αναπηρία για τον αθλητισμό.

Συνολικά, ο αθλητισμός αλλάζει σταδιακά κάποιες πτυχές της τουριστικής προσφοράς. Για παράδειγμα, οι επαγγελματίες αθλητές αποτελούν μια αναπτυσσόμενη αγορά προορισμών, εκδηλώσεις χρησιμοποιούνται για τη βελτίωση της δημόσιας εικόνας πολλών τόπων, ανακαλύπτονται νέοι τρόποι τουρισμού και αθλητισμού και γίνονται όχι μόνο δημοφιλείς, αλλά μετατρέπονται σε μαζικό φαινόμενο και δημιουργούνται νέες εταιρείες που προσφέρουν νέες υπηρεσίες αθλητικού τουρισμού (Latiesa & Paniza, 2006).

Αθλητικός Τουρισμός και Ανάπτυξη Παράκτιων Τουριστικών Περιοχών

Οι παράκτιες περιοχές είναι μοναδικοί τόποι μεγάλης περιβαλλοντικής σημασίας και πλούσιοι από άποψη πολιτιστικών πρακτικών και παραδοσιακών χόμπι, που σχετίζονται ιδιαίτερα με την αλιεία. Ως εκ τούτου, γίνονται πολύ επιθυμητά για τουριστικές δραστηριότητες. Παρόλο που μια παράκτια περιοχή μπορεί να οριστεί ως μια μεταβατική ζώνη μεταξύ της ηπειρωτικής χώρας και της θάλασσας (Sorensen & McCreary, 1990), ο ορισμός της δεν είναι απλός, καθώς ποικίλλει ανάλογα με τον συγγραφέα και συχνά εξαρτάται από το πλαίσιο στο οποίο χρησιμοποιείται (Martins, 1998). Ωστόσο, λαμβάνοντας υπόψη πολλές προοπτικές, μπορεί να θεωρηθεί ως η περιοχή επαφής μεταξύ της θαλάσσιας και της χερσαίας ζώνης, που καλύπτει

παράκτια και παρακείμενα περιβάλλοντα, συμπεριλαμβανομένων των περιοχών που έχουν επιρροή στην ακτή (ακόμη και αν βρίσκονται μακριά από αυτήν), και πόρων όπως ποτάμια, παραλίες, παράκτιες πεδιάδες, λιμνοθάλασσες, μεταξύ άλλων (Albuquerque, 2013).

Πρόσφατα, υπήρξε σημαντική αύξηση στην αναζήτηση εμπειριών με βάση το νερό ως μορφές αθλητισμού, αναψυχής, αναψυχής και τουρισμού (Jennings, 2006). Οι παράκτιες περιοχές έχουν μεγάλες δυνατότητες για την ανάπτυξή τους, καθώς και για την επέκταση άλλων δραστηριοτήτων αθλητικού τουρισμού (Tsartas, 2004). Όντας προορισμοί που βασίζονται στη φύση, η στενή επαφή με τη φύση και η απόδραση από την καθημερινή ρουτίνα και το άγχος της πόλης είναι τα σημαντικότερα αξιοθέατα, που επιτρέπουν τη χαλάρωση και την απόλαυση του γραφικού τοπίου.

Το ενδιαφέρον για τις παράκτιες περιοχές δεν είναι καινούργιο φαινόμενο. Αποτελούν εδώ και καιρό δημοφιλείς τουριστικούς προορισμούς για τους επισκέπτες. Η φυσική τους ομορφιά, ο πολιτιστικός πλούτος και η μεγάλη ποικιλία του τοπίου τους καθιστούν τους προτιμώμενους προορισμούς για πολλούς παραθεριστές, προσφέροντας ένα ευρύ φάσμα εγκαταστάσεων και δραστηριοτήτων για όσους αναζητούν αναψυχή. Αυτές οι περιοχές αποτελούν ένα τεράστιο πλεονέκτημα για τον τουρισμό, αλλά, αυτός με τη σειρά του, επιβαρύνει τα τοπικά οικοσυστήματα. Οι παραδοσιακοί παραθαλάσσιοι προορισμοί θέρετρων, που σχετίζονται με το παρακμάζον μοντέλο «3S» (Sun-Sea-Sand/ήλιος, θάλασσα και άμμος), αντιμετωπίζουν σοβαρή πίεση στο φυσικό, πολιτιστικό και κοινωνικοοικονομικό περιβάλλον τους. Έτσι, η πρόκληση για τις παράκτιες περιοχές είναι να χρησιμοποιήσουν το δυναμικό τους με βιώσιμο τρόπο, παρέχοντας παράλληλα μια σημαντική πηγή ανάπτυξης.

Η αυξανόμενη τάση για το σχεδιασμό προϊόντων και δραστηριοτήτων εναλλακτικού τουρισμού δεν αποτελεί έκπληξη, με τη δυνατότητα να τονώσει τη βιώσιμη τοπική και περιφερειακή ανάπτυξη. Σήμερα, οι τουρίστες έχουν υψηλότερες προσδοκίες, απαιτώντας μεγάλη ποικιλία συναφών δραστηριοτήτων και εμπειριών αναψυχής, συμπεριλαμβανομένων των αθλητικών, πολιτιστικών και φυσικών αξιοθέατων (Centre for Industrial Studies & Touring Servizi, 2008). Αυτές οι αλλαγές από την πλευρά της ζήτησης απαιτούν αντίδραση και προσαρμογή από την πλευρά των προορισμών. Ο τομέας θα πρέπει να αναπτύξει νέα προϊόντα που προωθούν την ελκυστικότητα και την προσβασιμότητα των παράκτιων πόρων μέσω καινοτόμων δραστηριοτήτων.

Το τουριστικό δυναμικό ανάπτυξης που προσφέρουν υπαίθριες αθλητικές δραστηριότητες είναι υψηλό. Δεδομένου ότι εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από την περιβαλλοντική ποιότητα των προορισμών, η ενσωμάτωση πρακτικών ενσωμάτωσης και διατήρησης της βιοποικιλότητας στα συστήματα διαχείρισης των εταιρειών μπορεί να συμβάλει πολύ θετικά στην ανάπτυξη της βιωσιμότητας (Hall, 2005). Παρόλο που οι δραστηριότητες αθλητικού τουρισμού παρέχονται κυρίως από μικρές εταιρείες, επηρεάζουν θετικά τη δυναμική της ανάπτυξης και της απασχόλησης σε τοπικό επίπεδο, συμβάλλοντας μερικές φορές στην αναζωογόνηση των τοπικών οικονομιών απορροφώντας εργαζόμενους από παρακμάζουσες βιομηχανίες (Center for Industrial Studies & Touring Servizi, 2008) Το Ο αθλητικός τουρισμός μπορεί επίσης να επηρεάσει τη γεωγραφική και εποχική ανακατανομή των ροών επισκεπτών, επιτρέποντας την παράταση της υψηλής περιόδου (Francis & Murphy, 2005).

Ωστόσο, η αύξηση των παράκτιων τουριστικών ροών εγείρει ανησυχίες για ενδεχόμενες αρνητικές επιπτώσεις στην τοπική/περιφερειακή ανάπτυξη από περιβαλλοντική, οικονομική και κοινωνική άποψη (η λεγόμενη «τριπλή ουσία»). Ο τουρισμός σε παράκτιες περιοχές μπορεί επίσης να αυξήσει την πίεση σε αυτά τα εύθραυστα περιβάλλοντα (Vera Rebollo & Ivars Baidal, 2004). Ειδικότερα, τα φυσικά οικοσυστήματα που υποστηρίζουν παράκτιες περιοχές μπορεί να υποστούν υποβάθμιση, υψηλότερη αξιοποίηση νερού, υψηλή εξαγωγή αποβλήτων και συγκεντρωμένες εκπομπές από τον αέρα, τις μεταφορές μέσω θάλασσας και ξηράς σε περιόδους αιχμής. Μπορεί επίσης να δημιουργήσει ανταγωνισμό για το διάστημα, οδηγώντας σε σύγκρουση με παραδοσιακές δραστηριότητες (όπως η αλιεία και η γεωργία) και να προκαλέσει μεγάλες εποχιακές διακυμάνσεις στον πληθυσμό και την απασχόληση (Center for Industrial Studies & Touring Servizi, 2008). Υπάρχει ανάγκη αναγνώρισης των αρνητικών επιπτώσεων που συχνά συνδέονται με τον τουρισμό στις παράκτιες περιοχές. Μια βιώσιμη προσέγγιση στην τουριστική ανάπτυξη μπορεί να μειώσει ελάχιστα τη ζημιά και να μεγιστοποιήσει τα οφέλη για αυτού του είδους τον προορισμό.

Παγκόσμια προοπτική για την αειφόρο ανάπτυξη του αθλητικού τουρισμού

Η αυξανόμενη επίγνωση των αρνητικών επιπτώσεων της ανάπτυξης έχει κινητοποιήσει την αναζήτηση βιώσιμων μορφών ανάπτυξης. Η βιώσιμη ανάπτυξη περιγράφηκε από την Παγκόσμια Επιτροπή Περιβάλλοντος και Ανάπτυξης (World Commission on Environment and Development -WCED), στην κοινή μελλοντική έκθεση, ως έναν αναπτυξιακό τομέα που

«εκπληρώνει τις ανάγκες σε μια παρούσα ανάλογη φάση χωρίς να υποβόσκει αρνητικά ως προς την ικανότητα των μεταγενέστερων γενεών να εκπληρώσουν τις δικές τους ανάγκες» (WCED, 1987, σελ. 43). Αυτός ο ορισμός έχει γίνει πολύ δημοφιλής τόσο στον πολιτικό όσο και στον ακαδημαϊκό λόγο (Choi & Sirakaya, 2006), αντικαθιστώντας παλιά παραδείγματα ανάπτυξης που επικεντρώνονται αποκλειστικά στην οικονομική ανάπτυξη (Eusébio & Figueiredo, 2014; Hunter, 1997). Ο όρος έγινε γρήγορα αποδεκτός και προωθημένος από πολλούς διεθνείς και εθνικούς οργανισμούς, ενσωματωμένος επίσης ευρέως στις πολιτικές και στρατηγικές τουριστικής ανάπτυξης (Anderson et al., 2015) και αντικείμενο ανάλυσης σε πολλές ακαδημαϊκές δημοσιεύσεις. Αυτός ο πολλαπλασιασμός επιβεβαιώνει τη σημασία του σχεδιασμού κατάλληλων στρατηγικών τουριστικής ανάπτυξης για την επίτευξη βιωσιμότητας.

Στη βιβλιογραφία, υπάρχουν πολλές προσεγγίσεις και τρόποι καθορισμού της έννοιας του βιώσιμου τουρισμού, οι περισσότεροι από τους οποίους κάνουν μια μετάβαση από τις έννοιες της αιφορίας ή της βιώσιμης ανάπτυξης. Παρά τις διάφορες μελέτες που διερευνούν αυτό το ζήτημα, τείνουν να επικεντρώνονται σε έναν περιορισμένο αριθμό πτυχών της βιωσιμότητας, αντί να το εξετάζουν από την τριπλή ουσία.

Παρά την αυξανόμενη σημασία του αθλητικού τουρισμού, η έρευνα για πρακτικές αιφορού διαχείρισης που υιοθετήθηκαν από εταιρείες που προμηθεύουν προϊόντα αθλητικού τουρισμού έχει παραμεληθεί και τείνει να επικεντρωθεί στις επιπτώσεις του αθλητικού τουρισμού (π.χ. οικονομικός, περιβαλλοντικός, κοινωνικός) (Fredline, 2005; Ma et al., 2011). Άλλη βιβλιογραφία που μπορεί να προσφέρει ενδιαφέρουσες γνώσεις σχετικά με τις πρακτικές αιφορίας είναι διάσπαρτη σε πολλούς τομείς. Βιβλιογραφία για τη διαχείριση (π.χ. Bocken et al., 2014; Global Reporting Initiative, 2002) προτείνει σημαντικές πρακτικές που μπορούν να υιοθετήσουν οι εταιρείες για την προώθηση της βιωσιμότητας, προσδιορίζοντας αρχές, μοντέλα ή δείκτες βιωσιμότητας που μπορούν ν' αξιοποιηθούν για την εκτίμηση της απόδοσης του οργανισμού όσον αφορά τη βιωσιμότητα. Στο πλαίσιο του τουρισμού, υπάρχουν ευρύτερες μελέτες σχετικά με τη βιώσιμη ικανότητα των τουριστικών προορισμών (Marzo-Navarro et al., 2015) που σχετίζονται περισσότερο με πρακτικές που υιοθετούνται από τουριστικές εταιρείες που ασχολούνται με δραστηριότητες εκτός του αθλητισμού (Ruiz-Molina et al., 2010). Είναι υψίστης σημασίας οι οργανισμοί που ασχολούνται με την ανάπτυξη αθλητικού τουρισμού ή προμηθεύουν τουριστικά προϊόντα τουρισμού να κατανοήσουν βαθιά τις ιδιαιτερότητες των επιπτώσεων στον αθλητικό τουρισμό (Hinch & Higham, 2008) και τις επιπτώσεις τους και να

υιοθετήσουν βιώσιμες πρακτικές που έχουν ως στόχο την ανάπτυξη των θετικών και την μείωση των αρνητικών επιπτώσεων.

Σε έγγραφα πολιτικής όπως η κοινή μελλοντική έκθεση ή η Διακήρυξη του Ρίο για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη (Πρόγραμμα Περιβάλλοντος των Ηνωμένων Εθνών, κλπ), η βιώσιμη ανάπτυξη παραδοσιακά ενσωματώνεται στις περιβαλλοντικές και οικονομικές αρχές: διατήρηση της βιοποικιλότητας, διασφάλιση της φυσιολογικής λειτουργίας των οικοσυστημάτων, διασφάλιση αποτελεσματικής χρήσης των πόρων, προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης και συμβολή στην άμβλυνση της φτώχειας. Αυτά τα έγγραφα περιλαμβάνουν επίσης μια κοινωνικοπολιτισμική βιωσιμότητα, η οποία υποστηρίζει την κάλυψη βασικών ανθρώπινων αναγκών, την προώθηση της ισότητας, την ανάπτυξη της ειρήνης και τη διατήρηση της πολιτιστικής ταυτότητας και κληρονομιάς.

Η έρευνα που πραγματοποιήθηκε στον τομέα της διαχείρισης σχετικά με τη βιωσιμότητα σε τουριστικές εταιρείες (Veleva & Ellenbecker, 2001; Wiedmann et al., 2009) βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στην προσέγγιση "τριπλή κατώτατη γραμμή". Σε αυτή τη βιβλιογραφία, σε οικονομικό επίπεδο, δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στη χρηματοοικονομική υγεία και την οικονομική απόδοση της εταιρείας, αλλά γίνονται επίσης αναφορές σε εξωτερικές επιπτώσεις των εταιρειών, συγκεκριμένα μέσω φόρων. Όσον αφορά την κοινωνική βιωσιμότητα, το κύριο μέλημα φαίνεται να σχετίζεται με ζητήματα όπως: (i) η ικανοποίηση των εργαζομένων και η αντίληψη των ιδίων κεφαλαίων σχετικά με τους μισθούς. (ii) εκπαίδευση των εργαζομένων · (iii) την προστασία των πελατών διασφαλίζοντας την ασφάλεια των προϊόντων · (iv) ανάπτυξη της κοινότητας · και (v) μη διάκριση και κοινωνικός αποκλεισμός. Οι αρχές που προσδιορίζονται για τη διασφάλιση της βιωσιμότητας του περιβάλλοντος συνδέονται με χαρακτηριστικά όπως η χαμηλή κατανάλωση πόρων, η αποφυγή ρύπανσης και η περιβαλλοντική εκπαίδευση.

Ο τουρισμός είναι ένα πολυδιάστατο φαινόμενο με διάφορες ιδιαιτερότητες. Ωστόσο, η συζήτηση για τη βιώσιμη ανάπτυξη στον τομέα του αθλητικού τουρισμού (Andersson et al., 2015; Fredline, 2005) έχει βασιστεί σε μεγάλο βαθμό σε τρεις προσεγγίσεις για τη βιωσιμότητα - τις περιβαλλοντικές, οικονομικές και κοινωνικοπολιτισμικές διαστάσεις. Αξίζει να σημειωθεί, σε αντίθεση με αυτό που συνέβη στη διαχείριση, ο σημαντικός ρόλος που αναλαμβάνει η πολιτιστική αειφορία στο πεδίο του τουρισμού, λόγω της σημαντικής συμβολής του στην προώθηση της κουλτούρας των τουριστικών προορισμών. Λίγοι ερευνητές προχωρούν πέρα από τις παραδοσιακές προσεγγίσεις βιωσιμότητας και επικεντρώνονται άμεσα σε άλλες σημαντικές

διαστάσεις, ιδιαίτερα εκείνες που σχετίζονται με τεχνολογίες (Choi & Sirakaya, 2006; Ruiz-Molina et al., 2010) και χαρακτηριστικά πολιτικής (Choi & Sirakaya, 2006). Αυτή η τάση παρατηρείται επίσης στη διαχείριση, όπου κάποια έρευνα, ιδιαίτερα πιο πρόσφατα, δίνει έμφαση στη συνάφεια ορισμένων διαστάσεων όπως η τεχνολογία (συγκεκριμένα για την καλύτερη προστασία του περιβάλλοντος και αποτελεσματικότερη χρήση των πόρων) (Bocken et al., 2014), καθώς και τη διακυβέρνηση και την ηθική (Bos Brouwers, 2010; Rahdari & Anvary Rostamy, 2015).

Ένας άλλος περιορισμός στο πεδίο του τουρισμού είναι η έλλειψη έρευνας σχετικά με πρακτικές που υιοθετούν οι τουριστικές εταιρείες και, ιδιαίτερα, οι αθλητικές εταιρείες. Η επόμενη ενότητα θα παρουσιάσει μια βιβλιογραφική ανασκόπηση για τον βιώσιμο τουρισμό και τον αθλητικό τουρισμό, προκειμένου να παρέχει χρήσιμες γνώσεις σχετικά με τις πρακτικές διαχείρισης που μπορούν να υιοθετήσουν οι εταιρείες αθλητικού τουρισμού για την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης αθλητικών δραστηριοτήτων σε προορισμούς.

Οικονομική Διάσταση Ανάπτυξης Αθλητικού Τουρισμού

Ορισμένες τουριστικές έρευνες (Markwick, 2000) αναφέρονται στη σημασία της οικονομικής απόδοσης των εταιρειών, δηλαδή της κερδοφορίας, στην οικονομική βιωσιμότητα. Ωστόσο, σε σύγκριση με τη βιβλιογραφία της διοίκησης, η τουριστική έρευνα φαίνεται λιγότερο πιθανό να εστιάζει σε αυτό το ζήτημα και πιθανότατα να λάβει υπόψη την οικονομική συμβολή των εταιρειών στην κοινότητα και ολόκληρη την οικονομία μέσω, για παράδειγμα, των δαπανών που δημιουργούνται στην οικονομία (Bonilla-Priego et al., 2014; Briedenhann, 2011). Είναι ιδιαίτερα σημαντικό για τις εταιρείες αθλητικού τουρισμού να εφαρμόζουν πρακτικές αειφόρου διαχείρισης προκειμένου να προωθήσουν τη βιώσιμη ανάπτυξη προορισμών. Η προσοχή που αφιερώνεται στον αθλητικό τουρισμό οφείλεται εν μέρει στην αναγνώριση του υψηλού δυνητικού οικονομικού αντίκτυπου. Η αξιολόγηση του οικονομικού αντίκτυπου και της βιωσιμότητας του αθλητικού τουρισμού επικεντρώθηκε συχνά στις άμεσες δαπάνες των συμμετεχόντων και των θεατών των δραστηριοτήτων αθλητικού τουρισμού (Andersson et al., 2015; Gibson et al., 2012). Αυτές οι επιπτώσεις σχετίζονται (i) άμεσα με την ίδια την αθλητική δραστηριότητα (π.χ. εισιτήρια) ή με συμπληρωματικά αγαθά και υπηρεσίες (π.χ. διαμονή, φαγητό και ποτά και αναμνηστικά), και (ii) με τη δημιουργία θέσεων εργασίας (Briedenhann, 2011; Markwick, 2000).

Πολλές προτάσεις για τη βελτίωση της οικονομικής βιωσιμότητας στον τουρισμό σχετίζονται επίσης με αυτά τα ζητήματα, σε μεγάλο βαθμό με τη δημιουργία ευκαιριών απασχόλησης (Marzo Navarro et al., 2015) και την ανάπτυξη μέτρων για την αύξηση του αριθμού των επισκεπτών ή των μέσων δαπανών τους (Choi & Sirakaya, 2006; Roberts & Tribe, 2008). Η μείωση της εποχικότητας των τουριστικών επιχειρήσεων είναι επίσης ένας πολύ σημαντικός στόχος προκειμένου να αποφευχθεί ο περιορισμός των εσόδων, διαφοροποιώντας την προσφορά προϊόντων (Ma et al., 2011).

Η αναγνώριση του μεγάλου δυναμικού του τουρισμού, ιδιαίτερα του αθλητικού τουρισμού, για την τόνωση των τοπικών οικονομιών, οδήγησε τους ερευνητές να σημειώσουν τη σημασία της ενθάρρυνσης της τουριστικής βιομηχανίας να αγοράζει προϊόντα από τοπικούς προμηθευτές και να δημιουργεί διατομεακούς δεσμούς τοπικά, προκειμένου να αποφευχθούν διαρροές από την κοινότητα. (Miller, 2001; Roberts & Tribe, 2008). Τέλος, ο καθορισμός των κατάλληλων επιπέδων τιμών και φορολογίας είναι επίσης επιθυμητός για να αποφευχθεί η δυσαρέσκεια από την τουριστική ανάπτυξη των κατοίκων της περιοχής, ως αποτέλεσμα των αυξήσεων των τιμών και των φόρων που δημιουργούνται από τον τουρισμό (Briedenhann, 2011; Fredline, 2005).

Περιβαλλοντική Διάσταση Αθλητικού Τουρισμού

Η διάσταση της περιβαλλοντικής βιωσιμότητας είναι από τις πιο συζητημένες όσον αφορά τις επιπτώσεις και τη βιωσιμότητα στον αθλητικό τουρισμό. Οι δραστηριότητες αθλητικού τουρισμού μπορεί να οδηγήσουν στην απώλεια πολύτιμων πόρων τουρισμού όπως η χλωρίδα και η πανίδα (Higham, 2005, Orams, 2005). Μπορούν επίσης να προκαλέσουν διάβρωση του εδάφους (Fredline, 2005; Orams, 2005) λόγω, μεταξύ άλλων, της διείδυσης των επισκεπτών στον βιότοπο ορισμένων ειδών, της αύξησης της ανθρώπινης παρουσίας σε εύθραυστα μέρη, των ζημιών που προκαλούνται από το πάτημα και άσκηση αθλητικών δραστηριοτήτων.

Η συντήρηση της διατήρησης των φυσικών πόρων και της βιοποικιλότητας επισημαίνεται ιδιαίτερα στην τουριστική έρευνα (Bonilla-Priego et al., 2014; Mihalič et al., 2012), ίσως λόγω της μεγάλης εξάρτησης των τουριστικών δραστηριοτήτων από ολόκληρο το έθνος. Οι αθλητικές τουριστικές δραστηριότητες είναι πιο πιθανό να προκαλέσουν τέτοιες αρνητικές επιπτώσεις σε σύγκριση με άλλες τουριστικές δραστηριότητες, δεδομένης της εξάρτησής τους

από τα φυσικά περιβάλλοντα και του γεγονότος ότι οι περισσότερες από αυτές πραγματοποιούνται σε εξωτερικούς χώρους. Ως εκ τούτου, οι δράσεις που έχουν σχεδιαστεί για να αποφευχθούν αυτές οι επιπτώσεις είναι επιθυμητές για τη διασφάλιση της βιωσιμότητας του περιβάλλοντος. Η ευαισθητοποίηση σχετικά με τις δυνητικές αρνητικές επιπτώσεις της πρόσθετης πίεσης στους πόρους και την κρίσιμη συνάφεια του τοπίου στο πλαίσιο των τουριστικών αθλητικών δραστηριοτήτων οδήγησαν ορισμένους ερευνητές να υποστηρίξουν την ιδέα του καθορισμού ορίων στην ανάπτυξη και τον αριθμό των συμμετεχόντων (Mykletun, 2009; Ponting & O'Brien, 2014). Άλλοι τονίζουν τη σημασία της εφαρμογής μορφών ανάπτυξης που είναι οπτικά ελκυστικές ή τουλάχιστον αποδεκτές (Markwick, 2000). Θα πρέπει επίσης να αποφεύγεται η ρύπανση και η υψηλή χρήση πόρων όπως ο αέρας, το νερό και η ενέργεια λόγω αθλητικών και άλλων τουριστικών δραστηριοτήτων (Andersson et al., 2015; Bonilla-Priego et al., 2014) δηλαδή μέσω της υιοθέτησης στρατηγικών που περιλαμβάνουν την εφαρμογή μέτρων και σχεδίων για τη διατήρηση και την παρακολούθηση τόσο της ποιότητας όσο και της χρήσης των πόρων (Alonso-Almeida et al., 2015; Ma et al. , 2011). Αυτές οι στρατηγικές είναι ιδιαίτερα σημαντικές σε εύθραυστες τοποθεσίες και προορισμούς με μεγάλο αριθμό απειλούμενων ειδών (Choi & Sirakaya, 2006).

Κοινωνικοπολιτισμική Διάσταση Ανάπτυξης Αθλητικού Τουρισμού

Όσον αφορά τις κοινωνικοπολιτισμικές επιπτώσεις, η ανάπτυξη του αθλητικού τουρισμού είναι διπλή. Από τη μία πλευρά, οι κάτοικοι της περιοχής είναι πιθανό να αντιληφθούν αρνητικές επιπτώσεις, ιδιαίτερα στην περίπτωση των μεγάλων γεγονότων, που σχετίζονται με τον συνωστισμό (Higham, 2005; Ponting & O'Brien, 2014), αυξημένη πίεση στις υπάρχουσες εγκαταστάσεις (π. δρόμοι, δημόσια συγκοινωνία) (Fredline, 2005; Markwick, 2000), ακατάλληλη συμπεριφορά των επισκεπτών και έλλειψη ασφάλειας (Higham, 2005). Αυτοί οι προβληματισμοί υποδηλώνουν τη σημασία της υιοθέτησης πρακτικών βιώσιμης διαχείρισης που αποφεύγουν τη συμφόρηση. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί, μεταξύ άλλων μέτρων, περιορίζοντας τον όγκο των επισκεπτών, λαμβάνοντας υπόψη τη φέρουσα ικανότητα της επιλογής προκειμένου να αποφευχθεί η δυσαρέσκεια από τους κατοίκους, η οποία, όπως φαίνεται στο μοντέλο του κύκλου ζωής του Butler (2006), τείνει να αυξάνεται καθώς αυξάνεται ο αριθμός των επισκεπτών. Παραδείγματα τέτοιων μέτρων περιλαμβάνουν τον περιορισμό της προσβασιμότητας στον προορισμό, την επιβολή τέλους εισόδου, τον καθορισμό ποσοστώσεων

επισκεπτών ή την απαίτηση συνοδευτικού οδηγού για την επίσκεψη (Deprest, 1997). Άλλες πρακτικές αιεφόρου διαχείρισης σχετίζονται με τη χωρική χρονική διασπορά των επισκεπτών και την κοινωνική ευαισθητοποίηση. Τα μέτρα για τη διασφάλιση της ασφάλειας τόσο των κατοίκων όσο και των επισκεπτών και την πρόληψη της απώλειας της πρόσβασης των κατοίκων στους ιστότοπους που επισκέφθηκαν προηγουμένως, φαίνονται επίσης χρήσιμες πολιτικές.

Από την άλλη πλευρά, ο αθλητικός τουρισμός μπορεί να αποφέρει σημαντικά οφέλη στους τουριστικούς προορισμούς και τους κατοίκους τους. Τα μέτρα που είναι ζωτικής σημασίας για τη μεγιστοποίηση αυτών των επιπτώσεων και, ως εκ τούτου, για την προώθηση της βιώσιμης κοινωνικοπολιτισμικής ανάπτυξης του αθλητικού τουρισμού, περιλαμβάνουν τα ακόλουθα: (i) την προώθηση της συμμετοχής της τοπικής κοινότητας στο σχεδιασμό και την παροχή υπηρεσιών αθλητικού τουρισμού (π.χ. ως εθελοντές) (Roberts & Tribe, 2008; Wickham & Lehman, 2015). (ii) αύξηση της υπερηφάνειας των κατοίκων της περιοχής (Fredline, 2005) · (iii) την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού και την απομόνωσης μέσω αυτού του είδους του τουρισμού (Font et al., 2014; Ma et al., 2011). (iv) διασφάλιση δίκαιης κατανομής των τουριστικών οφελών (Fredline, 2005) · (v) να εγγυηθεί υψηλό ποσοστό τοπικής απασχόλησης (Ma et al., 2011; Roberts & Tribe, 2008) · (vi) να εξασφαλιστεί η ικανοποίηση από την εργασία, ελαχιστοποιώντας τις θέσεις μερικής και εποχιακής απασχόλησης και προσφέροντας κατάλληλους μισθούς (Bagur-Femenías et al., 2015; Bonilla Priego et al., 2014); και (vii) να προωθήσουν τη δημιουργία ή τη συντήρηση εγκαταστάσεων μόνο εάν μπορούν να χρησιμοποιηθούν από τους κατοίκους, ακόμη και μετά από αθλητικές εκδηλώσεις (Fredline, 2005).

Τεχνολογική Διάσταση Ανάπτυξη Αθλητικού Τουρισμού

Η αυξανόμενη συνάφεια της τεχνολογίας στον τομέα του τουρισμού (Buhalis & Law, 2008) οδήγησε στον εντοπισμό μιας διάστασης τεχνολογίας στο πεδίο της βιωσιμότητας του τουρισμού. Αυτό μπορεί να χρησιμοποιηθεί από προορισμούς για να μετριάσει ορισμένες από τις αρνητικές επιπτώσεις του τουρισμού και να επιτύχει αποτελεσματικά τη βιώσιμη ανάπτυξη. Σύμφωνα με τους Choi και Sirakaya (2006), αυτή η διάσταση περιλαμβάνει την υιοθέτηση τεχνολογιών χαμηλού αντίκτυπου καθώς και τεχνολογιών που έχουν σχεδιαστεί για να επιτρέπουν συλλογή δεδομένων, ανταλλαγή πληροφοριών και συγκριτική αξιολόγηση.

Οι Ali & Frew (2010) συζητούν τη χρήση και την εφαρμογή της τεχνολογίας πληροφοριών και επικοινωνιών (ΤΠΕ) για βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη. Υποστηρίζουν ότι

αυτές οι τεχνολογίες μπορούν να είναι χρήσιμες για τον μετριασμό ορισμένων αρνητικών επιπτώσεων του τουρισμού και παρουσιάζουν μια σειρά εργαλείων ή εφαρμογών που βασίζονται στις ΤΠΕ και είναι διαθέσιμα στους διαχειριστές προορισμού: συστήματα διαχείρισης προορισμών, ευφυή συστήματα μεταφοράς, πληροφοριακά συστήματα διαχείρισης περιβάλλοντος, υπηρεσίες βάσει τοποθεσίας, παγκόσμια συστήματα εντοπισμού θέσης, γεωγραφικά συστήματα πληροφοριών, εικονικός τουρισμός. Αυτά τα εργαλεία ΤΠΕ διαπιστώθηκε ότι είναι καινοτόμα για τη διαχείριση και τη διανομή πληροφοριών για κρίσιμη λήψη αποφάσεων. Υποστηρίζεται ότι η χρήση των ΤΠΕ προάγει την καινοτομία για βιώσιμο τουρισμό οδηγώντας σε καλύτερη κατανόηση του τουριστικού προϊόντος, την παρακολούθηση, μέτρηση και αξιολόγηση, τάσεις πρόβλεψης, την ανάπτυξη συνεργαζόμενων πλοίων και τη συμμετοχή και υποστήριξη των σχέσεων με τα ενδιαφερόμενα μέρη (Ali & Frew, 2014). Οι ΤΠΕ παρέχουν επίσης νέους τρόπους προσέγγισης μάρκετινγκ, παρακολούθησης ενέργειας, διαχείρισης αποβλήτων και επικοινωνίας για προορισμούς. Άλλες πιθανές συνεισφορές των τεχνολογιών της πληροφορίας στον βιώσιμο τουρισμό επισημαίνονται επίσης από τον Gössling (2016). Αυτός ο ερευνητής, μεταξύ άλλων χαρακτηριστικών, υποστηρίζει ότι αυτού του είδους οι τεχνολογίες, παρέχοντας πρόσβαση σε ένα ευρύτερο φάσμα πληροφοριών, μπορούν να προσφέρουν στους επισκέπτες μια βαθύτερη γνώση και να αυξήσουν την ευαισθητοποίηση για τον προορισμό, καθώς και να διευκολύνουν την επιλογή βιώσιμων υπηρεσιών.

Πολιτική Διάσταση Αθλητικού Τουρισμού

Αν και η πολιτική ήταν πάντα ενσωματωμένη στις έννοιες της αειφορίας και του βιώσιμου τουρισμού (Sharpley, 2000; WCED, 1987), εμφανίζεται μόνο ως αυτόνομη διάσταση βιωσιμότητας του τουρισμού σε ορισμένες έρευνες (Sharpley, 2000, WCED, 1987). Αυτό πιθανότατα συμβαίνει επειδή πολλοί ερευνητές συμπεριλαμβάνουν χαρακτηριστικά που σχετίζονται με την πολιτική σε μια άλλη διάσταση, θεωρώντας την πολιτική ως εργαλείο διάστασης για την επίτευξη άλλων στόχων βιωσιμότητας, όπως στόχοι κοινωνικής ισότητας ή βιώσιμων περιβαλλοντικών στόχων. Για παράδειγμα, ενώ οι Choi και Sirakaya (2006) περιλαμβάνουν την «συμμετοχή της κοινότητας στον προγραμματισμό» στην πολιτική διάσταση, οι Ma et al. (2011) εξέτασαν αυτό το χαρακτηριστικό στο πλαίσιο της κοινωνικής βιωσιμότητας. Αυτή η διάσταση σχετίζεται ουσιαστικά με: (i) την ύπαρξη τουριστικών πολιτικών, σχεδίων και κώδικων δεοντολογίας. (ii) την παροχή κατάρτισης · (iii) τη διαθεσιμότητα χρηματοδότησης · (iv)

μορφές οργάνωσης που διασφαλίζουν εταιρικές σχέσεις και συνδέσμους · και, γενικότερα, (v) διαμόρφωση πολιτικής (Choi & Sirakaya, 2006; Roberts & Tribe, 2008). Μερικοί ερευνητές, αν και δεν προσδιορίζουν συγκεκριμένα αυτή τη διάσταση, σημειώνουν επίσης τον σημαντικό ρόλο της εκπαίδευσης (Mihalič et al., 2012; Pérez & del Bosque, 2014) και τους κώδικες δεοντολογίας (Pérez & del Bosque, 2014). Στο πλαίσιο της χάραξης πολιτικής, οι Mihalič et al. (2012) επισημαίνουν τη σημασία της συμμετοχής στην παγκόσμια στρατηγική αειφορίας για το έθνος. Οι Timur & Getz (2008) έχουν επικεντρωθεί στη διακυβέρνηση προορισμού, εφαρμόζοντας τόσο προοπτικές δικτύου όσο και ενδιαφερόμενων μερών για να εξετάσουν τη δομή των σχέσεων μεταξύ των ενδιαφερόμενων μερών και την πιθανή επίδραση αυτής της σχέσης στη βιώσιμη ανάπτυξη προορισμού. Άλλες μελέτες έχουν επίσης χρησιμοποιήσει τη θεωρία του δικτύου για τη διερεύνηση του ρόλου της συνεργασίας στην επίτευξη βιώσιμης ανάπτυξης (Erkuş-üztürk & Eraydın, 2010; Fadeeva, 2005). Αυτή η προσέγγιση παρέχει περισσότερες ιδέες για τη βιωσιμότητα, ειδικά επειδή οι διαχειριστές στην κορυφή είναι συνήθως αυτοί που ανήκουν σε δίκτυα, με την ικανότητα να οδηγούν σε βιώσιμα αποτελέσματα.

Η φύση του τουρισμού ωθεί τους παρόχους υπηρεσιών να αναπτύξουν σχέσεις, τυπικές και άτυπες, οδηγώντας στην εμφάνιση δια-οργανωτικών δικτύων σε προορισμούς, τα οποία μπορούν να παρέχουν ολοκληρωμένα και συνεπώς πιο διαφοροποιημένα τουριστικά προϊόντα (Scott et al., 2008), ενώ αποδίδοντας ταυτόχρονα μακροπρόθεσμους στόχους και βιώσιμη ανάπτυξη προορισμού. Μέσω ενός συστήματος διαχείρισης δικτύου, οι τοπικοί ενδιαφερόμενοι έχουν περισσότερες ευκαιρίες να συμμετάσχουν στη διαδικασία διαχείρισης και σχεδιασμού του τουρισμού, με τη συμμετοχή τους να είναι απαραίτητη (Gunn & Var, 2002). Ο κατακερματισμένος χαρακτήρας του τουρισμού, όπου κυριαρχούν οι μικρές εταιρείες (Fyall & Garrod, 2005), καθιστά τις σχέσεις μεταξύ των διαφόρων ενδιαφερόμενων μερών ενός προορισμού καθοριστικό παράγοντα από στρατηγικής άποψης. Σε αυτό το πλαίσιο, η συνεργασία με το δήμο, με κατοίκους της περιοχής, μη κυβερνητικές οργανώσεις ψυχικού περιβάλλοντος (Mihalič et al., 2012) και με άλλους προμηθευτές μπορεί να αποκτήσει μεγάλη σημασία.

Μελέτη Ανάπτυξης Αθλητικού Τουρισμού στην Κρήτη

Με βάση τα ευρήματα της εργασίας των Gaitanakis και συν. (2019), η ανάπτυξη μέτρων για την προώθηση του αθλητικού τουρισμού είναι απαραίτητη και καθορίζεται από το μέγεθος και την οικονομική άσκηση που προέρχεται από τον τουρισμό στην τοπική κοινότητα,

εκτιμώντας σε σημαντικό βαθμό το γενικότερο αναπτυξιακό περιβάλλον, τις ήδη υπάρχουσες διεθνείς και εθνικές οικονομικές συνθήκες και παγκόσμιες τάσεις που υποδεικνύονται στον τομέα του τουρισμού, εστιάζοντας στην περιφερειακή και τοπική ανάπτυξη.

Ο τομέας της κεντρικής διοίκησης, τουλάχιστον όσον αφορά τη σημερινή εποχή, δεν έχει αναπτύξει σχέδιο, ούτε και οργάνωση, αλλά και δεν έχει καθιερώσει πλαίσια και δράσεις για την προώθηση του αθλητικού τουρισμού. Οι έρευνες πολιτικής δείχνουν ότι τα θέματα κεντρικής κυβέρνησης και πολιτικής έχουν πραγματοποιήσει και προωθήσει ένα γενικό πεδίο μελέτης που καλύπτει το ρόλο του κράτους, των οργανώσεων, των αποφάσεων και των ενεργειών του (Bramham et al. 1993; Hall & Jenkins 1995).

Ωστόσο, έχει διαπιστωθεί ότι, πέρα από τις περιορισμένες πολιτικές για τον αθλητικό τουρισμό, ο ίδιος περιορισμός έχει εμφανιστεί στην εθνική τουριστική πολιτική, με τον τομέα της κεντρικής διοίκησης να μην μπορεί να επαναπροσδιορίσει και να αναδημιουργήσει το τουριστικό προϊόν προκειμένου να διαφοροποιηθεί και να αποκτήσει προστιθέμενη αξία έναντι του Μεσογειακή και παγκόσμια αγορά. Λόγω της έλλειψης πολιτικής από την κεντρική κυβέρνηση, ορισμένες πόλεις και περιοχές τείνουν να προωθούν την περιοχή τους ως προορισμό για αθλητικό τουρισμό. Ωστόσο, σε αυτές τις περιπτώσεις, είναι πιθανό να υπάρξει συνεργασία με τις τοπικές αρχές ή άλλους φορείς και οργανισμούς.

Ομοίως, η περιφέρεια της Κρήτης δεν έχει εφαρμόσει διαδικασία καθιέρωσης αθλητικού τουρισμού, μέσω σχεδίου με πρωταρχικούς στόχους και συγκεκριμένο μοντέλο ανάπτυξης βασισμένο σε καινοτόμο στρατηγική. Το υπάρχον θεσμικό πλαίσιο στην Ελλάδα δεν προσδιορίζει τον αθλητικό τουρισμό ως προτεραιότητα ανάπτυξης και δεν υπάρχει συγκεκριμένο πλαίσιο δραστηριοτήτων και ταυτόχρονα δεν υπάρχει χωροταξικός σχεδιασμός. Αρχικά σημειώνεται ότι ο χωροταξικός σχεδιασμός - σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο - είναι το κύριο εμπόδιο στην προώθηση του αθλητικού τουρισμού, καθώς δεν υπάρχει χωρικό πλαίσιο για εναλλακτικές μορφές στις οποίες θα στηριχθεί η αλλαγή φιλοσοφίας και δράσης. Όλοι αυτοί οι παράγοντες λειτουργούν ως ανασταλτικός παράγοντας για επενδύσεις.

Συνεπώς, συμπεραίνεται ότι ο τομέας της κεντρικής διοίκησης δεν έχει ενεργοποιήσει τις δυνατότητες που παρέχει η περιοχή της Κρήτης, ειδικότερα όσον αφορά την ανάπτυξη, τη διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος μέσω των γενικών και πιο καινοτόμων μορφών τουρισμού, και συγκεκριμένα δεν έχει αναπτύξει πολιτική για ανάπτυξη του αθλητικού τουρισμού, τόσο σε εθνικό όσο και σε περιφερειακό επίπεδο. Ωστόσο, υπάρχουν όλες οι

προοπτικές διαφοροποίησης που απέχουν σε σημαντικό βαθμό από το μοντέλο μαζικού τουρισμού και την έντονη ανταγωνιστικότητα του τουριστικού προϊόντος που προέρχεται από την Κρήτη στις παγκόσμιες τουριστικές αγορές, αλλά μη επάρκεια εστιασμένης πολιτικής και ο ρόλος του τομέα της κεντρικής διοίκησης, τόσο σε εθνικό όσο και σε περιφερειακό επίπεδο, παραμένει παθητική, χωρίς την εμφάνιση πρωτοπόρων δράσεων.

ΜΕΘΟΔΟΣ

Η μέθοδος περίπτωσης (case study) έχει γίνει αποδεκτή από καιρό ως σημαντική μέθοδος για την εκπαίδευση διευθυντών και διαχειριστών. Η μελέτη περίπτωσης είναι μια μέθοδος μάθησης που βασίζεται στην ενεργό συμμετοχή και τη συνεργατική ή δημοκρατική συζήτηση μιας κατάστασης που αντιμετωπίζει μια ομάδα. Η μελέτη περίπτωσης αναπαράγει επίσης τον τρόπο με τον οποίο λαμβάνονται οι περισσότερες αποφάσεις στην πράξη και περιλαμβάνει την αναπαραγωγή συζητήσεων με προϊστάμενους, συνομηλίκους ή υφισταμένους. Εάν χρησιμοποιηθεί σωστά, μπορεί να συμβάλει στην απόκτηση γνώσεων, δεξιοτήτων και στάσεων. Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι υπάρχει μια ποικιλία μεθόδων που αναδύονται σε διαφορετικά χρονικά σημεία και καλύπτουν διαφορετικές ερευνητικές ανάγκες. Ωστόσο, ο πολλαπλασιασμός διαφορετικών μεθόδων αποκλείει τη δημιουργία/ανάπτυξη υβριδικών προσεγγίσεων/μεθόδων.

Το SWOT είναι ένα στρατηγικό αναλυτικό εργαλείο που συμβάλλει στην αξιολόγηση των δυνατών χαρακτηριστικών και των αδυναμιών μιας επιχείρησης, την ανάλυση των ευκαιριών που διαθέτει η επιχείρηση, καθώς και των απειλών που αντιμετωπίζει η επιχείρηση. Η ανάλυση SWOT μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε οργανωτικό και προσωπικό επίπεδο. Τα δυνατά και τα αδύνατα σημεία είναι εσωτερικά, δηλαδή οι επιχειρήσεις είναι σε θέση να επηρεάσουν και να χειραγωγήσουν με τα δυνατά και τα αδύνατα σημεία τους. Οι ευκαιρίες και οι απειλές, από την άλλη, είναι εξωτερικές, χαρακτηρίζοντας ότι οι επιχειρήσεις μπορούν να αντιδρούν μόνο σε ευκαιρίες και απειλές και ότι δεν έχουν κανένα μέσο να επηρεάσουν τις ευκαιρίες και τις απειλές. Η ανάλυση SWOT έχει σημαντικές πρακτικές επιπτώσεις. Συγκεκριμένα, με τα ευρήματα της ανάλυσης SWOT στα χέρια τους, τα ανώτατα στελέχη εντοπίζουν και βασίζονται στα δυνατά τους σημεία, ανακαλύπτουν νέες ευκαιρίες και εργάζονται για την εξάλειψη ή την ελαχιστοποίηση των απειλών για την επιχείρηση. Αντίστοιχα, το SWOT μπορεί να είναι ένα ισχυρό βοήθημα για τη διοίκηση ανώτατου επιπέδου για την ανάπτυξη κατάλληλης στρατηγικής για την επιχείρηση.

Σκοπός της συγκεκριμένης εργασίας μελέτης περίπτωσης είναι να παρουσιάσει αναλυτικά στοιχεία που αφορούν την διοργάνωση Island games στο νησί της Ρόδου. Πιο συγκεκριμένα, αναμένεται να εξερευνηθούν σε βάθος πτυχές της συγκεκριμένης αθλητικής διοργάνωσης που σχετίζονται με τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του τόπου υποδοχής, δηλαδή του νησιού της

Ρόδου, στοιχεία τουριστικής επισκεψιμότητας και υποδομές αθλητικού τουρισμού μέσα από ηλεκτρονικό ή έντυπο έγγραφα τεκμηρίωσης καθώς επίσης και από άμεση παρατήρηση από τον συγγραφέα.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Η Ρόδος ως Τουριστικός Προορισμός

Ήδη από τη δεκαετία του 1950, το νησί της Ρόδου έχει αναντίρρητα καθιερωθεί ως ένας από τους δημοφιλέστερους τουριστικούς προορισμούς στην Ανατολική Λεκάνη της Μεσογείου. Συνδυάζοντας τις θελκτικές κλιματολογικές συνθήκες που επικρατούν στην περιοχή με τις ομορφιές της φύσης, τη μακραίωνη παράδοση του τόπου και τις επιλογές που προσφέρονται στον επισκέπτη, η Ρόδος βρίσκεται σταθερά στο επίκεντρο του τουριστικού ενδιαφέροντος.

Παρότι το νησί μπορεί να χαρακτηριστεί κυρίως ορεινό, αιχμή του δόρατος της επισκεψιμότητας του νησιού αποτελούν οι όμορφες παραλίες, οι οποίες παρουσιάζουν διακριτά χαρακτηριστικά, παρά τη σχετικά μικρή απόσταση που τις χωρίζει. Έτσι, η αμμώδεις παραλίες που αποτελούν τον πόλο έλξης των τουριστών που επιλέγουν το Φαληράκι και την Τσαμπίκα συνυπάρχουν με τη πετρώδη κατά κύριο λόγο παραλία στα Αφάντου και το ειδυλλιακό σκηνικό που εκτείνεται περίξ της αρχαίας πόλης της Λίνδου και της παραλίας του Αγίου Παύλου. Αξίζει να σημειωθεί πως ειδικά η Λίνδος, με την μεσαιωνική ακρόπολη, το θερμό κλίμα και τις γραφικές εικόνες που προσφέρει συγκεντρώνει ετησίως έναν σημαντικότατο αριθμό επισκεπτών, ο οποίος μπορεί να συγκριθεί κάλλιστα με την επισκεψιμότητα της Ακρόπολης των Αθηνών.

Πέρα από την ομορφιά της φύσης, η έντονη ιστορική πορεία του νησιού στο χρόνο και οι διαφορετικές επιρροές που δέχτηκε από τους εκάστοτε κατοίκους του έχουν διαμορφώσει ένα πολιτιστικό ψηφιδωτό, με τα αξιοθέατα να αφορούν τόσο την αρχαία, τη μεσαιωνική όσο και τη σύγχρονη εποχή. Ο σημερινός επισκέπτης μπορεί να έρθει σε επαφή με την αρχαιοελληνική ταυτότητα του νησιού επισκεπτόμενος την Ακρόπολη της Ρόδου, τον Ναό της Αφροδίτης και το αρχαιολογικό μουσείο της Ρόδου, για το οποίο θα γίνει αναφορά στη συνέχεια.

Ασφαλώς, στο νησί διατηρείται ο έντονος μεσαιωνικός χαρακτήρας, με την πόλη της Ρόδου να αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα παραδείγματα της μεσαιωνικής αρχιτεκτονικής. Χτισμένη από τους Ιωαννίτες Ιππότες, οι οποίοι εγκαταστάθηκαν το 1309 στη Ρόδο, καταλαμβάνοντάς την, η Μεσαιωνική Πόλη της Ρόδου, το Παλάτι Μεγάλου Μαγίστρου και η Οδός των Ιπποτών αποτελούν μερικά από τα πιο καλοδιατηρημένα δείγματα της έντονης παρουσίας των Ιπποτών στο νησί.

Η περίοδος της Τουρκοκρατίας στο νησί, η οποία ξεκινά το 1523, αποτυπώνεται στη σύγχρονη εποχή μέσω της διατήρησης του υπό αποκατάσταση Τεμένους του Ρετζέπ Πασά και

του Μουράτ Ρείς, ενώ αξιοθέατο αποτελούν και τα λεγόμενα Λουτρά του Σουλεϊμάν ή Γενί Χαμάμ στην παλιά πόλη της Ρόδου.

Στην ευρεία λίστα με τις επιλογές που έχει στη διάθεσή του ο επισκέπτης του νησιού συμπεριλαμβάνονται οι πολυάριθμες βυζαντινές εκκλησίες, με αυτή της Ευαγγελίστριας να αποτελεί τον δημοφιλέστερο προορισμό, τα κτήρια που αποτελούν χαρακτηριστικά δείγματα νεοαποικιακού ρυθμού, το πάρκο Ροδίσι και το Ενυδρείο της Ρόδου. Επίσης, μια σειρά από μόνιμες εκθέσεις, μουσεία και οργανισμούς μπορούν να ικανοποιήσουν τη διάθεση του επισκέπτη να γνωρίσει ενδεχόμενα το παρελθόν και το παρόν του τόπου. Μεταξύ αυτών ξεχωρίζουν το Αρχαιολογικό Μουσείο και το Μουσείο Λαϊκής Κοσμητικής Τέχνης που εντοπίζονται στην Μεσαιωνική Πόλη της Ρόδου, το Λαογραφικό Μουσείο στον Απόλλωνα, το Μουσείο Ασκληπιού, η Δημόσια Βιβλιοθήκη και το Ελαιοτριβείο στη Διμυλιά.

Συγκεκριμένα, στεγασμένο στο εμβληματικό κτήριο της Παλιάς Πόλης, το οποίο κατά το παρελθόν αποτέλεσε παρεκκλήσι του Νοσοκομείου των Ιπποτών, Αρχαιολογικό Μουσείο φιλοξενεί ευρήματα που αποτυπώνουν το πλούσιο ιστορικό παρελθόν του νησιού, από την αρχαϊκή και μυκηναϊκή εποχή έως και την Ιπποτοκρατία. Στο Μουσείο Λαϊκής Κοσμητικής Τέχνης ο επισκέπτης θα συναντήσει τη μόνιμη συλλογή, η οποία αποτελείται από ενδεικτικά υποδείγματα αντικειμένων που αντικατοπτρίζουν τη λαϊκή τέχνη του νησιού, συμπεριλαμβανομένων κεντημάτων, χαλιών, ξυλόγλυπτων κατασκευών, εργαλείων και άλλων παραδοσιακών αντικειμένων. Έναν σύγχρονο και ζωντανό πυρήνα πολιτισμού του νησιού αποτελεί η Δημόσια Βιβλιοθήκη της Ρόδου, στην οποία εντοπίζονται περισσότεροι από 50.000 τίτλοι βιβλίων, ενώ φιλοξενούνται παράλληλα και πλήθος πολιτιστικών εκδηλώσεων.

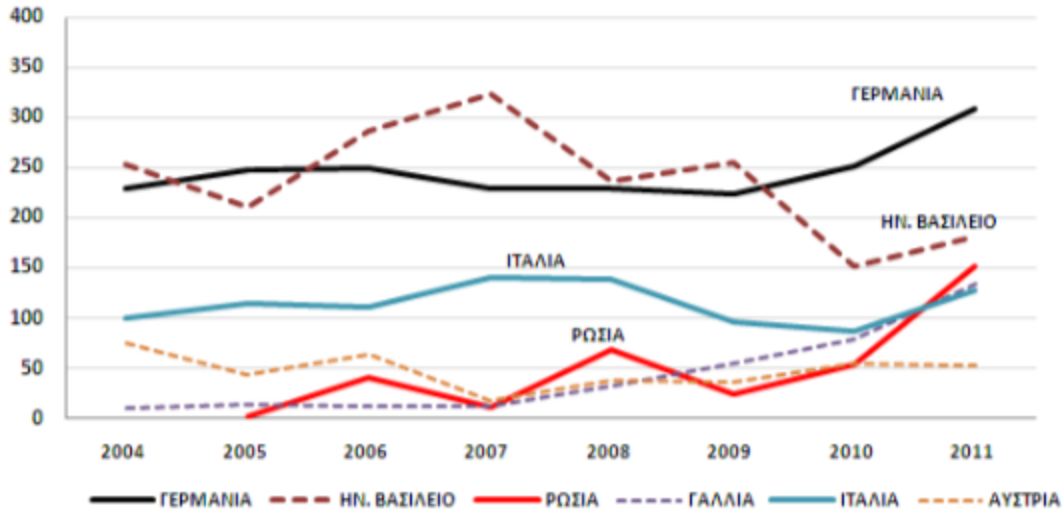
Σε επίπεδο εκδηλώσεων και διασκέδασης, οι επιλογές που δίνονται στον επισκέπτη είναι επίσης πολλές. Αρχικά, οι πιο σημαντικές θρησκευτικές γιορτές συνδυάζονται με τη διεξαγωγή πολιτιστικών φεστιβάλ και εκθέσεων. Ενδεικτικά, αξίζει να αναφερθεί η πανήγυρις της Παναγίας της Κρεμαστής, της Παναγίας Τσαμπίκας, της Παναγίας Σκιαδενης στον Μεσαναγρό και του Αγίου Σουλά στη Μονή της Σορωνής. Από την άλλη, η νυχτερινή ζωή στο νησί είναι εξίσου έντονη, με τα καταστήματα υγειονομικού ενδιαφέροντος να προσφέρουν τις υπηρεσίες τους στον επισκέπτη, ενώ βασικό ρόλο στη ζώνη της διασκέδασης δείχνει να διαδραματίζει το καζίνο που λειτουργεί στο νησί.

Ενδεικτικά Στοιχεία για τον Τουρισμό στη Ρόδο

Όπως προαναφέρθηκε, η Ρόδος άρχισε να δρέπει τα οφέλη του τουρισμού ήδη από τη δεκαετία του 1950, διανοίγοντας επί της ουσίας το δρόμο για την επερχόμενη θεώρηση του τουρισμού ως την βαριά βιομηχανία της χώρας. Οι προοπτικές που έδινε η ραγδαία ανάπτυξη του μαζικού τουρισμού στους κατοίκους του νησιού ήταν τεράστιες, γεγονός που δεν έμεινε ανεκμετάλλευτο, όπως αποτυπώνεται εξάλλου στο μεγάλο ποσοστό των κατοίκων της Ρόδου που δραστηριοποιούνται επαγγελματικά με αντικείμενα που σχετίζονται με τον τουρισμό.

Η δραστηριότητα των κατοίκων και των όποιων επενδυτών αποτυπώθηκε μέσω της σταδιακής έμφασης στην ικανοποίηση των επισκεπτών, η οποία εκφράστηκε μέσω της ανέγερσης σύγχρονων και πολυτελών ξενοδοχειακών συγκροτημάτων, καταστημάτων εστίασης, εμπορικά καταστήματα προσανατολισμένα στην τουριστική κίνηση και παροχής υπηρεσιών προς τους τουρίστες. Παραδοσιακά, η Ρόδος προσέλκυε επισκέπτες από το Βορρά, με τις σκανδιναβικές χώρες και τη Γερμανία να συμπεριλαμβάνουν τη Ρόδο στις δημοφιλέστερες επιλογές τους. Πλέον, ιδίως με την πτώση του υπαρκτού σοσιαλισμού και έπειτα, έντονη είναι στο νησί η παρουσία Ρώσων τουριστών, αλλά και επισκεπτών από κάθε γωνιά του πλανήτη.

Υπό το πρίσμα αυτό, προκύπτει η ανάγκη προσέγγισης των τουριστών εκείνων που θα μπορούσαν να προσφέρουν τα μέγιστα στην ενίσχυση της τοπικής οικονομικής δραστηριότητας. Στην προσπάθεια αυτή σημαντικό ρόλο κατέχει η επισκόπηση των στοιχείων που αντικατοπτρίζουν την καταναλωτική συμπεριφορά και τις δαπάνες γενικότερα που συνδέονται με τους επισκέπτες αναλόγως της εθνικότητάς τους. Στο διάγραμμα που ακολουθεί παρουσιάζονται οι δαπάνες των τουριστών ανά εθνικότητα, φωτίζοντας συγκεκριμένες παραμέτρους που έχουν αναδυθεί προσφάτως στο γενικότερο πλαίσιο της τουριστικής δραστηριότητας.

Διάγραμμα 3 Δαπάνες τουριστών ανάλογα με την εθνικότητά τους. Πηγή: UNWTO

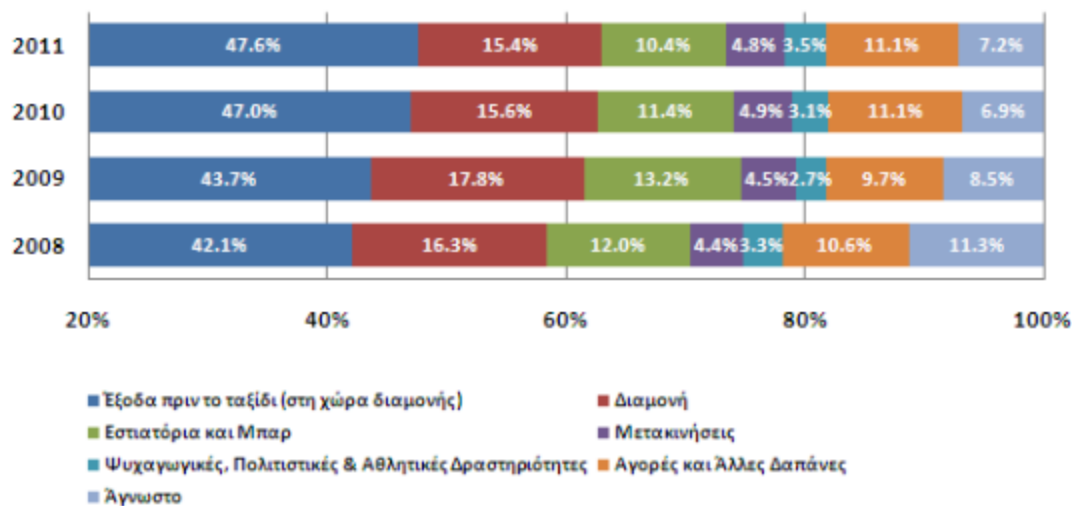
Από το παραπάνω διάγραμμα επιβεβαιώνεται η σταθερή παρουσία Γερμανών τουριστών στο νησί, με τις σχετικές δαπάνες τους να μην παρουσιάζουν ιδιαίτερες αυξομειώσεις τα τελευταία χρόνια. Ενδεικτικό είναι το υψηλό ποσοστό δαπανών που πραγματοποιούνται από Γερμανούς τουρίστες στη Ρόδο, το οποίο ανέρχεται στο 16% επί των συνολικών δαπανών σε πανελλαδικό επίπεδο, το οποίο φτάνει σχεδόν τα δύο δισεκατομμύρια ευρώ ετησίως.

Ακόμη μια σταθερά για την τουριστική κίνηση του νησιού αποτελούν οι Βρετανοί τουρίστες, οι οποίοι όμως φαίνεται πως έχουν περιορίσει τις συνολικές δαπάνες τους στο νησί, καθώς από το 2007 και στο εξής επιλέγουν ολοένα και περισσότερο τα συνολικά πακέτα διακοπών, τα οποία περιλαμβάνουν από τη διαμονή και τη σίτιση έως και τη διεξαγωγή συγκεκριμένων εκδρομών. Το γεγονός αυτό περιορίζει την ελευθερία των τουριστών, οι οποίοι με αυτόν τον τρόπο δεν έχουν τη δυνατότητα να προβούν σε αυθόρμητες δαπάνες, επηρεάζοντας τις συνολικές δαπάνες τους στο νησί. Απεναντίας, οι Ρώσοι τουρίστες έχουν πραγματοποιήσει δυναμική είσοδο στην τουριστική ζωή του νησιού, καθώς οι σχετικές αφίξεις και, συνακόλουθα, οι δαπάνες παρουσιάζουν σημαντική άνοδο. Η γεωμετρική πρόοδος που χαρακτηρίζει τις δαπάνες των Ρώσων στο νησί της Ρόδου έχουν προκαλέσει μια σειρά αλυσιδωτών αντιδράσεων στην ίδια τη διαχείριση του τουριστικού προϊόντος, με τη γνώση της ρωσικής γλώσσας να προκρίνεται πλέον ως ένα από τα σημαντικότερα προσόντα ενός εν δυνάμει απασχολούμενου στον τουριστικό κλάδο.

Την εντυπωσιακή αύξηση στις δαπάνες των Ρώσων τουριστών κατά τη διάρκεια των ετών 2009-2011 ακολούθησε μερικώς η παρατηρούμενη αύξηση στις δαπάνες που πραγματοποίησαν κατά το ίδιο χρονικό διάστημα οι Γάλλοι επισκέπτες του νησιού, οι οποίοι ενδεικτικά δαπάνησαν 133,4 εκατομμύρια ευρώ το 2011, ποσό σχεδόν διπλάσιο από το αντίστοιχο της προηγούμενης χρονιάς. Αντιθέτως, σχετικά σταθερή δείχνει πως είναι η συνολική δαπάνη των Ιταλών τουριστών, οι οποίοι επίσης προτιμούν συχνά το νησί της Ρόδου για τις καλοκαιρινές τους διακοπές.

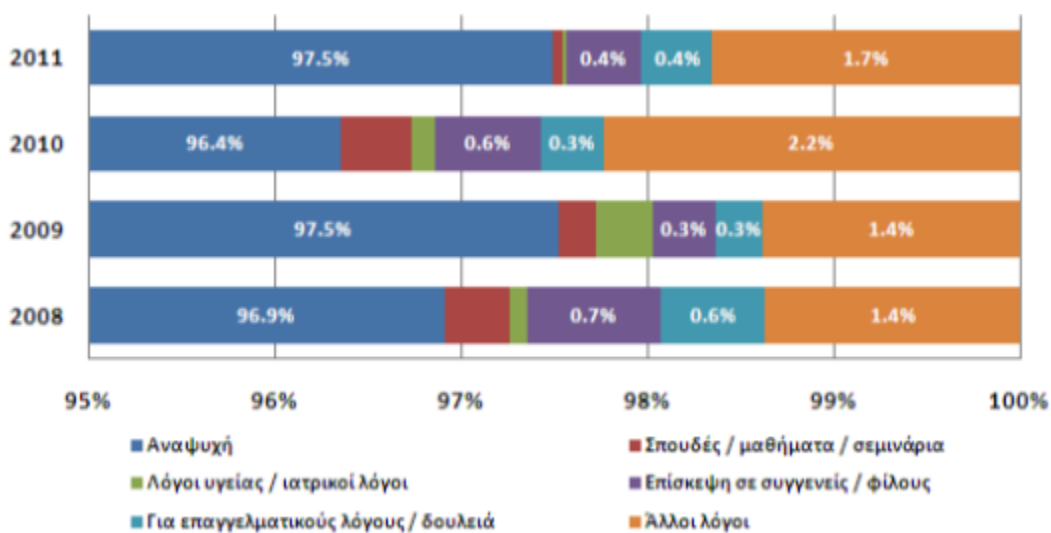
Μια επιπρόσθετη και εξίσου σημαντική παράμετρος που μπορεί να αποτυπώσει την τουριστική κίνηση και τα ποιοτικά χαρακτηριστικά της είναι η εξέταση των συγκεκριμένων δραστηριοτήτων στις οποίες δαπανούν τα χρήματά τους οι επισκέπτες του νησιού. Από το διάγραμμα που ακολουθεί μπορεί να εξαχθεί το συμπέρασμα πως οι συνολικές δαπάνες δεν έχουν διαφοροποιηθεί κατά τη διάρκεια της περιόδου 2008-2011. Συνολικά, διαφαίνεται πως σχεδόν τα μισά χρήματα που δαπανούν οι τουρίστες αφορούν στην προεργασία του ταξιδιού και την προετοιμασία των επισκεπτών που σκοπεύουν να διαμείνουν για κάποιο διάστημα στη Ρόδο. Κανένα ερωτηματικό δεν προκαλεί επίσης το ποσοστό των δαπανών που αφορούν την επιλογή του χώρου στον οποίον θα διαμείνουν οι τουρίστες, συμπεριλαμβανομένων των ξενοδοχειακών μονάδων, των ενοικιαζόμενων δωματίων και των χώρων βραχυχρόνιας μίσθωσης. Στο διάγραμμα μπορεί να εντοπιστεί πως το 2009 αποτέλεσε ένα ξεκάθαρο σημείο ανάκαμψης του ξενοδοχειακού κλάδου, με την πτώση όμως να ξεκινά ήδη από την αμέσως επόμενη χρονιά.

Ίσως το χαρακτηριστικότερο στοιχείο που περιγράφει τις μεταβολές που έχουν εντοπιστεί στον τουριστικό κλάδο της χώρας είναι αυτό της μείωσης των συνολικών δαπανών των τουριστών που αφορούν στη διασκέδαση και τη ψυχαγωγία, αλλά και τις αγορές αναμνηστικών, ειδών λαϊκής τέχνης και άλλων προϊόντων. Παρ' όλα αυτά, συγκρινόμενη με τον πανελλαδικό μέσο όρο, η Ρόδος παρουσιάζει έναν ικανοποιητικό μέσο όρο δαπανών που αφορούν τις προαναφερθείσες δραστηριότητες, γεγονός που αποτυπώνει ενδεχομένως και τη συνολική τουριστική δυναμική του τόπου. Τέλος, σχεδόν αμετάβλητα φαίνεται πως είναι τα ποσά που δαπανώνται ετησίως από τους τουρίστες για τις μετακινήσεις τους και για λοιπές δραστηριότητες.

Διάγραμμα 4 Δαπάνες των τουριστών της Ρόδου ανά είδος. Πηγή UNWTO

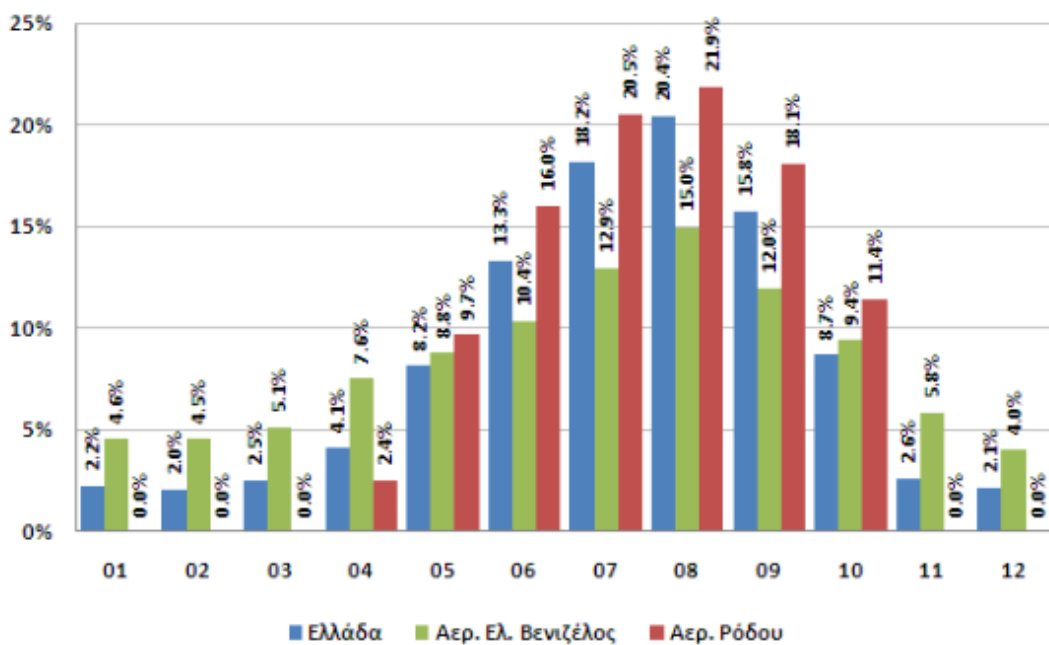
Ενδεικτικά της σημαντικής τουριστικής δυναμικής που παρουσιάζει το νησί της Ρόδου είναι τα στοιχεία που παρουσιάζονται στο διάγραμμα που ακολουθεί αναφορικά με το λόγο επίσκεψης του νησιού της Ρόδου. Σταθερά, λοιπόν, υψηλότετος είναι ο μέσος όρος των δαπανών που αφορούν στην αναψυχή, με πολύ μικρά ποσοστά να σχετίζονται με επαγγελματικές υποχρεώσεις ή την επίσκεψη σε μέλη του οικογενειακού ή φιλικού περιβάλλοντος του επισκέπτη.

Διάγραμμα 5 Δαπάνες βάσει του λόγου επίσκεψης της Ρόδου. Πηγή UNWTO

Ένα ακόμη διάγραμμα, στο οποίο συνυπάρχουν τόσο τα θετικά όσο και τα αρνητικά της επιλογής του τουρισμού ως βασικού πυλώνα της τοπικής οικονομίας της Ρόδου, παρουσιάζεται στη συνέχεια. Πρόκειται για τους αριθμούς που αφορούν στους μήνες προσέλευσης των τουριστών στη χώρα, αλλά και στη Ρόδο ειδικότερα. Το διάγραμμα αντικατοπτρίζει την εικόνα που επικράτησε κατά τη διάρκεια του έτους 2011, χωρίς όμως να μπορεί να υποστηριχθεί πως η εικόνα που παρουσιάζεται έχει έκτοτε παρουσιάζει δραστικές μεταβολές. Τα στοιχεία που αποτυπώνονται στο παρακάτω σχήμα σκιαγραφούν με ενάργεια τόσο την έντονη τουριστική κινητικότητα κατά τη διάρκεια των θερινών μηνών, όσο και την ύπαρξη μηνών (από τον Νοέμβριο έως και τον Μάρτιο) κατά τη διάρκεια των οποίων οι αφίξεις τουριστών είναι μηδαμινές.

Διάγραμμα 6 Η κατανομή της τουριστικής κίνησης ανά μήνα (2011) Πηγή: UNWTO

Τα στοιχεία που παρουσιάζονται στο παραπάνω διάγραμμα προβάλλουν τον σημαντικότερο ίσως παράγοντα προβληματισμού των ανθρώπων που δραστηριοποιούνται στον τομέα του τουρισμού στη χώρα, ο οποίος δεν είναι άλλος από την εποχικότητα του τουρισμού. Σε μια προσπάθεια να προσεγγιστεί το συγκεκριμένο ζήτημα, αλλά και τα υπόλοιπα προβλήματα που μπορεί να προκαλέσει ο τουρισμός σε έναν συγκεκριμένο τόπο, θα ακολουθήσει μια

σύντομη αναφορά στους παράγοντες που μπορούν να προκαλέσουν προβληματισμό στους επιχειρηματίες και τους εργαζόμενους στον τουρισμό στο νησί της Ρόδου.

Ανάλυση επιπτώσεων του Μαζικού Τουρισμού στη Ρόδο

Η επί σειρά ετών εστίαση στην ανάπτυξη της τουριστικής αξίας της περιοχής, εκτός από τα αδιαμφισβήτητα οφέλη έχει επιφέρει και μια σειρά δυσμενών επιπτώσεων στο νησί της Ρόδου. Το μοντέλο του μαζικού τουρισμού που έχει υιοθετηθεί έχει οδηγήσει στην ακραία οικοδόμηση της περιοχής, χωρίς να τηρούνται πάντοτε τα ορισμένα βάσει νόμου προαπαιτούμενα. Επίσης, η εποχικότητα της τουριστικής κίνησης προκαλεί ιδιαίτερη επιβάρυνση τόσο στο φυσικό περιβάλλον όσο και στις υποδομές της περιοχής, καθώς σε ένα σύντομο χρονικό διάστημα το νησί δέχεται τόσους επισκέπτες, ώστε να καθίσταται ανέφικτη η εξασφάλιση της ορθολογικής διαχείρισης των αποβλήτων και η αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών προκλήσεων που αναδύονται. Προφανώς, στο συγκεκριμένο ζήτημα υπαίτιοι δεν είναι μόνο οι επιχειρηματίες που έχουν επιλέξει να αξιοποιήσουν στο έπακρο κάθε περιοχή, αλλά και οι αρμόδιοι φορείς που συχνά προκρίνουν το οικονομικό συμφέρον σε σύγκριση με την εξασφάλιση της βιωσιμότητας της περιοχής.

Ενδεικτικό παράδειγμα της υποβάθμισης του φυσικού περιβάλλοντος για την εξυπηρέτηση ιδιοτελών ανθρώπινων συμφερόντων αποτελεί η περίπτωση της Κοιλιάδας των Πεταλούδων. Στη συγκεκριμένη περιοχή, η οποία χαρακτηρίζεται από σπάνια φυσική ομορφιά, συρρέουν ετησίως χιλιάδες επισκέπτες, προκαλώντας συχνά διαταραχές στο οικοσύστημα. Από το χαρακτηριστικό αυτό παράδειγμα μπορεί να εξαχθεί το συμπέρασμα πως η διατήρηση της απρόσκοπτης λειτουργίας του φυσικού περιβάλλοντος δεν αποτελεί πλέον αυτοσκοπό των κατοίκων της περιοχής. Απεναντίας, κάθε αφορμή για κέρδος και αξιοποίηση των θελκτικών περιοχών της περιοχής προβάλλεται ως απόλυτη προτεραιότητα. Στα διαχρονικά αυτά ζητήματα έρχεται να προστεθούν και οι ολοένα συχνότερες ελέω της κλιματικής αλλαγής πυρκαγιές, οι οποίες σε συνδυασμό με την ανεξέλεγκτη βόσκηση και την έλλειψη σχετικών επιχορηγήσεων για την αναδάσωση των πληττόμενων εκτάσεων οδηγούν στη σταδιακή πλήρη υποβάθμιση του δασικού πλούτου του νησιού.

Στο νησί της Ρόδου μπορούν ασφαλώς να εντοπιστούν και συγκεκριμένα προβλήματα, τα οποία άλλοτε αποτελούν εκφάνσεις των γενικότερων παθογενειών που χαρακτηρίζουν την

ελληνική κρατική υπόσταση κι άλλοτε αποτυπώνουν τη νοοτροπία των κατοίκων και των επιχειρηματικών που επιλέγουν να δραστηριοποιηθούν στο νησί.

Από τις απαρχές της έντονης ανοικοδόμησης του νησιού, η έλλειψη σχεδιασμού και η πλημμελής εφαρμογή των νόμων επέτρεψαν την σταδιακή επιβάρυνση των παράκτιων και όχι μόνο περιοχών και επέφεραν σημαντικά πλήγματα στη χλωρίδα και την πανίδα της ευρύτερης περιοχής. Το αποτέλεσμα είναι σήμερα να εντοπίζονται πολλά περιστατικά αυθαίρετης δόμησης και υποβάθμισης του φυσικού περιβάλλοντος στις παράκτιες ζώνες. Παράλληλα, η πόλη της Ρόδου εμφανίζει τα προβλήματα που εντοπίζονται συνήθως στα σύγχρονα αστικά κέντρα, με τον άναρχο κυκλοφοριακό σχεδιασμό και τη ραγδαία αύξηση των οχημάτων που κυκλοφορούν, χωρίς αυτό να συνοδεύεται από τα απαραίτητα έργα υποδομής (θέσεις στάθμευσης, κ.ά.). Στο δυστοπικό αυτό περιβάλλον θα πρέπει να προστεθεί και η παρατηρούμενη έλλειψη ορθής οδηγικής συμπεριφοράς, με τα σταθμευμένα στα πεζοδρόμια οχήματα να παρακωλύουν την απρόσκοπτη διέλευση των πεζών και να επιτείνουν το αίσθημα ασφυξίας που διαχέεται στους δρόμους της πόλης.

Το συγκεκριμένο πρόβλημα οξύνεται λόγω της απουσίας ενός αξιόπιστου δικτύου μέσων μαζικής μεταφοράς, το οποίο θα έδινε μια εναλλακτική στους πολίτες και θα μπορούσε να συμβάλλει στον περιορισμό της κυκλοφορίας των ΙΧ στο κέντρο της πόλης, το οποίο δεν είναι σχεδιασμένο ώστε να παρέχει την απαραίτητη άνεση στους οδηγούς, τους πεζούς, αλλά και τους κατοίκους του κέντρου της πόλης. Βέβαια, στο συνολικό κυκλοφορικό χάος έρχεται να προστεθεί και το οδικό δίκτυο του νησιού, το οποίο σε πολλά σημεία του παρουσιάζει εικόνα αναντίστοιχη της φυσικής ομορφιάς. Θα πρέπει να ολοκληρωθούν όσα έργα αποκατάστασης του δικτύου έχουν ξεκινήσει, ενώ καθοριστικός θα ήταν και ο επαναπροσδιορισμός των ζητημάτων που αφορούν στην καθαριότητα του οδικού δικτύου και την αποκατάσταση των οδικών σημάτων. Αναφορικά με τον τομέα της καθαριότητας μπορεί να επισημανθεί η πλημμελής ανταπόκριση των δημοτικών αρχών στα πάγια αιτήματα των κατοίκων για ορθολογικότερη διαχείριση στον τομέα της καθαριότητας, με την εικόνα των σκουπιδιών στο κέντρο της πόλης να λειτουργεί δυσφημιστικά για το σύνολο της χώρας.

Σε κοινωνικό και οικονομικό επίπεδο, η εποχικότητα του τουρισμού προκαλεί μια σειρά προβλημάτων, τα οποία θα μπορούσαν να αποφευχθούν εφόσον επιλεγεί ένα μοντέλο εναλλακτικού τουρισμού που θα προσέλκυε τουρίστες καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου. Η έντονη σύνδεση της επαγγελματικής δραστηριοποίησης των Ροδιτών με τον τουριστικό κλάδο

δημιουργεί μεγάλες διακυμάνσεις στην οικονομική ζωή των κατοίκων και συμβάλλει στη διαμόρφωση ενός πλαισίου αβεβαιότητας. Παράλληλα, ήδη από τα πρώτα χρόνια της έντονης επισκεψιμότητας, οι κάτοικοι της Ρόδου στράφηκαν στον τουριστικό κλάδο εγκαταλείποντας άλλες, παραδοσιακές μορφές απασχόλησης, όπως η γεωργία και η κτηνοτροφία. Αυτή η αποκλειστική εξάρτηση των κατοίκων αποκλειστικά από τον τουριστικό τομέα επιτείνει το αίσθημα της ανασφάλειας απέναντι στις διακυμάνσεις που παρατηρούνται σε παγκόσμιο επίπεδο.

Αδιαμφισβήτητα, ο τουρισμός αποτελεί μια ιδιαίτερα προσοδοφόρα δραστηριότητα κατά τη διάρκεια των θερινών μηνών, τα έξοδα όμως κάθε επιχείρησης θα πρέπει να καλύπτονται ανεξαρτήτως εποχής. Έτσι, προκρίνεται η επιλογή της υιοθέτησης στρατηγικών τουριστικής ανάπτυξης, οι οποίες θα στοχεύουν στην αξιοποίηση των πολυάριθμων δυνατοτήτων που προσφέρει το νησί σε όλη τη διάρκεια του έτους. Συμπερασματικά, διαπιστώνεται πως ο αντίκτυπος της ανθρώπινης δραστηριοποίησης στο νησί είναι έντονος και η επιλογή του μαζικού τουρισμού ως την αποκλειστική μορφή τουριστικής αξιοποίησης του νησιού αποτελεί την πιο ασφαλή επιλογή για τη διαίωνιση των δυσμενών επιπτώσεων στο περιβάλλον και την ποιότητα ζωής.

Αποτύπωση υφιστάμενης κατάστασης αθλητικού τουρισμού στο νησί της Ρόδου

Η σύνδεση της Ρόδου με τον αθλητισμό εκτείνεται στα βάθη του χρόνου. Τα χαρακτηριστικότερα στοιχεία που μπορούν να επιβεβαιώσουν τον ισχυρισμό αυτό εντοπίζονται στη μυθική μορφή του Διαγόρα του Ρόδιου, ο οποίος αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα πρόσωπα-σύμβολα του νησιού, αλλά και η παρουσία του αρχαίου σταδίου στην Ακρόπολη της Ρόδου, το οποίο από τον 3ο αιώνα π.Χ. φιλοξενούσε τα Αλίσια, τους αγώνες προς τιμήν του θεού Ήλιου. Εκτός όμως από το πλούσιο παρελθόν, το παρόν των αθλητικών δραστηριοτήτων που λαμβάνουν χώρα στο νησί είναι εξίσου αξιοσημείωτο. Στη συνέχεια, ακολουθεί μια συνοπτική παρουσίαση τόσο των αθλημάτων όσο και των αντίστοιχων υποδομών που εντοπίζονται στη Ρόδο.

Καλαθοσφαίριση (Μπάσκετ)

Στην πόλη της Ρόδου εντοπίζεται το Δημοτικό Κλειστό Γυμναστήριο Ρόδου, «Βενετόκλειο», το οποίο αποτελεί την έδρα της ομάδας μπάσκετ «Κολοσσός Ρόδου» με συνεχόμενη παρουσία τα τελευταία χρόνια στην πρώτη τη τάξει εγχώρια διοργάνωση της Basketball League. Πρόκειται για το μεγαλύτερο γήπεδο μπάσκετ του νησιού, με τη χωρητικότητά του να

ξεπερνά τα 1300 άτομα, ενώ διατίθεται επαρκής προπονητικός εξοπλισμός και οι απαραίτητες υποδομές για να φιλοξενηθούν αθλητικές διοργανώσεις. Εκτός από το Βενετόκλειο, στο νησί εντοπίζονται τρία ακόμη κλειστά γήπεδα μπάσκετ διαθέτοντα ξύλινο παρκέ και βασικό προπονητικό εξοπλισμό, εκ των οποίων το γήπεδο του Διαγόρα βρίσκεται στην πόλη της Ρόδου, ενώ τα υπόλοιπα δύο στη Δημοτική Ενότητα Ιαλυσού και τη Δημοτική Ενότητα Πεταλούδων αντιστοίχως.

Ποδόσφαιρο

Ως το δημοφιλέστερο άθλημα παγκοσμίως, το ποδόσφαιρο έχει έντονη παρουσία στο νησί της Ρόδου. Στη σύγχρονη εποχή μια σειρά δημοτικών σταδίων παρέχει τη δυνατότητα άθλησης είτε σε φυσικό ή σε τεχνητό χλοοτάπητα, καθώς και τα απαραίτητα όργανα προπόνησης. Ενδεικτική είναι η παρουσία του ιστορικού γηπέδου «Διαγόρας» στην πόλη της Ρόδου, το οποίο έχει ιστορία σχεδόν εκατό χρόνων. Γήπεδα ποδοσφαίρου εντοπίζονται επίσης στο Δήμο Ρόδου (Αθλητικό Κέντρο «Καλλιπάτειρα»), στην περιοχή της Ηλιούπολης, στη Δημοτική Ενότητα Καλλιθέας, στη Δημοτική Ενότητα Πεταλούδων, στη Δημοτική Ενότητα Ιαλυσού, Αρχαγγέλου και Ατταβύρου, ενώ γήπεδα με τεχνητό χλοοτάπητα εντοπίζονται διάσπαρτα στα χωριά του νησιού, συμπεριλαμβανομένων αυτών των χωριών Ψίνθος, Καλυθιές, Κοσκινού, κ.ά.

Πετοσφαίριση και Πετοσφαίριση στην άμμο

Για την ενασχόληση με το άθλημα της πετοσφαίρισης οι επιλογές του αθλούμενου περιλαμβάνουν τόσο τα γήπεδα στο Κιοτάρι και την Κρεμαστή όσο και τα κλειστά γήπεδα «Βενετόκλειο», «Διαγόρας» και το αντίστοιχο γήπεδο του Δήμου Πεταλούδων. Τον πλέον σύγχρονο και ενδεδειγμένο για το άθλημα της πετοσφαίρισης αθλητικό χώρο αποτελεί το Αθλητικό Κέντρο «Καλλιπάτειρα», το οποίο διαθέτει δύο γήπεδα βόλεϊ, με τον ενδεδειγμένο προπονητικό και αγωνιστικό εξοπλισμό. Στο ΔΑΚ Καλλιπάτειρα εντοπίζεται, εξάλλου, και το γήπεδο πετοσφαίρισης στην άμμο, το οποίο πληροί όλες τις διεθνείς προδιαγραφές και μπορεί να φιλοξενήσει αθλητικές διοργανώσεις.

Στίβος

Για τα αθλήματα του κλασικού αθλητισμού, ο κύριος χώρος προπόνησης εντοπίζεται στο σύγχρονο Αθλητικό Κέντρο «Καλλιπάτειρα». Συγκεκριμένα διατίθεται στίβος 400 μέτρων και οκτώ διαδρομών, με εξέδρα φιλοξενίας θεατών, η οποία έχει χωρητικότητα που φτάνει τα 2000 άτομα, ενώ είναι πλήρως προσβάσιμη από ΑμεΑ. Στο κλειστό προπονητήριο της ίδιας εγκατάστασης εντοπίζεται διάδρομος μήκους 85 μέτρων με ελαστικό, αντικραδασμικό δάπεδο και τέσσερις διαδρόμους ταχυτήτων. Στον ίδιο χώρο βρίσκεται και πλήρως εξοπλισμένο γυμναστήριο, σκάμια αλμάτων και όλοι οι προβλεπόμενοι βοηθητικοί χώροι, με σκοπό την ενδυνάμωση και την προπόνηση των αθλητών.

Επίσης, υπάρχουν οι αναγκαίες υποδομές και ο απαραίτητος εξοπλισμός για τα αγωνίσματα του κλασικού αθλητισμού, συμπεριλαμβανομένων δύο κλωβούς ρίψεων, διαδρόμους για ρίψη ακόντιου, βαλβίδες σφαίρας και τέσσερα σκάμια για άλματα εις μήκος. Περιμετρικά του αθλητικού κέντρου έχει διαμορφωθεί μια ασφαλής ασφαλτοστρωμένη διαδρομή μήκους ενός χιλιομέτρου, με σκοπό να προπονούνται οι δρομείς μεσαίων και μεγάλων αποστάσεων. Χώροι προπόνησης για τα αγωνίσματα του κλασικού αθλητισμού εντοπίζονται επίσης στα στάδια του Δημοτικού Γηπέδου Διαγόρας και στο αντίστοιχο γήπεδο της Δημοτικής Ενότητας Καμείρου.

Κολύμβηση

Κυρίαρχη είναι η παρουσία του Ναυτικού Ομίλου Ρόδου στην προώθηση των αθλημάτων της κολύμβησης. Στις εγκαταστάσεις του εντοπίζεται ανοιχτή πισίνα μήκους 25 μέτρων και οκτώ διαδρομών, η οποία πληροί τις προδιαγραφές της διεθνούς ομοσπονδίας FINA. Κλειστά, θερμαινόμενα κολυμβητήρια εντοπίζονται στις εγκαταστάσεις των ιδιωτικών εκπαιδευτηρίων «Κολλέγιο Ρόδου» και «Ροδίων Παιδεία».

Κωπηλασία- Καγιάκ

Ο Ναυτικός Όμιλος Ρόδου είναι σε θέση να παρέχει τα απαραίτητα σκάφη προπόνησης για τα αθλήματα της κωπηλασίας και του καγιάκ. Ιδανικοί προορισμοί για να αθληθεί κανείς επιλέγοντας τα δύο αυτά σπορ είναι τόσο η λίμνη της Απολλακιάς στη Νότια Ρόδο όσο και η θαλάσσια περιοχή της πόλης της Ρόδου.

Ποδηλασία

Ήδη από τη δεκαετία του 1930 η πόλη της Ρόδου διαθέτει ποδηλατική πίστα με μήκος 430 μέτρων και πλάτος 8 μέτρων, κατασκευασμένη στο Δημοτικό Στάδιο Διαγόρας στην πόλη της Ρόδου. Επίσης, οι δρόμοι κυρίως στη νότια πλευρά του νησιού προσφέρουν πολλές διαδρομές, διαφορετικού επιπέδου δυσκολίας, αλλά ασφαλείς.

Σκοποβολή

Στη Ρόδο εντοπίζονται τρία σκοπευτήρια, στα οποία μπορεί κανείς να εξασκηθεί στη σκοποβολή. Συγκεκριμένα, το Σκοπευτήριο Πρακτικής Σκοποβολής, το Σκοπευτήριο Πήλινων Στόχων της Laporte Hellas και το Σκοπευτήριο Αεροβόλων.

Τοξοβολία

Ιδιαίτερα αισθητή είναι η παρουσία του αθλήματος της τοξοβολίας στο νησί της Ρόδου, καθώς παρέχεται πλήθος επιλογών για προπόνηση και διεξαγωγή αγώνων. Συγκεκριμένα, αξίζει να αναφερθεί ο Ανοιχτός Χώρος του Φυτωρίου, ενώ μικρότερα προπονητήρια και ανοιχτά γήπεδα εντοπίζονται στο Γυμναστήριο Προσκόπων, στα Κοσκινού, στον Έμπωνα, στο Κιοτάρι, στα Αφάντου και στο Αθλητικό Κέντρο Καλλιπάτειρα της πόλης της Ρόδου.

Αντισφαίριση

Σημαντική είναι η δράση του Ροδιακού Ομίλου Αντισφαίρισης για την προώθηση του αθλήματος της αντισφαίρισης στο νησί. Τα πέντε γήπεδα αντισφαίρισης που εντοπίζονται στο Αθλητικό Κέντρο Καλλιπάτειρα χαρακτηρίζονται ως ιδιαίτερα σύγχρονα, ενώ διάσπαρτα γήπεδα τένις εντοπίζονται τόσο στο κέντρο της πόλης της Ρόδου, όσο και στην Ιαλυσό, τη Σορωνή και την Κρεμαστή.

Επιτραπέζια Αντισφαίριση

Χώροι που προσφέρουν τη δυνατότητα προπόνησης αλλά και διεξαγωγής αγώνων επιτραπέζιας αντισφαίρισης εντοπίζονται στο Βενετόκλειο, στο γήπεδο του Διαγόρα και στο κλειστά γήπεδα της Δημοτικής Ενότητας Ιαλυσού και της Δημοτικής Ενότητας Πεταλούδων. Στις συγκεκριμένες εγκαταστάσεις παρέχεται ο απαραίτητος σχετικός εξοπλισμός, συμπεριλαμβανομένων των ειδικών τραπεζιών, των διαχωριστικών και των τραπεζιών για τους κριτές.

Λοιπές Αθλητικές Δραστηριότητες

Στο νησί της Ρόδου παρέχονται οι απαραίτητες προδιαγραφές ώστε να ασχοληθεί κανείς με τις πολεμικές τέχνες του Τζούντο, του Ταε Κβο Ντο και του Ζίου Ζίτσου. Οι συγκεκριμένες δραστηριότητες λαμβάνουν χώρα τόσο στα κλειστά γυμναστήρια του νησιού όσο και στις εγκαταστάσεις των αθλητικών συλλόγων. Επίσης, στην περιοχή Ασγούρου εντοπίζεται μια έκταση 12 στρεμμάτων, η οποία αξιοποιείται από τον ιππικό σύλλογο «Κάδμος», δίνοντας τη δυνατότητα σε κάθε ενδιαφερόμενο να ασχοληθεί με την ιππασία.

Ένα εξαιρετικά ενδιαφέρον πεδίο, το οποίο μπορεί να προσελκύσει τουρίστες-λάτρεις του είδους αποτελεί αυτό των καταδύσεων αναψυχής. Εξάλλου, στο νησί μπορούν να εντοπιστούν πολλές κατάλληλες τόσο για υποβρύχιες όσο και για ελεύθερες καταδύσεις τοποθεσίες. Αντιστοίχως, τόσο το Windsurfing όσο και το Kitesurfing, τα οποία μπορούν να διεξαχθούν στη Ρόδο με μεγάλη επιτυχία, αποτελούν αθλήματα που όχι μόνο μπορούν να προσελκύσουν επισκέπτες από όλον τον κόσμο, αλλά έχουν τη δυνατότητα να ενισχύσουν περιόδους που δεν παρουσιάζουν υψηλή τουριστική κινητικότητα.

Οι ιδανικές καιρικές συνθήκες που επικρατούν στο νησί της Ρόδου και η θελκτικότητά της ως τουριστικός προορισμός αποτέλεσαν ίσως τους σημαντικότερους λόγους για τους οποίους κατά το παρελθόν το νησί επιλέχτηκε να φιλοξενήσει μια σειρά αθλητικών διοργανώσεων μεγαλύτερης ή μικρότερης εμβέλειας. Ενδεικτικά, στη Ρόδο διοργανώθηκε το Παγκόσμιο Τουρνουά Πετοσφαίρισης του 2003, ο Διεθνής Ποδηλατικός Γύρος Ρόδου, οι Αγώνες Νήσων του 2007, αλλά και αγωνίσματα των Special Olympics του 2004. Με αφορμή την ανάληψη των διοργανώσεων αυτών κληροδοτήθηκε στο νησί η πλειονότητα των υφιστάμενων σήμερα αθλητικών εγκαταστάσεων, αλλά, συνακόλουθα, αποκτήθηκε και η απαραίτητη εμπειρία και τεχνογνωσία σχετικά με την υποδοχή και τη φιλοξενία των αθλητών και τη διασφάλιση της επιτυχούς διεξαγωγής των αγώνων.

Ανάλυση Υφιστάμενης κατάστασης- διεξαγωγή ανάλυσης SWOT

Επίσης, γίνεται ανάλυση των επιμέρους επιπτώσεων του μαζικού τουρισμού αλλά και αποτύπωση της υφιστάμενης κατάστασης του αθλητικού τουρισμού στο νησί της Ρόδου. Στην συγκεκριμένη διπλωματική εργασία πραγματοποιείται μία SWOT ανάλυση στα πλαίσια της

μελέτης της κατάστασης του αθλητικού τουρισμού της Ρόδου, κάτι το οποίο συμβάλλει στην εξαγωγή συμπερασμάτων σχετικά με κάθε φάσμα αυτού του καινοτόμου είδους τουρισμού.

<p>Ισχυρά Σημεία (Strengths)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Εκπαίδευση και ανάπτυξη γνώσεων σχετικά με τα πλαίσια του αθλητικού τουρισμού - Μικρό κόστος για την αξιοποίηση των αθλημάτων μέσω της ενασχόλησης με την φύση και τα αγαθά της - Διασκεδαστική αθλητική εμπειρία 	<p>Αδυναμίες (Weaknesses)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Μεγάλο κόστος σχετικά με την περίπτωση όπου πρέπει να αξιοποιηθούν πιο περίπλοκες διαστάσεις αθλητισμού - Ανεπαρκής γνώση σχετικά με τα πλαίσια του αθλητικού τουρισμού - Κίνδυνος ταύτισης αθλητικού τουρισμού με κάθε άλλο είδος τουρισμού και υποτίμηση του αθλητισμού
<p>Ευκαιρίες (Opportunities)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ανάπτυξη ευεξίας τουριστών - Ανάδειξη μη γνωστών μνημείων-οροσήμων - Προώθηση του τουρισμού - Αξιοποίηση θετικών αποτελεσμάτων από τον αθλητισμό 	<p>Απειλές (Threats)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Απουσία ενδιαφέροντος ενασχόλησης με τον αθλητισμό - Πιθανές επιπτώσεις μόλυνσης από τον κορωνοϊό κατά την άμεση επαφή των συμμετεχόντων - Αδυναμία επικαιροποίησης συστήματος με νέες οδηγίες κατά της μόλυνσης από τον COVID-19

Η επιλογή του Αθλητικού Τουρισμού

Οι σημαντικές ανακατατάξεις που παρατηρούνται σε κάθε επίπεδο της οικονομικής δραστηριότητας δεν είναι δυνατόν να μην επηρεάσουν τον κλάδο του τουρισμού. Αναντίρρητα, η τουριστική ανάπτυξη του γνώρισε και γνωρίζει το νησί της Ρόδου είχε ευεργετικά αποτελέσματα στην ανάπτυξη του νησιού και την ευημερία των κατοίκων του. Η Ρόδος βρέθηκε στο επίκεντρο του τουριστικού ενδιαφέροντος και αξιοποίησε την τουριστική της δυναμική με τρόπο μαζικό και κερδοφόρο. Οι σύγχρονες συνθήκες, όμως, καθιστούν απαραίτητο τον

επαναπροσδιορισμό των επιδιωκόμενων στόχων και θέτουν ως προτεραιότητα την διαφύλαξη της υψηλής επισκεψιμότητας του νησιού, με τρόπους που θα προσφέρουν στον επισκέπτη μια διέξοδο από τις συμβατικές μορφές τουρισμού, που σταδιακά χάνουν τη δυναμική τους.

Ανάμεσα στις μορφές του εναλλακτικού τουρισμού που αδιαμφισβήτητα θα έλυναν αρκετά από τα προβλήματα που προκαλεί ο μαζικός τουρισμός στο νησί, ο αθλητικός τουρισμός προκρίνεται ως ο ιδανικότερος. Αποτελεί το βέλτιστο τρόπο επαναπροσδιορισμού της σχέσης του επισκέπτη με τις ομορφιές του νησιού, χωρίς να προκαλείται η παραμικρή διαταραχή στο φυσικό περιβάλλον και χωρίς να υπονομεύεται η ευημερία και η ποιότητα ζωής των μελλοντικών κατοίκων του νησιού. Μέσω του αθλητικού τουρισμού, ο επισκέπτης θα μπορέσει να γνωρίσει εναργέστερα το φυσικό περιβάλλον του νησιού, ενώ οι επαγγελματίες του χώρου θα μπορέσουν να αμβλύνουν τα σημαντικά προβλήματα που δημιουργεί η εποχικότητα του τουρισμού στον επαγγελματικό σχεδιασμό τους.

Συμπερασματικά, ο αθλητικός τουρισμός θα μπορούσε να αποτελέσει την ιδανική λύση για το μέλλον του τουρισμού στη Ρόδο. Έχει, εξάλλου, επισημανθεί πως οι αθλητικοί τουρίστες τείνουν να δαπανούν αρκετά μεγάλα ποσά προκειμένου να έρθουν σε επαφή με το αγαπημένο τους άθλημα, προάγοντας ταυτόχρονα μια μορφή τουρισμού που απομακρύνεται από το σύνηθες μοντέλο της πολιτιστικής υποκουλτούρας που συνοδεύει τον μαζικό τουρισμό.

ΣΥΖΗΤΗΣΗ/ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ & ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

Η παγκόσμια αποδοχή του φαινομένου του τουρισμού ως μια δυναμική αγορά που έχει τη δύναμη να επηρεάσει, να διαμορφώσει και να καθορίσει τις μεγάλες τάσεις και ταυτόχρονα να διαμορφώσει μια πολιτική βιώσιμης ανάπτυξης του τουριστικού προϊόντος, καταδεικνύει τον σημαντικό ρόλο που παίζει ο τουρισμός στην οικονομία οποιασδήποτε χώρας. Οι κοινωνικές ανατροπές, οι πολιτικές, περιβαλλοντικές και τεχνολογικές αλλαγές που συμβαίνουν καθημερινά σε παγκόσμια κλίμακα αποκαλύπτουν την ικανότητα του τουρισμού να προσαρμόζεται αλλά και τη δυναμική για ανάπτυξη που έχει αυτό το «φαινόμενο» προκειμένου να ανοίξει νέες αγορές και να δημιουργήσει νέες τάσεις. Η δημιουργία νέων προϊόντων, όπως ο αθλητικός τουρισμός για την αναβάθμιση της τουριστικής προσφοράς, πολλοί παραδοσιακοί προορισμοί χρειάζονται μια αποτελεσματική εθνική τουριστική πολιτική που θα καθοδηγήσει την ανάπτυξη στα αρχικά στάδια του σχηματισμού καθώς και θα ρυθμίσει τη λειτουργία μακροπρόθεσμα.

Ο υποστηρικτικός ρόλος του τουρισμού στους τομείς της ανταγωνιστικότητας, της καινοτομίας και της ανάπτυξης είναι υψίστης σημασίας για την αποτελεσματικότητα της κρατικής οικονομίας, μέσω της επιχειρηματικότητας, της απασχόλησης και τέλος, της εσωτερικής κατανάλωσης. Η ανοδική τάση της τουριστικής αγοράς γίνεται όλο και πιο αντιληπτή και ο οικονομικός τομέας στην Ελλάδα παρουσιάζει ανάπτυξη με μέσο όρο 4,2% του ΑΕΠ, 6,9% αύξηση της απασχόλησης και 21,7% στον τομέα των υπηρεσιών σε χώρες του ΟΟΣΑ το 2018. Το ερώτημα, λοιπόν, είναι πώς αυτές οι δυναμικές επιπτώσεις από τις αναδυόμενες τάσεις μπορούν να διαμορφώσουν το μέλλον του τουρισμού και την ανάγκη να προχωρήσουν περαιτέρω οι επενδύσεις και η οικονομία προς μια βιώσιμη ανάπτυξη του τουρισμού.

Η συγκεκριμένη εργασία μελετά το πλαίσιο της ανάπτυξης του αθλητικού τουρισμού στο περιβάλλον ενός μαζικού τουριστικού προορισμού, ιδιαίτερα όσον αφορά την περίπτωση της Ρόδου. Στόχος της συγκεκριμένης διπλωματικής εργασίας αποτελεί η ανάδειξη της συμβολής του αθλητικού τουρισμού σε κάθε κλάδο της κοινωνίας, κάνοντας αυτή την ευρύτερη έννοια της κοινωνίας πιο συγκεκριμένη με τη μελέτη περίπτωσης της Ρόδου.

Ήδη από τη δεκαετία του 1950, το νησί της Ρόδου έχει αναντίρρητα καθιερωθεί ως ένας από τους δημοφιλέστερους τουριστικούς προορισμούς στην Ανατολική Λεκάνη της Μεσογείου.

Συνδυάζοντας τις θελκτικές κλιματολογικές συνθήκες που επικρατούν στην περιοχή με τις ομορφιές της φύσης, τη μακραίωνη παράδοση του τόπου και τις επιλογές που προσφέρονται στον επισκέπτη, η Ρόδος βρίσκεται σταθερά στο επίκεντρο του τουριστικού ενδιαφέροντος.

Πέρα από την ομορφιά της φύσης, η έντονη ιστορική πορεία του νησιού στο χρόνο και οι διαφορετικές επιρροές που δέχτηκε από τους εκάστοτε κατοίκους του έχουν διαμορφώσει ένα πολιτιστικό ψηφιδωτό, με τα αξιοθέατα να αφορούν τόσο την αρχαία, τη μεσαιωνική όσο και τη σύγχρονη εποχή. Ο σημερινός επισκέπτης μπορεί να έρθει σε επαφή με την αρχαιοελληνική ταυτότητα του νησιού επισκεπτόμενος την Ακρόπολη της Ρόδου, τον Ναό της Αφροδίτης και το αρχαιολογικό μουσείο της Ρόδου, για το οποίο θα γίνει αναφορά στη συνέχεια.

Στην ευρεία λίστα με τις επιλογές που έχει στη διάθεσή του ο επισκέπτης του νησιού συμπεριλαμβάνονται οι πολυάριθμες βυζαντινές εκκλησίες, με αυτή της Ευαγγελίστριας να αποτελεί τον δημοφιλέστερο προορισμό, τα κτήρια που αποτελούν χαρακτηριστικά δείγματα νεοαποικιακού ρυθμού, το πάρκο Ροδίσι και το Ενυδρείο της Ρόδου. Επίσης, μια σειρά από μόνιμες εκθέσεις, μουσεία και οργανισμούς μπορούν να ικανοποιήσουν τη διάθεση του επισκέπτη να γνωρίσει ενδεχόμενα το παρελθόν και το παρόν του τόπου. Μεταξύ αυτών ξεχωρίζουν το Αρχαιολογικό Μουσείο και το Μουσείο Λαϊκής Κοσμητικής Τέχνης που εντοπίζονται στην Μεσαιωνική Πόλη της Ρόδου, το Λαογραφικό Μουσείο στον Απόλλωνα, το Μουσείο Ασκληπιού, η Δημόσια Βιβλιοθήκη και το Ελαιοτριβείο στη Διμυλιά.

Σε επίπεδο εκδηλώσεων και διασκέδασης, οι επιλογές που δίνονται στον επισκέπτη είναι επίσης πολλές. Αρχικά, οι πιο σημαντικές θρησκευτικές γιορτές συνδυάζονται με τη διεξαγωγή πολιτιστικών φεστιβάλ και εκθέσεων. Ενδεικτικά, αξίζει να αναφερθεί η πανήγυρις της Παναγίας της Κρεμαστής, της Παναγίας Τσαμπίκας, της Παναγίας Σκιαδενης στον Μεσαναγρό και του Αγίου Σουλά στη Μονή της Σορωνής. Από την άλλη, η νυχτερινή ζωή στο νησί είναι εξίσου έντονη, με τα καταστήματα υγειονομικού ενδιαφέροντος να προσφέρουν τις υπηρεσίες τους στον επισκέπτη, ενώ βασικό ρόλο στη ζώνη της διασκέδασης δείχνει να διαδραματίζει το καζίνο που λειτουργεί στο νησί.

Η δραστηριότητα των κατοίκων και των όποιων επενδυτών αποτυπώθηκε μέσω της σταδιακής έμφασης στην ικανοποίηση των επισκεπτών, η οποία εκφράστηκε μέσω της ανέγερσης σύγχρονων και πολυτελών ξενοδοχειακών συγκροτημάτων, καταστημάτων εστίασης, εμπορικά καταστήματα προσανατολισμένα στην τουριστική κίνηση και παροχής υπηρεσιών προς τους τουρίστες. Παραδοσιακά, η Ρόδος προσέλκυε επισκέπτες από το Βορρά, με τις

σκανδιναβικές χώρες και τη Γερμανία να συμπεριλαμβάνουν τη Ρόδο στις δημοφιλέστερες επιλογές τους. Πλέον, ιδίως με την πτώση του υπαρκτού σοσιαλισμού και έπειτα, έντονη είναι στο νησί η παρουσία Ρώσων τουριστών, αλλά και επισκεπτών από κάθε γωνιά του πλανήτη.

Υπό το πρίσμα αυτό, προκύπτει η ανάγκη προσέγγισης των τουριστών εκείνων που θα μπορούσαν να προσφέρουν τα μέγιστα στην ενίσχυση της τοπικής οικονομικής δραστηριότητας. Στην προσπάθεια αυτή σημαντικό ρόλο κατέχει η επισκόπηση των στοιχείων που αντικατοπτρίζουν την καταναλωτική συμπεριφορά και τις δαπάνες γενικότερα που συνδέονται με τους επισκέπτες αναλόγως της εθνικότητάς τους. Στο διάγραμμα που ακολουθεί παρουσιάζονται οι δαπάνες των τουριστών ανά εθνικότητα, φωτίζοντας συγκεκριμένες παραμέτρους που έχουν αναδυθεί προσφάτως στο γενικότερο πλαίσιο της τουριστικής δραστηριότητας.

Ίσως το χαρακτηριστικότερο στοιχείο που περιγράφει τις μεταβολές που έχουν εντοπιστεί στον τουριστικό κλάδο της χώρας είναι αυτό της μείωσης των συνολικών δαπανών των τουριστών που αφορούν στη διασκέδαση και τη ψυχαγωγία, αλλά και τις αγορές αναμνηστικών, ειδών λαϊκής τέχνης και άλλων προϊόντων. Παρ' όλα αυτά, συγκρινόμενη με τον πανελλαδικό μέσο όρο, η Ρόδος παρουσιάζει έναν ικανοποιητικό μέσο όρο δαπανών που αφορούν τις προαναφερθείσες δραστηριότητες, γεγονός που αποτυπώνει ενδεχομένως και τη συνολική τουριστική δυναμική του τόπου. Τέλος, σχεδόν αμετάβλητα φαίνεται πως είναι τα ποσά που δαπανώνται ετησίως από τους τουρίστες για τις μετακινήσεις τους και για λοιπές δραστηριότητες.

Η επί σειρά ετών εστίαση στην ανάπτυξη της τουριστικής αξίας της περιοχής, εκτός από τα αδιαμφισβήτητα οφέλη έχει επιφέρει και μια σειρά δυσμενών επιπτώσεων στο νησί της Ρόδου. Το μοντέλο του μαζικού τουρισμού που έχει υιοθετηθεί έχει οδηγήσει στην ακραία οικοδόμηση της περιοχής, χωρίς να τηρούνται πάντοτε τα ορισμένα βάσει νόμου προαπαιτούμενα. Επίσης, η εποχικότητα της τουριστικής κίνησης προκαλεί ιδιαίτερη επιβάρυνση τόσο στο φυσικό περιβάλλον όσο και στις υποδομές της περιοχής, καθώς σε ένα σύντομο χρονικό διάστημα το νησί δέχεται τόσους επισκέπτες, ώστε να καθίσταται ανέφικτη η εξασφάλιση της ορθολογικής διαχείρισης των αποβλήτων και η αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών προκλήσεων που αναδύονται. Προφανώς, στο συγκεκριμένο ζήτημα υπαίτιοι δεν είναι μόνο οι επιχειρηματίες που έχουν επιλέξει να αξιοποιήσουν στο έπακρο κάθε περιοχή,

αλλά και οι αρμόδιοι φορείς που συχνά προκρίνουν το οικονομικό συμφέρον σε σύγκριση με την εξασφάλιση της βιωσιμότητας της περιοχής.

Ενδεικτικό παράδειγμα της υποβάθμισης του φυσικού περιβάλλοντος για την εξυπηρέτηση ιδιοτελών ανθρώπινων συμφερόντων αποτελεί η περίπτωση της Κοιλιάδας των Πεταλούδων. Στη συγκεκριμένη περιοχή, η οποία χαρακτηρίζεται από σπάνια φυσική ομορφιά, συρρέουν ετησίως χιλιάδες επισκέπτες, προκαλώντας συχνά διαταραχές στο οικοσύστημα. Από το χαρακτηριστικό αυτό παράδειγμα μπορεί να εξαχθεί το συμπέρασμα πως η διατήρηση της απρόσκοπτης λειτουργίας του φυσικού περιβάλλοντος δεν αποτελεί πλέον αυτοσκοπό των κατοίκων της περιοχής. Απεναντίας, κάθε αφορμή για κέρδος και αξιοποίηση των θελκτικών περιοχών της περιοχής προβάλλεται ως απόλυτη προτεραιότητα. Στα διαχρονικά αυτά ζητήματα έρχεται να προστεθούν και οι ολοένα συχνότερες ελέω της κλιματικής αλλαγής πυρκαγιές, οι οποίες σε συνδυασμό με την ανεξέλεγκτη βόσκηση και την έλλειψη σχετικών επιχορηγήσεων για την αναδάσωση των πληττόμενων εκτάσεων οδηγούν στη σταδιακή πλήρη υποβάθμιση του δασικού πλούτου του νησιού.

Αδιαμφισβήτητα, ο τουρισμός αποτελεί μια ιδιαίτερα προσοδοφόρα δραστηριότητα κατά τη διάρκεια των θερινών μηνών, τα έξοδα όμως κάθε επιχείρησης θα πρέπει να καλύπτονται ανεξαρτήτως εποχής. Έτσι, προκρίνεται η επιλογή της υιοθέτησης στρατηγικών τουριστικής ανάπτυξης, οι οποίες θα στοχεύουν στην αξιοποίηση των πολυάριθμων δυνατοτήτων που προσφέρει το νησί σε όλη τη διάρκεια του έτους. Συμπερασματικά, διαπιστώνεται πως ο αντίκτυπος της ανθρώπινης δραστηριοποίησης στο νησί είναι έντονος και η επιλογή του μαζικού τουρισμού ως την αποκλειστική μορφή τουριστικής αξιοποίησης του νησιού αποτελεί την πιο ασφαλή επιλογή για τη διαίωνιση των δυσμενών επιπτώσεων στο περιβάλλον και την ποιότητα ζωής.

Ο αθλητικός τουρισμός της Ρόδου έχει πολλές ευκαιρίες και πολλά ισχυρά σημάδια για να πραγματοποιήσει μια ολοκληρωμένη και επιτυχημένη πορεία. Τα ισχυρότερα σημάδια του αθλητικού τουρισμού της Ρόδου μπορούν να οριστούν η εκπαίδευση και η ανάπτυξη γνώσεων σχετικά με τα πλαίσια του αθλητικού τουρισμού, το μικρό κόστος για την αξιοποίηση των αθλημάτων μέσω της ενασχόλησης με την φύση και τα αγαθά της, αλλά και η διασκέδαση που αποκομίζεται από την αθλητική εμπειρία, χαρακτηριστικά τα οποία μπορούν να καθορίσουν την θετική πορεία του αθλητικού τουρισμού της Ρόδου.

Δυστυχώς, δεν θα μπορούσαν να παραλείψουν και οι αδυναμίες του αθλητικού τουρισμού της Ρόδου, χαρακτηριστικά τα οποία επιβραδύνουν την πορεία αυτής της μορφής τουρισμού. Μία αρχική αδυναμία που αξίζει να σημειωθεί είναι το μεγάλο κόστος σε περιπτώσεις όπου πρέπει ν' αξιοποιηθούν πιο περίπλοκες διαστάσεις του αθλητισμού, ενώ μια εξίσου σημαντική αδυναμία είναι η ανεπαρκής γνώση σχετικά με τα πλαίσια του αθλητικού τουρισμού. Τέλος, μη αμελητέα αδυναμία είναι και ο κίνδυνος ταύτισης του αθλητικού τουρισμού με κάθε άλλο είδος τουρισμού και υποτίμησης του αθλητισμού.

Προκειμένου, επομένως, να υπάρξει ένας αποτελεσματικός και λειτουργικός αθλητικός τουρισμός στη Ρόδο, είναι σημαντικό να δοθεί προσοχή στις απειλές, αλλά και ν' αξιοποιηθούν οι ανάλογες ευκαιρίες. Συνεπώς, είναι σημαντικό ν' αναπτυχθεί η ευεξία των τουριστών, ν' αναδειχθούν μη γνωστά μνημεία, να προωθηθεί ο τουρισμός, αλλά και ν' αξιοποιηθούν τα θετικά αποτελέσματα που προκύπτουν από τον αθλητισμό· από την άλλη, κρίνεται σημαντικό να δοθεί προσοχή στην απουσία ενδιαφέροντος ενασχόλησης με τον αθλητισμό, όπως επίσης και στις πιθανές επιπτώσεις μόλυνσης από τον κορωνοϊό κατά την άμεση επαφή των συμμετεχόντων. Τέλος, είναι σημαντικό να δοθεί προσοχή και στην αδυναμία επικαιροποίησης του συστήματος με νέες οδηγίες κατά της μόλυνσης από τον COVID-19.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Abadia, S., Cabedo, J., Sánchez, R., Medina, F. X., Moragas, M. & Morejón, S. (2019). Exploring Charity Sport Events in Barcelona Province: A Phenomenon on the Rise, albeit with Pending Issues. *Retos. Nuevas tendencias en educación física, deportes y recreación*, (35), 229-235.
- Abadia, S., Medina, F. X., Sánchez, R., Sánchez, J., Bantulà, J. & Morejón, S. (2016). Empresa, deporte y solidaridad: el caso de Oxfam Intermón Trailwalker. *Revista Internacional del Ciencias del Deporte (RYCIDE)*, 12 (44),149- 163.
- Adventure travel trade association (ATTA) and the George Washington University (2013) Adventure Tourism Market Study [Internet], Seattle: ATTA. Available from: [Accessed 25 January 2017]
- Albuquerque, H. (2013). Estratégias de desenvolvimento sustentável do turismo na Ria de Aveiro [Sustainable tourism development strategy in the Aveiro Lagoon] (PhD thesis). University of Aveiro.
- Ali, A., & Frew, A. J. (2010). ICT and its role in sustainable tourism development. In U. Gretzel, R. Law, & M. Fuchs (Eds.), *Information and communication technologies in tourism 2010: Proceedings of the international conference in Lugano, Switzerland, February 10–12, 2010* (pp. 479–491). Vienna: Springer.
- Allen, L. (1982) The relationship between Murray's Personality Needs and leisure interests. *Journal of Leisure Research*, 14, 63–76.
- Alonso, V. & Medina, F. X. (2019). Antropología, deporte y turismo: Reflexiones sobre deportes étnicos, identidades, políticas deportivas y promoción turística en las Islas Canarias (España), *Retos, Nuevas tendencias en educación física, deportes y recreación*, (36), 480-486.
- Alonso-Almeida, M. D. M., Bagur-Femenias, L., Llach, J., & Perramon, J. (2015). Sustainability in small tourist businesses: The link between initiatives and performance. *Current Issues in Tourism*. doi:10.1080/13683500.2015.1066764
- Anderson, E., Bakir, A., & Wickens, E. (2015). Rural tourism development in Connemara, Ireland. *Tourism Planning & Development*, 12(1), 73–86. doi:10.1080/21568316.2014.965844

- Anthony, D. (1966), *Sport and Tourism*, London, Central Council for Physical Recreation.
- Bagur-Femenías, L., Martí, J., & Rocafort, A. (2015). Impact of sustainable management policies on tourism companies' performance: The case of the metropolitan region of Madrid. *Current Issues in Tourism*, 18(4), 376–390. doi:10.1080/13683500.2014.932757
- Berlyne, D. E. (1960). *Conflict, arousal, and curiosity*. McGraw-Hill: New York.
- Bocken, N. M. P., Short, S. W., Rana, P., & Evans, S. (2014). A literature and practice review to develop sustainable business model archetypes. *Journal of Cleaner Production*, 65, 42–56. doi:10.1016/j.jclepro.2013.11.039
- Bonilla-Priego, M. J., Font, X., & Pacheco-Olivares, M. D. R. (2014). Corporate sustainability reporting index and baseline data for the cruise industry. *Tourism Management*, 44, 149–160. doi:10.1016/j.tourman.2014.03.004
- Boon, T. van den, & Hendrickx, R. (2015). *Groot woordenboek van de Nederlandse taal (15e herziene ed.)*. Van Dale: Utrecht.
- Bos-Brouwers, H. E. J. (2010). Corporate sustainability and innovation in SMEs: Evidence of themes and activities in practice. *Business Strategy and the Environment*, 19(7), 417–435.
- Bramham, P., & Henry, I. P. (1993). Leisure policy in Britain. In P. Bramham, I. P. Henry, H. Mommass, & H. Val der Poel (Eds.), *Leisure policies in Europe*. Willingford: CAB International.
- Briedenhann, J. (2011). Economic and tourism expectations of the 2010 FIFA World Cup: A resident perspective. *Journal of Sport and Tourism*, 16(1), 5–32. doi:10.1080/14775085.2011.568085
- Bronfenbrenner, U., & Evans, G. W. (2000). Developmental science in the 21st century: Emerging questions, theoretical models, research designs and empirical findings. *Social development*, 9(1), 115-125.
- Buckley, R. (2012). Rush as a key motivation in skilled adventure tourism: Resolving the risk recreation paradox. *Tourism management*, 33(4), 961-970.
- Buhalis, D., & Law, R. (2008). Progress in information technology and tourism management: 20 years on and 10 years after the Internet – the state of eTourism research. *Tourism Management*, 29, 609–623. doi:10.1016/j.tourman.2008.01.005
- Butler, R. (1998). Rural recreation and tourism. In B. Ilbery (Ed.), *The geography of rural change*. London: Longman.

- Butler, R. W. (2006). The concept of a tourist area cycle of evolution: Implications for management of resources. In R. W. Butler (Ed.), *The tourism area life cycle: Applications and modifications* (Vol. 1, pp. 3–12). Clevedon: Channel View.
- Cabanilla, E., Lastra-Bravo, X, Pazmiño, J. & Burbano, M. (2021). Análisis del perfil demográfico y consumo turístico en eventos deportivos en la ciudad de Quito. Caso de estudio: Roger Federer, *Retos*, 40: 27-40. <https://doi.org/10.47197/retos.v1i40.82749>
- Centre for Industrial Studies & Touring Servizi. (2008). *The impact of tourism on coastal areas: Regional development aspects*. Brussels: European Parliament.
- Choi, H. C., & Sirakaya, E. (2006). Sustainability indicators for managing community tourism. *Tourism Management*, 27(6), 1274–1289. doi:10.1016/j.tourman.2005.05.018
- Coakley, J. (2017). *Sports in Society: Issues and Controversies*. 12th ed. McGraw Hill Higher Education, Boston.
- Cohen, E. (1984). The sociology of tourism: approaches, issues, and findings. *Annual review of sociology*, 10(1), 373-392.
- Cruces, R. (2016). Crítica del turismo accesible. Desvelando la configuración discursiva y factual de los procesos de interacción entre Turismo y Discapacidad. Elche: Universidad Miguel Hernández. <https://www.educacion.es/teseo/mostrarRef.do?ref=1311645>.
- Darcy, S., & Dickson, T. J. (2009). A whole-of-life approach to tourism: The case for accessible tourism experiences. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 16(1), 32-44.
- De Knop, P. (1990). Sport for all and active tourism. *World Leisure & Recreation*, 32(3), 30-36.
- Deprest, F. (1997). Inquérito sobre o turismo de massa: A ecologia face ao território [Survey on mass tourism: Ecology in view of the territory]. Lisboa: Instituto Piaget.
- Dickson, T. J., Darcy, S., Johns, R., & Pentifallo, C. (2016). Inclusive by design: Transformative services and sport-event accessibility. *The Service Industries Journal*, 36(11-12), 532-555.
- Doering, A. (2018). Mobilising stoke: A genealogy of surf tourism development in Miyazaki, Japan. *Tourism Planning & Development*, 15(1), 68-81.
- Erkuş-Öztürk, H., & Eraydın, A. (2010). Environmental governance for sustainable tourism development: Collaborative networks and organisation building in the Antalya tourism region. *Tourism Management*, 31(1), 113–124. doi:10.1016/j.tourman.2009.01.002
- Eusébio, C., & Figueiredo, E. (2014). Desenvolvimento sustentável de destinos rurais [Sustainable development of rural destinations]. In E. Kastenholtz, C. Eusébio, E. Figueiredo, M. J.

- Carneiro, & J. Lima (Coords.), *Reinventar o turismo rural em Portugal: Cocriação de experiências turísticas sustentáveis [Reinventing rural tourism in Portugal: Co-creation of sustainable tourism experiences]* (pp. 89–106). Aveiro: UA Editora.
- Fadeeva, Z. (2005). Translation of sustainability ideas in tourism networks: Some roles of cross-sectoral networks in change towards sustainable development. *Journal of Cleaner Production*, 13(2), 175–189. doi:10.1016/S0959-6526(03)00124-0
- Fairley, S. (2003). In search of relived social experience: Group-based nostalgia sport tourism. *Journal of Sport Management*, 17(3), 284-304.
- Falcous, M. (2017). Why we ride: Road cyclists, meaning, and lifestyles. *Journal of sport and social issues*, 41(3), 239-255.
- Fernández, M. T. & Gutiérrez, E. P. (2014). Los eventos deportivos como dinamizadores turísticos: el caso del rally de Algar en la provincia de Cádiz, *Revista de estudios fronterizos del Estrecho de Gibraltar*, volume 1, 1-20.
- Flett, G. L. (2014). *Personality theory and research: an international perspective*. Wiley Global Education.
- Font, X., Garay, L., & Jones, S. (2014). Sustainability motivations and practices in small tourism enterprises in European protected areas. *Journal of Cleaner Production*, 1–10. doi:10.1016/j.jclepro.2014.01.071
- Francis, S., & Murphy, P. (2005). Sport tourism destinations: The active sport tourist perspective. In J. Higham (Ed.), *Sport tourism destinations: Issues, opportunities and analysis* (pp. 73–92). Amsterdam: Elsevier.
- Fredline, E. (2005). Host and guest relations and sport tourism. *Sport in Society*, 8(2), 263-279.
- Fredline, E. (2005). Host and guest relations and sport tourism. *Sport in Society*, 8(2), 263–279. doi:10.1080/17430430500087328
- Fyall, A., & Garrod, B. (2005). *Tourism marketing: A collaborative approach*. Clevedon: Channel View.
- Gaitanakis L., Vrontdou O., Leivadi S. (2019): Central Government Tourism Policy and the Development of Sports Tourism in Mass Tourism Areas: The Case of Crete
- Gammon, S., & Robinson, T. (1997). Sport and tourism: A conceptual framework. *Journal of Sport Tourism*, 4(3), 11-18.

- Getz, D. (2008). Event tourism: Definition, evolution, and research. *Tourism management*, 29(3), 403-428.
- Gibson, H. J. (1998a). Sport tourism: a critical analysis of research. *Sport management review*, 1(1), 45-76.
- Gibson, H. J. (1998a). Sport tourism: a critical analysis of research. *Sport management review*, 1(1), 45-76.
- Gibson, H. J. (1998b). Active sport tourism: who participates?. *Leisure studies*, 17(2), 155-170.
- Gibson, H. J. (1998b). Active sport tourism: who participates?. *Leisure studies*, 17(2), 155-170.
- Gibson, H. J. (2002). Sport tourism at a crossroad? Considerations for the future. *Sport tourism: Principles and practice*, 111-122.
- Gibson, H. J. (2004). Moving beyond the “what is and who” of sport tourism to understanding “why”. *Journal of Sport & Tourism*, 9(3), 247-265.
- Gibson, H. J., Kaplanidou, K., & Kang, S. J. (2012). Small-scale event sport tourism: A case study in sustainable tourism. *Sport Management Review*, 15(2), 160–170. doi:10.1016/j.smr.2011.08.013
- Gibson, H., & Fairley, S. (2011). Sport tourism. In P. Pedersen, J. Parks, J. Quarterman, & L.Thibault (Eds.), *Contemporary Sport Management* (4th ed., pp. 226-246).
- Giddy, J. K., & Webb, N. L. (2016). The influence of the environment on motivations to participate in adventure tourism: The case of the Tsitsikamma. *South African Geographical Journal= Suid-Afrikaanse Geografiese Tydskrif*, 98(2), 351-366.
- Giulianotti, R. (1995). Football and the politics of carnival: An ethnographic study of Scottish fans in Sweden. *International Review for the Sociology of Sport*, 30(2), 191-220.
- Global Reporting Initiative. (2002). Sustainability reporting guidelines. Boston, MA: Global Reporting Initiative.
- Glyptis, S. A. (1982). Sport and tourism in Western Europe. London: British Travel Educational Trust.
- Glyptis, S.A. (1991). “Sport and tourism”, in Cooper, C.P. (Ed.), *Progress in Tourism, Recreation and Hospitality Management*, Belhaven Press, London, pp. 165-187.
- González Abrisketa, O. (2005). Pelota vasca: un ritual, una estética, Muelle de Urribarte, Bilbao.
- Gössling, S. (2016). Tourism, information technologies and sustainability: An exploratory review. *Journal of Sustainable Tourism*. doi:10.1080/09669582.2015.1122017

- Hagen, S., & Boyes, M. (2016). Affective ride experiences on mountain bike terrain. *Journal of outdoor recreation and tourism*, 15, 89-98.
- Hall, C. M. (1992). *Hallmark tourist events: Impacts, management and planning*. London: Belhaven Press
- Hall, C. M. (1992). *Hallmark tourist events: impacts, management and planning*. Belhaven Press.
- Hall, C. M. (2005). Sport tourism planning. In J. Higham (Ed.), *Sport tourism destinations: Issues, opportunities and analysis* (pp. 103–121). Amsterdam: Elsevier
- Hall, C.M. (1992a). “Hallmark tourist events: Impacts”, *Management and Planning*, Belhaven Press, London.
- Hall, C.M. (1992b). “Review: Adventure, sport and health tourism”, in Weiler, B. and Hall, C.M. (Eds), *Special Interest Tourism*, Belhaven Press, London, pp. 186-210.
- Hall, C.M. (2004). *Tourism: Rethinking the Social Science of Mobility*. Pearson Education, Melbourne.
- Higham, J. (1999). Commentary-sport as an avenue of tourism development: An analysis of the positive and negative impacts of sport tourism. *Current issues in Tourism*, 2(1), 82-90.
- Higham, J. (2005). Introduction to sport tourism impacts and environments. In J. Higham (Ed.), *Sport tourism destinations: Issues, opportunities and analysis* (pp. 223–232). Oxford: Elsevier ButterworthHeinemann.
- Higham, J. (2019). Sport tourism: a perspective article. *Tourism Review*.
- Higham, J.E.S. and Hinch, T.D. (2009). “Sport and Tourism: Globalisation”. *Mobility and Identity*. Butterworth Heinemann, Oxford
- Higham, J.E.S. and Hinch, T.D. (2018). *Sport Tourism Development*. 3rd ed.. Channel View Publications, Bristol.
- Hinch, T. D. & Higham, J. E. (2011). *Sport tourism development* (2nd edition), Channel View Publications, Bristol.
- Hinch, T. D., & Higham, J. E. (2001). Sport tourism: A framework for research. *International journal of tourism research*, 3(1), 45-58.
- Hinch, T., & Higham, J. (2005). Sport, tourism and authenticity. *European Sport Management Quarterly*, 5(3), 243-256.
- Hinch, T., & Higham, J. (2008). Sport tourism: A framework for research. In M. Weed (Ed.), *Sport & tourism: A reader* (pp. 40–56). New York, NY: Routledge.

- Holt, D., & McCole, P. (2012). Consuming the Environment—A Study of Those Utilising the Natural Environment for Recreational Activities. 1-25.
- Horner, S., & Swarbrooke, J. (2016). Consumer behaviour in tourism. [Internet] Routledge, 80-87. Available from: [https://books.google.nl/books?hl=nl&lr=&id=y9wRDAAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP1&dq=%55.%25%0909Horner,+S.,+%26+Swarbrooke,+J.+\(2016\).+Consumer+behaviour+in+to+urism.+&ots=fzKn%09XCe_Ge&sig=MaWfGY6Ny2o8V-qh7brNnThXPag#v=onepage&q&f=false](https://books.google.nl/books?hl=nl&lr=&id=y9wRDAAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP1&dq=%55.%25%0909Horner,+S.,+%26+Swarbrooke,+J.+(2016).+Consumer+behaviour+in+to+urism.+&ots=fzKn%09XCe_Ge&sig=MaWfGY6Ny2o8V-qh7brNnThXPag#v=onepage&q&f=false) [Accessed 21 February 2017].
- Huggins, M. (2013). Sport, tourism and history: current historiography and future prospects. *Journal of Tourism History*, 5(2), 107-130.
- Humberstone, B. (2000). The ‘outdoor industry’ as social and educational phenomena: Gender and outdoor adventure/education. *Journal of Adventure Education & Outdoor Learning*, 1(1), 21-35.
- Hungenberg, E., Gray, D., Gould, J., & Stotlar, D. (2016). An examination of motives underlying active sport tourist behavior: A market segmentation approach. *Journal of Sport & Tourism*, 20(2), 81-101.
- Hunter, C. (1997). Sustainable tourism as an adaptive paradigm. *Annals of Tourism Research*, 24(4), 850–867. doi:10.1016/S0160-7383(97)00036-4
- Ijspeert, R. (2017). Characterizing active sport tourists: Millennials versus Baby Boomers.
- International Olympic Committee (IOC). (2018). The new norm: It’s a game changer. <https://www.olympic.org/news/the-new-norm-it-s-a-games-changer>
- Jennings, G. (2006). Water-based tourism, sport, leisure, and recreation experiences. In G. Jennings (Ed.), *Water-based tourism, sport, leisure, and recreation experiences* (pp. 1–20). Oxford: Butterworth-Heinemann.
- Jiménez-Naranjo, H. V., Coca-Pérez, J. L., Gutiérrez-Fernández, M., & Fernández-Portillo, A. (2016). Determinants of the expenditure done by attendees at a sporting event: The case of World Padel Tour. *European journal of management and business economics*, 25(3), 133-141.
- Kaplanidou, K., & Gibson, H. J. (2010). Predicting behavioral intentions of active event sport tourists: The case of a small-scale recurring sports event. *Journal of Sport & Tourism*, 15(2), 163-179.

- Keller, P., Breiter, M. Duc, N. & Salamin, F. (2002). Sport and tourism. World Tourism Organization, Madrid.
- Kennelly, M., & Toohey, K. (2014). Strategic alliances in sport tourism: National sport organisations and sport tour operators. *Sport management review*, 17(4), 407-418.
- Kim, W., Jun, H. M., Walker, M., & Drane, D. (2015). Evaluating the perceived social impacts of hosting large-scale sport tourism events: Scale development and validation. *Tourism management*, 48, 21-32.
- Kirby, S. I., Duignan, M. B., & McGillivray, D. (2018). Mega-sport events, micro and small business leveraging: introducing the. *Event Management*, 22(6), 917-931.
- Kurtzman, J., & Zauhar, J. (2005). Sports tourism consumer motivation. *Journal of Sport Tourism*, 10(1), 21-31.
- Latiesa, M., & Paniza, J. L. (2006). Turistas deportivos. Una perspectiva de análisis. *Revista internacional de sociología*, 64(44), 133-149.
- Lisbona, M., Medina, F. X., & Sánchez, R. (2008). El turismo deportivo: visiones críticas sobre posibilidades de desarrollo local en España y México. *Cantero, L., Medina, FX & Sánchez, R.(coords.), Actualidad en el deporte: investigación y aplicación, Ankulegi Antropologia Elkarteak, Donostia*, 165-179.
- Londoño, M. D. P. L., Molero, R. T., Medina, F. X., Naudí, S. A., & Bergara, S. S. (2021). Sport tourism: an opportunity for local regions in a global context. A Delphi study (Turismo deportivo: Una oportunidad para los territorios locales en un contexto global. Un estudio Delphi). *Retos*, 42, 77-88.
- Ma, S.-C., Egan, D., Rotherham, I., & Ma, S.-M. (2011). A framework for monitoring during the planning stage for a sports mega-event. *Journal of Sustainable Tourism*, 19(1), 79–96. doi:10.1080/09669582.2010.502576
- Mahika, E. C. (2011). Current trends in tourist motivation. *Cactus Tourism Journal*, 2(2), 15-24.
- Mair, J., Chien, P. M., Kelly, S. J., & Derrington, S. (2021). Social impacts of mega-events: a systematic narrative review and research agenda. *Journal of Sustainable Tourism*, 1-22.
- Maria João Carneiro, Zélia Breda & Catarina Cordeiro (2016): Sports tourism development and destination sustainability: the case of the coastal area of the Aveiro region, Portugal, *Journal of Sport & Tourism*, DOI: 10.1080/14775085.2016.1220863

- Markwick, M. C. (2000). Golf tourism development, stakeholders, differing discourses and alternative agendas: The case of Malta. *Tourism Management*, 21(5), 515–524. doi:10.1016/S0261-5177(99)00107-7
- Martín Martín, J. M., Jiménez Aguilera, J. D., & Molina Moreno, V. (2014). Impacts of seasonality on environmental sustainability in the tourism sector based on destination type: an application to Spain's Andalusia region. *Tourism Economics*, 20(1), 123–142. doi:10.5367/te.2013.0256
- Martins, F. M. (1998). Políticas de planeamento, ordenamento e gestão costeira: Contributo para uma discussão metodológica [Planning, zoning and coastal management policies: Contribution to a methodological discussion] (PhD thesis). University of Aveiro.
- Marzo-Navarro, M., Pedraja-Iglesias, M., & Vinzón, L. (2015). Sustainability indicators of rural tourism from the perspective of the residents. *Tourism Geographies*, 17(4), 586–602. doi:10.1080/14616688.2015.1062909
- Maslow, A. H. (1943). A theory of human motivation. *Psychological review*, 50(4), 370.
- Maslow, A. H., Frager, R., & Cox, R. (1970). *Motivation and personality*. Harper & Row: New York.
- Mason, D. S., & Duquette, G. H. (2008). Exploring the relationship between local hockey franchises and tourism development. *Tourism Management*, 29(6), 1157-1165.
- McCabe, S. (2009). Who needs a holiday? Evaluating social tourism. *Annals of Tourism Research*, 36(4), 667-688.
- McGillivray, D., Duignan, M. B., & Mielke, E. (2019). Mega sport events and spatial management: Zoning space across Rio's 2016 Olympic city. *Annals of Leisure Research*, 23(3), 280-303.
- Medina, F. X., & Martín, R. S. (2006). La antropología del deporte en España: visión crítica y perspectivas de futuro: introducción. *Revista de dialectología y tradiciones populares*, 61(2), 7-17.
- Medina, F. X., & Sánchez, R. (2002). Diez años de revistas antropológicas en España (1990-2000): una evaluación. *Disparidades. Revista de Antropología*, 57(1), 11-28.
- Medina, F. X., & Sánchez, R. (2005). Actividad físico-deportiva, turismo y desarrollo local en España. *PASOS Revista de turismo y patrimonio cultural*, 3(1), 97-107.
- Mihalič, T., Žabkar, V., & Cvelbar, L. K. (2012). A hotel sustainability business model: Evidence from Slovenia. *Journal of Sustainable Tourism*, 20(5), 701–719.

- Miller, G. (2001). The development of indicators for sustainable tourism: Results of a Delphi survey of tourism researchers. *Tourism Management*, 22(4), 351–362. doi:10.1016/S0261-5177(00)00067-4
- Minnaert, L., Maitland, R., & Miller, G. (2009). Tourism and social policy: The value of social tourism. *Annals of Tourism Research*, 36(2), 316-334.
- Mykletun, R. J. (2009). Celebration of extreme playfulness: Ekstremsportveko at voss. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 9(2–3), 146–176. doi:10.1080/15022250903119512
- Naidoo, P., Ramseook-Munhurrun, P., Seebaluck, N. V., & Janvier, S. (2015). Investigating the motivation of baby boomers for adventure tourism. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 175, 244-251.
- Nogueira Mendes, R. M., Farias Torbidoni, E. I., & Pereira da Silva, C. (2021). Eventos de bicicleta de montanha em Portugal: características, distribuição temporal e espacial e ocorrência sobre a rede nacional de áreas protegidas e classificadas. *Retos*. (39),. 216-223.
- Nogués-Pedregal, A., Travé-Molero, R., & Carmona-Zubiri, D. (2017), «Thinking against ‘empty shells’ in tourism development projects», *EtnološkaTribina*, 40(47), 88-108.
- O'Connell, T. S. (2010). The effects of age, gender and level of experience on motivation to sea kayak. *Journal of Adventure Education & Outdoor Learning*, 10(1), 51-66.
- Orams, M. (2005). Introduction to sport tourism impacts and environments. In J. Higham (Ed.), *Sport tourism destinations: Issues, opportunities and analysis* (pp. 248–259). Oxford: Elsevier ButterworthHeinemann.
- Patterson, I., & Pan, R. (2007). The motivations of baby boomers to participate in adventure tourism and the implications for adventure tour providers. *Annals of Leisure Research*, 10(1), 26-53.
- Pearce, P. (2012). *The Ulysses factor: Evaluating visitors in tourist settings*. Springer Science & Business Media.
- Pearce, P. L., & Caltabiano, M. L. (1983). Inferring travel motivation from travelers' experiences. *Journal of travel research*, 22(2), 16-20.
- Pérez, A., & del Bosque, I. R. (2014). Sustainable development and stakeholders: A renew proposal for the implementation and measurement of sustainability in hospitality companies. *Knowledge and Process Management*, 21(3), 198–205. doi:10.1002/kpm.1452

- Pinto, D. (2000). Een nieuw perspectief: herziening beleid, onderwijs, communicatie, maslowpyramide dringend nodig. Vossiuspers AUP.
- Pizam, A., & Mansfeld, Y. (1999). Consumer behavior in travel and tourism. Psychology Press.
- Pizam, A., Jeong, G. H., Reichel, A., van Boemmel, H., Lusson, J. M., Steynberg, L., ... & Montmany, N. (2004). The relationship between risk-taking, sensation-seeking, and the tourist behavior of young adults: A cross-cultural study. *Journal of Travel Research*, 42(3), 251-260.
- Pomfret, G., & Bramwell, B. (2016). The characteristics and motivational decisions of outdoor adventure tourists: A review and analysis. *Current Issues in Tourism*, 19(14), 1447-1478.
- Ponting, J., & O'Brien, D. (2014). Liberalizing nirvana: An analysis of the consequences of common pool resource deregulation for the sustainability of Fiji's surf tourism industry. *Journal of Sustainable Tourism*, 22(3), 384–402. doi:10.1080/09669582.2013.819879
- Preuss, H. (2004). *The economics of staging the Olympics: a comparison of the Games*. Edward Elgar Publishing.
- Rahdari, A. H., & Anvary Rostamy, A. A. (2015). Designing a general set of sustainability indicators at the corporate level. *Journal of Cleaner Production*, 108, 757–771. doi:10.1016/j.jclepro.2015.05.108
- Ramshaw, G. (2011). The construction of sport heritage attractions. *Journal of Tourism Consumption and Practice*, 3(1).
- Ramshaw, G. (2019), *Sport and Heritage: An Introduction*, Channel View Publications, Bristol.
- Ramshaw, G., & Hinch, T. (2006). Place identity and sport tourism: The case of the heritage classic ice hockey event. *Current Issues in Tourism*, 9(4-5), 399-418.
- Redmond, G (1990). Points of increasing contact: Sport and tourism in the modern world, in Tomlinson, A. (eds.), *Proceedings of the Leisure Studies Association Second International Conference, Leisure, Labour, and Lifestyles: International Comparisons*, Conference Papers no. 43. LSA Publications, Eastbourne, UK, 158–169.
- Redmond, G. (1991). Changing styles of sports tourism: industry/consumer interactions in Canada, the USA and Europe. *Changing styles of sports tourism: industry/consumer interactions in Canada, the USA and Europe.*, 107-120.

- Roberts, S., & Tribe, J. (2008). Sustainability indicators for small tourism enterprises: An exploratory perspective. *Journal of Sustainable Tourism*, 16(5), 575–594. doi:10.1080/09669580802159644
- Schmitt, B. (1999). Experiential marketing. *Journal of Marketing Management*, 15, 53–67. doi:10.1362/026725799784870496
- Schreiber, R. (1976). Sports interest: a travel definition. In *The Travel Research Association 7th Annual Conference Proceedings* (pp. 85-87).
- Scott, N., Baggio, R., & Cooper, C. (2008). *Network analysis and tourism: From theory to practice*. Clevedon: Channel View.
- Sharpley, R. (2000). Tourism and sustainable development: Exploring the theoretical divide. *Journal of Sustainable Tourism*, 8(1), 1–19. doi:10.1080/09669580008667346
- Sheu, A., & Preuss, H. (2018). Residents’ perceptions of mega sport event legacies and impacts: The case of the Hamburg 2024 Olympic bid. *German Journal of Exercise and Sport Research*, 48(3), 376-386.
- Solberg, H. A., & Preuss, H. (2007). Major sport events and long-term tourism impacts. *Journal of Sport Management*, 21(2), 213-234.
- Sorensen, J., & McCreary, S. (1990). *Institutional arrangements for managing coastal resources and environments*. Washington, DC: National Park Service, U.S. Department of the Interior.
- Spector, S. and Higham, J.E.S. (2019). “Space tourism, the anthropocene, and sustainability”, in Cohen, E. and Spector, S. (Eds). *Space Tourism: The Elusive Dream*, Emerald Group Publishing, Bingley, pp. 245-262.
- Standeven, J., & DeKnop, P. (1999). *Sport tourism, human Kinetics*. Champaign, IL.
- Timur, S., & Getz, D. (2008). A network perspective on managing stakeholders for sustainable urban tourism. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 20(4), 445–461. doi:10.1108/09596110810873543
- Tsartas, P. (2004). Tourism development in Greek insular and coastal areas: Sociocultural changes and crucial policy issues. In B. Bramwell (Ed.), *Coastal mass tourism: Diversification and sustainable development in Southern Europe* (pp. 68–84). Clevedon: Channel View.

- United Nations (2017), "Sport and human rights", available at: www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/SportsandHumanRights.aspx (accessed 9 September 2017).
- United Nations World Tourism Organization. (1999). Global Code of Ethics. Retrieved July 8, 2019, from <http://ethics.unwto.org/content/global-code-ethics-tourism>
- Van Rheenen, D., Cernaianu, S., & Sobry, C. (2016). Defining sport tourism: a content analysis of an evolving epistemology. *Journal of Sport & Tourism*, 21(2), 75-93.
- Veleva, V., & Ellenbecker, M. (2001). Indicators of sustainable production: Framework and methodology. *Journal of Cleaner Production*, 9(6), 519–549. doi:10.1016/S0959-6526(01)00010-5
- Vera Rebollo, J. F., & Ivars Baidal, J. A. (2004). Measuring sustainability in a mass tourist destination: Pressures, perceptions and policy responses in Torrevieja, Spain. In B. Bramwell (Ed.), *Coastal mass tourism: Diversification and sustainable development in Southern Europe* (pp. 176–199). Clevedon: Channel View
- Vrondou, O., & Katsoni, V. (2018). A multidisciplinary approach to sport tourism education in a digital era. *Enlightening Tourism: A Pathmaking Journal*, 7(2), σσ. 179-202.
- Vrondou, O., & Kriemadis, T. (2009). The contribution of Sport Tourism to Regional Development in Greece. *Τουριστική Επιστημονική Επιθεώρηση*.
- Vrondou, O., Dimitropoulos, P., & Gaitanakis, L. (2018). *International sports bodies' application of ecological sustainability mechanisms affecting sport tourism related*. Springer Proceedings in Business and Economics.
- Vrondou, O., Dimitropoulos, P., Douvis, J., & Avgerinou, V. (2017). Sustainability in sport tourism education - Theoretical impact and the tourism sector reality. *Innovative Approaches to Tourism and Leisure*, σσ. 289-299.
- Walo, M., Bull, A., & Breen, H. (1996). Achieving economic benefits at local events: A case study of a local sports event. *Festival Management and Event Tourism*, 4(3-4), 95-106.
- Wäsche, H. (2015). Interorganizational cooperation in sport tourism: A social network analysis. *Sport Management Review*, 18(4), 542-554.
- Weed, M. (1999). " More than sports holidays": an overview of the sport-tourism link. In *Exploring sports tourism. Proceedings of a SPRIG Seminar held at the University of Sheffield, Sheffield, UK, on 15 April 1999*. (pp. 6-28). Sport and Recreation Information Group (SPRIG).

- Weed, M. (2006). Sports tourism research 2000–2004: A systematic review of knowledge and a meta-evaluation of methods. *Journal of Sport & Tourism*, 11(1), 5-30.
- Weed, M. (2007). Olympic Tourism, Routledge, London
- Weed, M. (2009). Progress in sports tourism research? A meta-review and exploration of futures. *Tourism Management*, 30(5), 615-628.
- Weed, M. (2014). After 20 years, what are the Big Questions for sports tourism research *Journal of Sport & Tourism*, 19(1), 1-4.
- Weed, M. E., and Bull, C. J. (2004). Sports tourism: Participants, policy & providers, Elsevier, Oxford.
- Wheaton, B. (Ed.) (2014), The Consumption and Representation of Lifestyle Sports, Routledge.
- Wickham, M., & Lehman, K. (2015). Communicating sustainability priorities in the museum sector. *Journal of Sustainable Tourism*, 23(7), 1011–1028. doi:10.1080/09669582.2015.1042483
- Wiedmann, T. O., Lenzen, M., & Barrett, J. R. (2009). Companies on the scale comparing and benchmarking the sustainability performance of businesses. *Journal of Industrial Ecology*, 13(3), 361–383
- Williams, A. V., & Zelinsky, W. (1970). On some patterns in international tourist flows. *Economic Geography*, 46(4), 549-567.
- Yildiz, Z. & Çekiç, S. (2015). Sport Tourism and its History and Contribution of Olympic Games to Touristic Promotion, *International journal of Science Culture and Sport*, 3(12): 326-326
- Zhou, R., & Kaplanidou, K. (2018). Building social capital from sport event participation: An exploration of the social impacts of participatory sport events on the community. *Sport Management Review*, 21(5), 491-503.